

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ -
Скопје
Филозофски факултет
Институт за безбедност, одбрана и мир
Стратегиски и одбранбени студии

-МАГИСТЕРСКИ ТРУД-

ТЕМА:

**ГЕОСТРАТЕГИСКИ И ГЕОЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ НА ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ
Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА**

Изработил:
Иван Цветановски

Ментор:
Проф. Д-р Тони Милески

Скопје, ноември 2018 година

Број: 10-256/1

Датум: 21-01-2019
СКОПЈЕ

МР Образец 5

Врз основа на член 110 од Законот за високо образование („Сл. весник на РМ“ бр. 82/2018), Наставно-научниот совет, постапувајќи по предлогот од Наставно-научниот колегиум за втор циклус студии на студиска програма по Стратегиски и одбранбени студии, бр. 10-2069/4 од 27.XII 2018 година, на XVI редовна седница одржана на 18.I 2019 година, донесе

ОДЛУКА

за формирање на комисија за оцена на магистерски труд

1. Се формира Комисија за оцена на магистерскиот труд под наслов: „Геостратегиски и геоекономски аспекти на односите помеѓу Н.Р. Кина и Европската Унија“ пријавена од Иван Цветановски студент на II циклус студии на студиската програма Стратегиски и одбранбени студии, во состав:

- проф. д-р Тони Милески
- проф. д-р Зоран Нацев
- проф. д-р Митко Котовчевски

2. Комисијата е должна да го прегледа трудот и на студентот писмено да му ги достави евентуалните забелешки во рок од 3 месеци од денот на предавањето на трудот.

3. Комисијата е должна да го изготви извештајот во кој дава оцена и образложение на магистерскиот труд најдоцна во рок од 3 месеци од денот на предавањето на трудот и да го поднесе на разгледување до Наставно-научниот совет на Факултетот.

4. Одлуката стапува во сила со денот на донесувањето.

5. По еден примерок од одлуката да се достави до именуваните, студентското досие, Одделението за правни и општи работи и архивата на Факултетот.

ДЕКАН

на Филозофскиот факултет

Проф. д-р Ратко Дуев

изработил: Ана Ј. Иванова
одобрил: Виолета Попстефанова

СОДРЖИНА

ВОВЕД	- 3 -
ИСТРАЖУВАЧКА РАМКА	- 6 -
1. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	- 7 -
1.1. НАУЧНА ЦЕЛ	- 7 -
1.2. ПРАКТИЧНА ЦЕЛ	- 7 -
1.3. ЗАДАЧИ НА ОВА ИСТРАЖУВАЊЕ	- 8 -
2. ХИПОТЕТИЧКА РАМКА	- 8 -
2.1. ГЛАВНА ХИПОТЕЗА	- 9 -
2.2. ПОСЕБНИ ХИПОТЕЗИ	- 9 -
2.3. ВАРИЈАБЛИ	- 10 -
3. ПРИМЕНЕТИ ПОСТАПКИ И ТЕХНИКИ ВО МЕТОД НА ИСТРАЖУВАЊЕ	- 10 -
4. ЗНАЧЕЊЕ И ОПРАВДАНОСТ НА ТРУДОТ	- 11 -
1 ГЛАВА	- 12 -
1. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ КИНА И ЕУ	- 12 -
1.1. КИНЕСКИОТ ПРИДОНЕС КОН МОДЕРНИЗАЦИЈАТА НА ЕВРОПА, ЗА ПЕРИОДОТ 1500-1800 ГОДИНА	- 14 -
1.2. ЕВРОПСКОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ МОДЕРНИЗАЦИЈАТА НА КИНА ЗА ПЕРИОДОТ ОД 1800-1949 ГОДИНА	- 18 -
1.3. ПЕРИОД НА СТУДЕНА ВОЈНА, 1949-89 ГОДИНА	- 25 -
1.3.1. ОДНОСИТЕ ОД КРАЈОТ НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА ДО 1971 ГОДИНА	- 26 -
1.3.2. ПЕРИОД ОД ТРИПОЛАРНОСТ ДО КРАЈОТ НА СТУДЕНАТА ВОЈНА 1971-89 ГОДИНА ...	- 28 -
1.4. ОДНОСИ ОД КРАЈОТ НА СТУДЕНАТА ВОЈНА ДО ДЕНЕС	- 30 -
II ГЛАВА	- 34 -
1. ГЕОСТРАТЕГИСКИ И ГЕОЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ НА ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	- 34 -
1.1. ОСНОВНИ ПОИМИ	- 34 -
а. ГЕОСТРАТЕГИЈА	- 34 -
б. ГЕОЕКОНОМИЈА	- 37 -
2. РАЗВОЈОТ НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА ГЕОЕКОНОМИЈАТА И ЕКОНОМИЈАТА	- 40 -
3. ОБЛАСТИ НА СОРАБОТКА МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	- 59 -
4. АНАЛИЗА НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	- 72 -
5. СТРАТЕГИСКО ПАРТНЕРСТВО МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	- 88 -
6. ПАТОТ НА СВИЛАТА	- 104 -
ЗАКЛУЧОК	- 108 -
ЛИТЕРАТУРА	- 113 -

ВОВЕД

Во ова време во кое денес ние живееме, сведоци сме на се поголемата експанзија на интересите на Н.Р. Кина на европско тло. Односите на директно вкрстување на интересите на Европа и Кина произлегуваат многу наназад во минатото, уште од хегемонијата на Кина во Источна Азија, колонијалните влијанија, како и во изминативе децении со постојаното зголемување на глобалната економска зависност.

Н.Р. Кина отсекогаш била една од најважните држави во светскиот поредок, примарно заради својата огромна територија, големите природни ресурси и бројната популација. Таа ја зајакнува својата меѓународна положба благодарение на неколку фактори, од кои како најважни може да се издвојат нејзината поволна геостратешка положба и зголемувањето на националните капацитети, како и зголемувањето на учеството и влијанието во меѓународните институции. Големата територија на Н.Р. Кина и географската положба како единствена евроазиска држава која директно се граничи со Североисточна Азија, Југоисточна Азија, Централна Азија и Русија, ја прават Н.Р. Кина значаен геостратешки играч, кој има огромно влијание врз глобалните и регионалните интереси во светот. Постојаното зголемување на кинеските воени и економски можности, во комбинација со порастот на стратешката поморска ориентација, скоро сигурно ќе ги рedefинира стратешките интереси на Пекинг. Воедно и ќе ги зголеми напорите да се заштитат тие интереси.

Европската унија и Европската интеграција подразбира градење на единство меѓу европските народи. Во рамките на современата европска терминологија овој термин означува здружување на националните ресурси на државите членки и заедничко донесување одлуки засновани на висок степен на разбирање и заемно почитување. Процесот на одлучување се остварува низ различни процедури, со изразен интерактивен однос меѓу институциите на Европската Унија, пред сè нејзините највисоки управни органи и тела, парламентот, Советот на министри и комисијата. Денес, институционалната поставеност и функционалност на органите и телата во Европската Унија, пред сè претставува висок израз на дефиниран стратешки концепт за остварување на постојана и цврста европска интеграција. Преку идејата за обединета Европа низ историска дистанца го одразува

историскиот развој и судбината на европските народи и нивниот стремеж за обединување на Европа. По Втората светска војна, европската идеја започнува со процесот на трансформација на идејата од утопија во реалност. За тоа придонесоа наметнатите околности по завршувањето на војната, потребата за обнова на разрушените економии, појавата на атомско оружје, идеолошка и блоковска спротивставеност, но и храброста и визионерството на една генерација европски политичари. Во основа, земјите членки ги уважуваат ставовите на Европскиот парламент и кога е можно заземаат заеднички ставови и гледишта во односот со меѓународните организации. Денес, европската политичка соработка во најголема мера претставува дел од заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската Унија.

Предмет на истражување на магистерскиот труд е составен од неколку делови кои се поблиску разработени и посветено е особено внимание на нивната меѓу зависност. Ќе ги анализираме четирите периоди и тоа од 1500-1800, кога Европејците биле под влијание на Кина потоа, деветнаесеттиот век и почетокот на дваесеттиот век кога Европејците насилно влегле во Кина и ја обликувале модернизацијата на државата; 1949-89, периодот на Студената војна, кога односите зависеле од двете веле-сили, (1949-89) и периодот од 1990 до 2006 кога двете страни развиле односи што биле главно независни од трети страни. Понатаму, ќе се потенцираат фактите кои говорат дека долгата историја на кинеско-европските односи има свој одраз врз сегашноста, и покрај настојувањето на двете страни да воспостават близок и правичен однос.

Геостратегијата и Геоекономијата се главните поими на ова истражување. Низ призмата на овие научни дисциплини ќе ги осознаеме клучните факти за историските односи на Кина и Европската унија.

Овој труд ќе го истражи прегледот на економските односи меѓу ЕУ и Кина преку воведување на статус кво и бариерите за трговија и инвестиции меѓу Кина и ЕУ. На почетокот ќе ги претстави билатералните владини интеракции, а потоа ќе го анализира статус кво на трговијата и инвестицијата меѓу Кина и ЕУ и ќе се фокусира главно на индустриската структура на трговијата меѓу Кина и ЕУ. Во третиот дел ќе се дискутираат различни трговски и инвестициски бариери за Кина-ЕУ преку неколку случаи.

Овој труд, и теоретските, аргументи укажуваат на потребата да се зголеми бројот и квалитетот на средбите и интеракцијата меѓу владините претставници, академиците и бизнисмените, истовремено охрабрувајќи ги учесниците во дијалогот да научат да бидат толерантни за концептуалните јазови и културолошките разлики.

Кина во дипломатските односи го истакнува принципот дека не постојат мали и големи држави. Иницијатива која е започната во 2013 година, цели кон унапредување на регионалната соработка меѓу Кина и 65 земји од Азија и Европа, пред сè преку подобрување на инфраструктурата и економската соработка. Географски се протега по должина на т.н „Пат на свилата“, односно историските трговски рути кои воделе од Кина до земјите од Западна Европа, кои денес се крајна дестинација на најголем дел од кинеските извозни производи и инвестиции. Во рамки на „16+1“, Кина им дава еднакви почетни можности на сите земји, а профитираат оние кои сакаат и можат да се усогласат со кинеските интереси и приоритети.

1. ИСТРАЖУВАЧКА РАМКА

Со зголемување на влијанието, во различни насоки и на Н.Р. Кина и Европската унија во светската трговија и меѓународните односи, поважни се и нивните меѓусебни односи и врски. Во однос на волуменот на трговија ЕУ од 2004 година е најголем партнер на НР Кина, статистички надминувајќи ја трговијата меѓу САД и Н.Р. Кина.¹ Во овој контекст и нерешената европска финансиска криза и даде големо влијание на НР Кина и почнаа да зачестуваат посетите на државиот врв од страна на поранешниот премиер Вен Џиабао и Претседателот Кси Џинпинг на барање на европските лидери да се инвестира во Европа. Ова ги одбележува посебниот пресврт на односите и трговијата особено ако се знае дека Европската унија кон крајот на 20 век значително инвестираше во развојот на економијата на НР Кина.

Генерално, проширувањето и продлабочувањето на политичката интеракција меѓу Кина и Европската унија може да се согледа како резултат на потребата за соработка со цел остварување на своите интереси, а тоа креира и глобална моќ врз многу сфери на делување. Ова претставува и причина за меѓусебната поддршка во многу надворешнополитички прашања. Уште еден поттик за нивната меѓусебна соработка е заедничкиот интерес во полињата на размена на технологија, ресурси и зголемени трговски односи. Неодамна беше одбележена и 40-годишнината од дипломатските односи меѓу Кина и ЕУ. За одбележување е и тоа дека Европратениците изгласаа резолуција во која се истакнува дека Кина и ЕУ мора да работат заедно во справување со глобалните предизвици и закани, како тероризмот, нелегалната миграција, безбедноста, климатските промени и глобалното финансиско и пазарно владеење. Европратениците повикаа на разговори за забрзување на темпото кон постигнување нов договор за партнерство и соработка врз основа на доверба, транспарентност и почитување на човековите права. Во овој контекст добро е да се ноти и дека неодамнешните предлози на Европската комисија за финализирање на Европската монетарна унија (ЕМУ) се недоволни за да се справат со сегашните недостатоци во институционалните рамки на евро-зоната. Тие побараа земјите-членки да мора посторого да го применуваат

¹ (Balme 2008: 26, Casarini 2009: 185)

кодот од осум точки на ЕУ за извоз на оружје, особено со променетото безбедносно опкружување во соседството на ЕУ, а ова е аспект што ги засега односите на Н.Р. Кина и ЕУ.

2. ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Главна цел на овој труд е преку истражувањето одредени политички постапки кои во моментов се значајни на глобалната политичка сцена, да бидат осознани низ призмата на односите на Н.Р. Кина и Европската унија. Нивното влијание на сегашната и идната геостратегиjsка, геополитичка и геоекономска состојба во светските случувања. Поединечни цели би биле:

- ❖ формирање на теоретска основа која ќе овозможи понатамошно усовршување и дополнување на научните знаења во оваа област;
- ❖ ќе понуди објаснување и детална анализа на односите на Н.Р. Кина и ЕУ;
- ❖ објасни одредени меѓународни политички постапки и преземени акции низ призмата на објективноста и причинско-последичната релација;
- ❖ се употребат практичниот и формалниот геостратегиски и геоекономски пристап во анализата на односите на Н.Р. Кина и ЕУ;
- ❖ да даде колку што е можно пообјективно предвидување за идните односи на Н.Р. Кина и ЕУ;

2.1. НАУЧНА ЦЕЛ

Преку научната цел, на оваа истражување се врши научно опишување и објаснување за двете големи политички и економски сили како што се Н.Р. Кина и ЕУ во глобалното делување, временскиот циклус и развој на нивните билатерални односи преку кои се креира и глобалната политика на делување врз останатите држави во светот.

2.2. ПРАКТИЧНА ЦЕЛ

Практична цел на оваа истражување е да ни овозможи податоци низ кои ќе може реално да се согледаат и утврдат врските и односите на Н.Р. Кина и ЕУ преку нивните економски, политички и воени аспекти со кои си овозможуваат подобра позиција на делување во светот.

2.3. ЗАДАЧИ НА ОВА ИСТРАЖУВАЊЕ

Задачи кои се поставуваат пред оваа истражување треба да помогнат во подобро разбирање на односите на Н.Р. Кина и Европската унија кои се во постојан напредок и прераснуваат во клучен фактор на геополитичко, геостратегиско и геоекономско делување во светот.

- ❖ Со осврт да се согледаат историските аспекти и еволуција на односите меѓу Н.Р. Кина и Европската унија кои се предмет на истражување;
- ❖ запознавање со историските аспекти и еволуцијата на геополитичките односи меѓу Н.Р. Кина и Европската унија кои се предмет на истражувањето;
- ❖ д
- ❖ оценка на степенот на соработката меѓу Н.Р. Кина и Европската унија и анализа на сферите на интерес кои можат да доведат до евентуални недоразбирања меѓу нив;
- ❖ запознавање со веќе завршените трудови (во домашната и меѓународната научна јавност) кои се однесуваат на конкретното поле на истражување.

и

р

а

њ

3. ХИПОТЕТИЧКА РАМКА

Во хипотетичка рамка се презентирани хипотезите како основни мисловни претпоставки за предметот на истражување адекватни за целите на истражување. Преку истражувањето и анализата можеме да ја разјаснеме моменталните состојби на односите меѓу Кина и ЕУ врз основа на последните случувања и новите трендови во рамките на системот на меѓународните односи. Истражувањето ќе го споредува гледиштето на Кина кон ЕУ и обратно и каде тие се со заеднички интерес, а каде се на раскрсница односно со различни ставови по определени сфери на делување. Се со цел да се избегнат можностите за појава на глобален конфликт на нивните интереси.

Истражувањето се фокусира на прикажувањето и појаснувањето на значајните концептуални трендови во геостратегијата и геоекономијата и нивната еволуција во современиот глобален свет. Наредниот дел се фокусира на посебна анализа на геостратегијата и геоекономијата, со цел да дојде до еден увид во тоа

и

т

е

какви очекувања и планови имаат за нивниот постојан прогрес и обезбедување на водечка светска позиција. Главниот дел од истражувањето се фокусира на односите кои ги имаат Европската унија како моќен економски фактор и НР Кина која сигурно чекори и претендира да биде втора најмоќна држава во светот.

3.1. ГЛАВНА ХИПОТЕЗА

Се поголемиот економски развој и засиленото учество (во одредени насоки и лидерство) на Н.Р. Кина на меѓународната сцена влијае врз геостратежиските и геоекономските акции и односи со Европската унија. Со тоа Н.Р. Кина и Европската унија го утврдуваат сегашниот и идниот глобален геостратежиски и геоекономски поредок.

3.2. ПОСЕБНИ ХЕПОТЕЗИ

Заштитата на сопствените државни и стратешки интереси е невозможно без успешно водење на геостратегија и геоекономија.

Се поголемото зближување на Н.Р. Кина и Европската унија на неколку важни политички и економски фронтови, може да има големо влијание врз денешниот светски поредок и глобалната политика која ќе се води во иднина.

Контролата на природните ресурси ќе продолжи да биде една сфера на засилен интерес во иднина, и полето на кое ќе се посвети огромно влијание во светската геополитичка игра. Влијанието на трговските односи и економската зависност, исто така, претставуваат клучен фактор за глобална моќ.

Најновите амбиции на Н.Р. Кина за светска доминација се гледаат и преку актуализација и обновување на „Патот на свилата“ и соработка со групата на земји „16+1“ од Централна и Југоисточна Европа.

3.3. ВАРИЈАБЛИ

Независни: остварување на зацртаните цели на НР Кина за достигнување на најмоќна држава во светот преку сигурен економски развој со државите од Европската унија, инвестирање на големи проекти во земјите на Европската унија (инфраструктурни и енергетски), креирање на безбедносна политика во заеднички интерес на Н.Р. Кина и Европската унија.

Зависна варијабла: зачувување на големиот економски раст на Н.Р. Кина преку сигурни пазари за пласман во Европската унија.

4. ПРИМЕНЕТИ ПОСТАПКИ И ТЕХНИКИ ВО МЕТОД НА ИСТРЖУВАЊЕ

Одредувањето на методите и техниките кои ќе се применуваат во ова истражување во голема мерка се условени од изворите на податоците кои се однесуваат на предметот на истражувањето. Овде во прв ред треба да се потенцираат следниве извори на податоци:

- ❖ ратификуваните меѓународни и билатерални договори;
- ❖ промените во факторите и условите во меѓународната политика, кои ги вклучуваат новонастанатите ситуации и променливите приоритети;
- ❖ претходните истражувања во областа на геополитиката и меѓународните односи;
- ❖ проучувањето на записите од меѓународните конференции и самити;

Во проучувањето на предметот на истражувањето ќе се примени теоретско истражување и преку примената на соодветна методолошка постапка ќе бидат проучени основните карактеристики на односите помеѓу земјите кои се од интерес за овој труд.

Во ова истражување ќе бидат применети повеќе методи:

- ❖ **Дијалектичкиот метод**, како универзален метод на теоретско мислење ќе биде користен при проучувањето на карактеристиките на односите меѓу Н.Р. Кина и ЕУ;

- ❖ **Историскиот метод** ќе се применува во согледувањето на билатералните односи на земјите во минатото (нивното оддалечување и приближување во разни временски периоди, исходот од нивните недоразбирања или соработки и сл.);
- ❖ **Методот на анализа на содржината** ќе се употреби при анализата на билатерални и меѓународни договори, извештаите од конференции и самити и разни национални директиви. Оние материјали кои ќе бидат предмет на анализа ќе се однесуваат строго на односите меѓу државите кои се во фокусот на истражувањето;
- ❖ **Компаративниот метод** ќе се користи при воочувањето на разликите во националната политика на државите. Со негова помош ќе се добијат резултати кои можат да бидат значајни при споредувањето на односите во одреден временски период, а и меѓу државите посебно потребно е да се напомене дека теоретско-дескриптивниот аспект на истражувањето ќе биде дополнително со соодветна статистичка анализа со цел да се забележат и

Истражувања во врска со веќе посочената главна хипотеза досега не се направени, односно не е направена директна релација на односите на Н.Р. Кина и Европската унија. Сознанијата кои при истражувањето се очекуваат дадат научен придонес кон ова оваа тема на проучување во овој магистерски трудот.

5. ЗНАЧЕЊЕ И ОПРАВДАНОСТ НА ТРУДОТ

Оваа истражување има за цел да го збогати општественото и научното значење на овие важни политички, економски и безбедносни односи кои ги негуваат и унапредуваат Н.Р. Кина и Европската унија. Исто така, ова истражување ќе помогне и во пополнувањето на теоретската празнина која се однесува на подеталното проучување на односите на Н.Р. Кина кон Европската унија, преку сублимирање на постојните теоретски знаења и секојдневните случувања на светската политика. Се надеваме дека овој магистерски труд ќе претставува еден зачеток за уште поголема насоченост кон истражување на односите меѓу Н.Р. Кина и Европската унија и како Република Македонија може да ползува од овие големи играчи на светската сцена.

ГЛАВА

1. ИСТОРИСКИ РАЗВОЈ НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ КИНА И ЕУ

Историјата на односите меѓу Европејците и Кинезите може да се види уште на почетокот на христијанската ера. Стоките што биле носени од Кина преку познатиот пат на свилата кон Рим била толку важна што довела до „сериозен непријателски однос направен поради плаќањето со златни прачки“.² Рим немал многу што би можел да понуди на Кина, а би било прифатливо за неа. Ова шема и се повторуваше во најголем дел од осумнаесеттиот век се до вклучувањето на опиум кој ја променил трговијата.

Главната поента за таа трговија е дека била индиректна и дека се спроведувала преку посредници во Централна и Јужна Азија, односно во тоа време немало директни односи меѓу Европејците и Кинезите. Првиот фактор е преголемото растојание што било особено надминато преку современата технологија и транспортот. Со исклучок од првата Англо-кинеска средба од 1840 година, ниту Кина, ниту Европа не извршиле меѓусебно влијание врз своите геополитички позиции. Вториот фактор е приматот на трговијата како суштина на нивниот однос. Директните односи меѓу европските држави и Кина започнале со доаѓањето на Португалците за првпат во Кин од Малака во 1514 година. Сепак, важно е да се има предвид дека далеку пред тоа време, европската цивилизација и развој биле под големо влијание од преносот на иновациите и откритијата што за првпат биле направени во Кина. Интересно е дека појавата на овие иновации била непозната дури до 1620 година кога англискиот филозоф Франсис Бекон ги идентификувал трите откритија. Тие откритија непознати за старите луѓе и со непознато потекло, иако неодамнешни, сепак се нејасни и не многу славни. Имено, станува збор за печатницата, барутот и магнетот. Овие три откритија ја смениле целата состојба на нештата низ светот, прво во книжевноста, потоа во војната, а на крај и во навигацијата. Потоа следувале бројни промени. Ниту една империја, ниту

² G.F. Hudson, *Europe and China: A Survey of their Relations from the earliest times to 1800* (London: Edward Arnold & Co, 1931) p. 98.

една секта, ниту една ѕвезда не извршила поголемо влијание во меѓучовечките односи како овие откритија.³

Токму овие „откритија“ им овозможиле на воинствените, трговски и индустријализирани европски држави да допрат до Кина во деветнаесетти век и да ја воведат земјата во современата доба преку користење на оружје. Сепак да се идентификуваат главните содржини кои го обликувале историското искуство на кинеско-европските односи. Тие сè уште се под влијание на геополитичкото растојание меѓу нив, разлики во вредностите потенцирани актуелните недоразбирања. Сепак, несомнено е дека тие во моментов минуваат низ најдобрата фаза од нивниот однос.

³ Joseph Needham, *Science and Civilisation in China, Volume 1: Introductory Orientations* (Cambridge: Cambridge University Press, 1961) p. 19.

1.1. КИНЕСКИОТ ПРИДОНЕС КОН МОДЕРНИЗАЦИЈАТА НА ЕВРОПА, ЗА ПЕРИОДОТ 1500-1800 ГОДИНА

Токму од овој период па наваму започнале непрекинатите и директни односи меѓу Европејците и Кинезите. Јасно е дека и претходно имало контакти, но тие не биле постојани. Освен тоа, како што покажува монументалната студија на Џозеф Нидхам, „Наука и цивилизација“ имало многу примери за предавање на влијанието од една цивилизација на друга во античките и средновековни периоди што не вклучувало директен пренос.⁴ Сепак, ние ќе се занимаваме со директните искуства што двете цивилизации ги имале и како тие ги обликувале последователните односи. Џефри Хадсон го опишал овој период како „опколена Кина“ затоа што тогаш започнало „првото пробивање на Португалците на бреговите на Кина во 1514 година, па се до почетокот на осумнаесеттиот век.⁵ Но во тоа време овие средби не биле така перципирани ниту од страна на Кинезите, ниту од страна на Европејците. На странските трговци им било забрането да пристапуваат до едно или две пристаништа каде нивните активности биле строго регулирани и оние малку Европејци, главно католички мисионери, на кои им бил дозволен влез во Кина. Иако Језуитите вовеле високо ниво на математика и астрономија што резултирало со поточен календар, подобра картографија, како и топот како оружје, нивното преостанато влијание изгледа било мало и ретко признаено. Познатото писмо на Џан Лонг до Крал Џорџ III од Англија во 1793 година го обликувало пристапот на Кинезите. Објаснувајќи го карактерот на оваа универзална надмоќ, улогата на оние кои ги носеле поворките и бескорисноста од праќањето постојани претставници во Пекинг. Синот на рајот заклучил: „нема ништо што ни недостига, како што заклучи вашиот главен претставник, а и другите. Ние никогаш не сме одобрувале непознати објекти, ниту пак ни се потребни уште производители од вашата земја...“⁶ Современите Кинези го датираат почетокот на европското влијание врз Кина од 1840 година со поразот во Војната за опиумот. Иако Кина можеби била опколена во текот на 300 години, Европа била таа што била под поголемо влијание од Кина отколку обратно. Уште во минатите векови се зборувало за чудата од кинеската

⁴ Needham, op. cit., p. 244.

⁵ Hudson, op. cit., p. 235.

⁶ Ssu-yu Teng and John K. Fairbank, *China's Response to the West* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1963) p. 19.

цивилизација и нејзините супериорни достигнувања во животните стандарди. Како што се, урбанизацијата, технологијата и управувањето кои што биле некои 400 години од извештаите на Португалците и некои други кои живееле во Кина. Најзабележливите извештаи се оние на Језуитите од кои дел живееле со пристап до дворот во период од дваесет или триесет години. Овие извештаи не биле слепи за грешките на Кина, но сепак биле мошне позитивни и имале големо влијание врз Европа во времето на Просветеноста.⁷ Главните филозофи од Просветеноста како Лајбниц и Волтер биле импресионирани од тоа што го прочитале за Конфучијанството и кинеската филозофија. Филозофот Лајбниц кој бил опишан како монументален европски лик чие сфаќање за кинеската култура било мошне софистицирано за неговата возраст тврдел дека, иако Европејците ги надминале Кинезите во одреден поглед, Кинезите всушност биле супериорни во приспособувањето на етиката и политиката во практичниот живот.⁸ Волтер, кој исто така бил заинтересиран за извештаите за Кина, но не до мерата до која бил Лајбниц, бил особено импресиониран со секуларната природа на Конфучијанството и отсуството на свештенство во владата. Идеализирајќи го императорот Јон Џенг, Волтер напишал: „Тој секогаш се интересирал за олеснување на маката на сиромашните и се обидува да им најде работа. Тој внимателно го почитувал законот, ги контролирал амбициите и измамите на будистичките свештеници, одржувајќи ги мирот и просперитетот, охрабрувајќи ги сите корисни вештини и уметности, а пред сè е одржувањето на земјата. Од негово време јавните згради, широките патишта, каналите на сите реки во оваа голема империја биле одржувани со сјај и економичност што наликувала на онаа на античките Римјани.“⁹

Волтер не бил само незаинтересиран набљудувач. Тој всушност го користел примерот на Кина за да го напаѓа „застарениот режим“ дома. Идеализираниот став за Кина исто така бил користен и од другите како средство за критикување на режимот.

⁷ For accounts and discussion of these reports, see among others, D.E. Mungello, *The Great Encounter of China and the West, 1500–1800* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 1995); Hudson, op. cit.; Adolph Reichwein, *China and Europe: Intellectual and Artistic Contacts in the Eighteenth Century* (London: Kegan Paul, Trench, Trubner & New York: Alfred A. Knopf, 1925); Jonathan D. Spence, *Chinese Roundabout* (New York: W.W. Norton, 1993); and Colin Mackerras (ed.) *Sinophiles and Sinophobes* (Oxford: Oxford University Press, 1995).

⁸ Mungello, op. cit., p. 67.

⁹ Mackerras, op. cit., p. 39.

Не сите примери од интелектуалното влијание на Кина во тоа време треба да се гледаат како контра-модел на постојниот поредок. Други луѓе го гледале кинескиот пример како инспирација за позитивни теории. Така, Франсоа Кеснеј, лидерот на француските физиократи, сметал дека првата научна школа за економија била под големо влијание на кинеската класична филозофија и нему особено му се допаѓало она што се нарекувало „природен поредок“. Во врска со економијата тој тврдел дека целото богатство на крајот потекнува од земјата што тој ја нарекувал „нето производ“ и грижата на државата треба да се посвети на охрабрување на примарното производство, оставајќи го производството и трговијата да се приспособат на побарувачката. Тој тврдел дека производството и трговијата не креираат богатство и дека обидите на државата да ги контролираат само би се мешале со природниот поредок. Токму од овој неверојатен извор произлегла доктрината *laissez faire*.¹⁰

Ако Волтер и Кеснеј се одушевувале на кинескиот „деспотизам“ и придржувањето на деспотите до безвременските закони, Монтескје не гледал ништо добро во деспотизмот. Тој изјавил „Кина е деспотска држава чиј принцип е стравот“.¹¹ Русо, земајќи го предвид размислувањето на Матео Ричи за недостигот на воен дух меѓу Кинезите, исто така, го нападнал тогаш модерниот култ за Кина со тврдење дека сите доблести и мудрост на земјата не успеале да „го заштитат кралството од некултурните и груби варвари“ (Манџуријците).¹² Така, Русо на пример, предводејќи го национализмот на Француската револуција, тврдел дека најголемата доблест на човекот била неговата подготвеност да го даде животот за својата земја во војна.¹³

Осумнаесеттиот век бил време кога култот за Кина го достигнал врвот. Кинескиот порцелан, кој веќе бил имитиран во Европа, бил навистина баран и тоа довело до зголемено производство на порцелан во Кина. Во меѓувреме, во Европа се појавила мода за нешта што имале ексцентрични шари со кинески дизајн и тоа довело до голем интерес низ богатата аристократија, како и до средната класа во Европа.¹⁴ Слично, извозот на чајот од Кина помогнал да се воспостави не само практиката за пиење чај, туку се развила и нова традиција за негово пиење, особено

¹⁰ Hudson, op. cit., pp. 322–6.

¹¹ Mackerras, op. cit., p. 43.

¹² Hudson, op. cit., p. 321.

¹³ Ibid., p. 321.

¹⁴ Mungello, op. cit., pp. 78–80.

во Англија. Кинеското влијание врз уметноста и културата во тоа време било огромно. Веројатно, најголемиот и најдолг придонес бил во владата преку имитирање на нивниот избор на владина служба преку отворени испитувања. Првиот што го направил тоа бил Фридрих Вилијам, гласачот од Бранденбург, кој во средината на седумнаесеттиот век креирал ефикасна јавна администрација со службеници избрани врз конкурентска основа. Во Франција следеле слични реформи пред Револуцијата, исто така и во Британија.¹⁵

Сепак, јасно е дека почитта за кинеските нешта се припишувала главно на перцепцијата за надмоќноста на Кина, но на крајот на осумнаесеттиот век тој период привршувал поради се поголемата доминација на Европејците врз остатокот од светот. Поради патувањата и откритијата и проширувањето на трговијата биле проследени со Индустриската револуција. Во меѓувреме Европејците прекинале да се одушевуваат на „безвременската Кина“ и наместо тоа, почнале да ја гледаат како земја отпорна на промена и навистина уназадена. Лорд Мек Картни, чија мисија била заповеднички откажана од големиот император Чианлонг, ја предвидел оваа промена кога ја споредил Кина со огромен брод кој е во опасност да потоне.

¹⁵ See E.N. Gladden, *Civil Services of the UK 1855–1950* (London: Cass, 1967) and Roy MacLeod (ed.), *Government and Expertise: Specialists, Administrators and Professionals, 1860–1919* (Cambridge University Press, 1988). It is worth noting that senior civil servants in Britain are still referred to as “Mandarins.”

1.2. ЕВРОПСКОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ МОДЕРНИЗАЦИЈАТА НА КИНА ЗА ПЕРИОДОТ ОД 1800-1949 ГОДИНА

Наместо анализа на падот на Кина и нејзиното самостојно исклучување под влијание на Европејците и другите во деветнаесеттиот век, што довело до пад на династијата Чинг. Следеле хаотичните години од првата половина од дваесеттиот век вклучително и инвазијата од Јапонија и граѓанската војна. Наша цел е да се обидеме да идентификуваме дел од трајните влијанија што ги направиле Европејците во текот на болното прифаќање на Кина во модерниот свет.¹⁶

Веројатно најдлабокото и најтрајно наследство на европскиот „век на срам и понижување“ што бил наметнат врз Кина биле помалку за материјалните последици отколку за нематеријалните психолошки и интелектуални ефекти. Кина била освојувана многупати претходно низ нејзината долга историја, но никогаш претходно од носители на цивилизација што можеле да ја надминат и цивилизацијата на самата Кина. Дотогаш, кинеските интелектуалци се гордееле со надмоќноста на нивната цивилизација која можела да ги „синоизира“ нивните варварски освојувачи. Всушност, владеењето на династијата Чинг од Манџурија самото по себе било пример на трансформацијата, по нивниот триумф врз Минг во 1644 година. Кинеското чувство за надмоќност и во материјална и во духовна димензија било одеднаш уништено од Европејците кои дошле од морето за разлика од нивните претходни освојувачи кои дошле со коњици од север и запад. Во многу погледи современата кинеска историја може да се гледа како непрекината борба во справувањето со предизвиците на современиот свет што прво биле наметнати од Европејците во првата Англо-кинеска војна од 1839-42 година, позната како Војната за опиум.

Кога Кинезите биле поразени во втората Англо-кинеската војна од 1858-60 година, сфатиле дека тие се соочиле со предизвик каков што немале дотогаш во нивната долга историја. Тие сметале дека европската надмоќ била само производ на подобра технологија и дека тие можеле да го вратат системот на Конфучиј само ако ја усовршат технологијата. Како што кажал Фенг Гуфен „она што ние, треба да

¹⁶ For an outstanding account of that history, see the relevant chapters in Jonathan D. Spence, *The Search for Modern China* (London: Hutchinson, 1990). See also Immanuel Hsu, *The Rise of Modern China* (Oxford: OUP, 1995).

го научиме од варварите е само една работа: цврсти бродови и ефективни топови“.¹⁷ Затоа, Кинезите оделе да учат во Европа, а Европејците биле најмувани во Кина да помогнат во градењето современ воен арсенал за морнарицата. Првиот обид за „само-зацврстување“ завршил со пораз делумно поради многуте проблеми во проектот дизајниран да наметне современо производство во длабоко традиционалното општество. Но, делумно и поради непрекинатите предаторски предизвици на Европејците.¹⁸ Експериментот бил осуден на пропаст затоа што системот на Конфучиј не можел да преживее во неговата традиционална форма во современиот свет што Европејците го распространувале низ целата земја. Сепак, и покрај тоа што Кина подлегнала во некои потешкотии на современа трансформација, целта била слична на реформаторите на Конфучиј. Таа цел е, да се приспособи колку може повеќе на современоста и да го заштити автентичниот кинески начин. Ова важи за современите комунистички владетели на Кина, но и за Мао и пред него.¹⁹ Сепак, според кинеските книги по историја од републиканската ера, како и книгите по 1949 година, најзначајното влијание од „векот на срам и понижување“ е слика на нивните империјалистичките напади врз суверенитетот и територијалниот интегритет. Иако Британија, Франција и Германија (и тогаш и сега, клучни европски сили) не сакале да ги анектираат териториите како што тоа го правееа Русија и Јапонија, тие сепак се сметаа за предводници на патот кон неоправданата штета врз земјата. Имено, покрај спогодбите за пристаништата, правата за екстра-територијалност и другите прекршувања на суверенитетот на Кина, тие исто така се закануваа на периферијата на Кина, подготвувајќи го теренот за обиди за сецесија. Кинеската лутина за векот на „срам и понижување“ иницирани примарно од Европејците веќе не се насочени кон Европа, туку кон САД и Јапонија кои всушност почнале да ги надминуваат Европејците од самиот почеток на дваесеттиот век.

Веројатно најзначајното влијание на Европејците врз кинеската историја било во поглед на политиката и во смисла на теорија и во смисла на практика со тоа што ја донеле модернизацијата на кинеската држава. Ова прво се случило во теорија. Кинеските студенти кои отишле во Европа во 1870-те и 1880-те да

¹⁷ Cited in Jonathan D. Spence, *The Search for Modern China* (London: Hutchinson, 1990) p. 197.

¹⁸ The standard study of this period is still Mary Wright, *The Last Stand of Chinese Conservatism: The T'ung Chih Restoration, 1862–74* (Stanford: Stanford University Press, 1957).

¹⁹ For contemporary debates, see Chaohua Wang (ed.), *One China, Many Paths* (London and New York: Verso, 2003).

изучуваат поморска технологија и други науки и применети технологии се заинтересирале за британските, француските и германските општества и сфатиле дека напредоките на Европејците имале подлабоки социјални и филозофски извори. Еден од најзначајните студенти кои се вратиле бил Јан Фу кој на кинески ги превел клучните дела на Џон Стјуарт Мил, Монтескје и Адам Смит, што длабоко го промениле размислувањето на новата генерација на студенти кон крајот на векот.²⁰ Неговиот превод на „Еволуција“ и „Етика“ од Томас Хаксли помогнале да се популаризираат теориите за социјалниот Дарвинизам. Со кој „најдобрите опстануваат“ врз социјалните групи и нации и што особено допрело до кинеската младина, кои на преминот на векот се плашеле дека Кина може да исчезне поради својата уназаденост, поделби и напади од странство. На почетокот на 1900-те Кинезите под влијание на Бакунин и Кропоткин биле повлечени кон анархијата. Но, главните интелектуални разлики што требало да ја обликуваат кинеската политичка мисла и дејство биле варијанти на либерализам и социјализам, имајќи на ум дека сите овие биле поттикнати од националистичките идеали. За да може Кина да биде силна и доволно богата за да се спротивстави на непријателите, и да си го земе своето место како една од веле-силите. Овие идеали останале во една или друга форма како темел на кинеските аспирации се до денес.

Европското либерално-демократско уверување давало големо влијание во Кина до крајот на Првата светска војна, кога на Кинезите им изгледало дека западните сили ја ставиле настрана својата визија за либерален светски поредок во полза на германските отстапки на Кина во Јапонија, на мировната спогодба потпишана во Версај во 1919 година. Токму добивањето на тие вести на 4 мај 1919 година го предизвикало големото ново културно и политичко движење меѓу младите во Кина за да ја трансформираат земјата во демократско уредување. Исто така, започнала дебата меѓу либерализмот и социјализмот, со тоа што либерализмот изгубил од оние кои навивале за социјалистичката алтернатива и кои сакале да ги решат проблемите на Кина на холистички и програмиран начин и во кој интересите на колективот биле ставени пред интересите на поединецот.

Имајќи предвид дека марксизмот, кој веќе бил сметан за теорија од интерес само на земјите со унапредени капиталистички системи, во Кина се раширил со

²⁰ Benjamin Schwartz, *In Search of Wealth and Power: Yen Fu and the West* (Cambridge, MA: Belknap Press, 1964).

успехот на револуција во Русија во 1917 година. Како што било објаснето од еден од основачите на Кинеската комунистичка партија, Ли Даџао, Болшевиците биле успешни токму затоа што Русија била назадна. Тие можеле да се повикаат на потиснатите енергии на „назадното“ население на Русија и затоа биле способни да ги избришат помалите класи што не им дозволувале да напредуваат.

Ако Русија била назадна, Кина била уште повеќе, па затоа револуционерниот потенцијал бил поголем. Кинеските револуционери исто така се охрабриле од неуспехот на западните интервенции во руската граѓанска војна во 1921 година. Токму ленинистичката верзија на марксизмот била омилена во Кина, и до денес токму оваа форма олицетворена во Кинеската комунистичка партија го донела кинескиот национализам таму каде што е денес. Но, одредено време во 1920-те сите форми на европската мисла, култура и театар процутеле во Кина, особено во пристанишните градови. Главно во Шангај, каде кинескиот интелектуален живот го доживеал својот процут под заштита на законите и полицијата на екстра-територијалните концесии на странците.²¹

Европејците исто така, влијаеле и врз практичната политика во Кина, и тоа на меѓународно и домашно ниво. Кинезите морале да го напуштат своето тврдење дека имаат право на универзална власт предводена од Синот на рајот и да прифатат дека и тие претставуваат држава меѓу другите држави. Ова вклучувало прифаќање на законите и практиките во европскиот систем на држави, познат како Вестфалијански систем. Интересно, Кинезите можеле да се приспособат на тој систем уште пред крајот на деветнаесеттиот век и навистина, до оваа фаза нивните лидери биле признаени како вешти во практиката на дипломатијата.²² Иако, Кинезите имаат свои посебни традиции на реализмот, влијанието на политиката на моќ што ја практикувале европските сили и нивниот наследник Јапонија, одиграло голема улога во придонесувањето кон реалистичкото размислување што обликувало голем дел од кинеската надворешна политика подоцна. Прифаќањето на Вестфалијанскиот систем исто така значело дека, Кинезите веќе не се занимавале со границите и управувањето со номадските варвари и наместо тоа почнале да се фокусираат на нивниот територијален интегритет, на нивните

²¹ For detailed accounts, see Vera Schwarcz, *The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919* (Berkeley: University of California Press, 1986) and Chow Tse-tsung, *The May Fourth Movement: Intellectual Revolution in Modern China* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960).

²² Gerrit W. Gong, "China's Entry into International Society," in Hedley Bull and Adam Watson (eds.), *The Expansion of International Society* (Oxford: Clarendon Press, 1985) pp. 171–83.

суверени права и каде треба да бидат нацртани прецизни граници. Ниту еден, од овие концепти не постоеле претходно во нивниот политички лексикон.

Во меѓувреме Кина морала да се занимава со закани од помоќните европски држави кои можеле да ја наметнат својата волја врз Кина како резултат на нивната поморска сила.²³ Никогаш претходно во својата историја на Кинезите не им се случило земјата да им биде нападната од море. Дури во втората половина од дваесеттиот век Кина можела да каже дека се појавиле почетоците на нивната современа морнарица. Но, Кинезите морале да се соочат и со закани од копно од Русија и од Јапонија, особено кон крајот на деветнаесеттиот век и оттогаш до посовремениот период поголем дел било засилување и опремување на копнените сили.

Во времето на Чинг, кинеското владеење било проширено од традиционалните 18 провинции на Манџурија, Внатрешна и Надворешна Монголија, Тибет и пошироките области над Гансу преминот. Но, многу од тие територии дошле во владеењето на Чин, преку посебни феудални договори кои вклучувале авторитет во тибетскиот будизам. Луѓето во овие региони биле главно нехански Кинези. Но современото кинеско тврдење се засновало на европското право на наследство што може да се види во европското династичко владеење во седумнаесеттиот и осумнаесеттиот век наместо во новите националистички основи на согласност од оној со кој се владеело.²⁴ Оспорувањето што доаѓало со овие две основи на територијални тврдења потекнувало главно од Европејците, и до денес претставува проблем за Кинезите. Во поглед на Тајван и во поглед на стравот од сецесија што го покажува современата кинеска влада.

Домашната димензија на државништвото веројатно била уште попроблематична. До деветнаесеттиот век Европејците го гледале суверенитетот како да постои меѓу луѓето, а не меѓу династичките владетели. Тоа вклучува трансформација на луѓето од поданици во граѓани и идејата дека легитимната влада имала потреба од согласност од оние со кои владееле. Директното европско влијание врз домашниот развој на државништвото во Кина било помалку значајно

²³ For an extended discussion, see Wang Gungwu, *Anglo-Chinese Encounters Since 1800* (Cambridge: CUP, 2003) pp. 14–42.

²⁴ For discussion of these competing claims to statehood, see James Mayall, *Nationalism and International Society* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), especially pp. 18–34.

од надворешната димензија. Европејците биле влијателни во периодот на само-зацврстување кога целта била да ги спроведуваат реформите за да ја зачуваат династичката држава. Европските советници биле од клучно значење во помагањето да започнат со производство на оружје, воени школи и обука на современата војска. Британската влада сакала да ја помогне државата на Чинг, па дури и се судрила со британските трговци и нивното тврдење дека само кинескиот опструкционизам им го негирал пристапот до широкиот кинески пазар од 400 милиони што би овозможило предилниците во Ланканшир да работат засекогаш.²⁵ Митот за кинескиот пазар останал во главите на Европејците (и Американците) се до денес, и покрај тоа што рамнотежата во трговијата е обратна. Но како и да е, по падот на Чинг, Британците барале некој „силен човек“ што ќе ја одржи земјата обединета. Европејците не ги гледале новите генерации на млади националисти со симпатија. Иако Европејците, главно Британците и Французите, се држеле до своите отстапки во спогодбите за пристаништата, каде кинеските интелектуалци можеле убаво да функционираат, особено во Шангај. Таму тие биле слободни од воените водачи, а Европејците имале се помала важност во обликувањето на иднината на Кина.

Сепак, Кинезите сè уште биле фасцинирани од европските модели кои небаре им нуделе начини на кои Кинезите можеле да ги надминат нивните проблеми и да воспостават силна и современа држава. Комунистичката партија, под водство на Мао, била обликувана според онаа на Советскиот сојуз и повеќе отколку што Мао сакал да признае додека бил жив.²⁶ Но, во времето на надмоќта во 1930-те, елементите во Куоминтанг ја покажале одушевеноста со фашизмот на Мусолини како модел што можел да биде соодветен за Кина, каде обемот на демократијата бил ограничен и така, врховниот лидер можел да го оживее националниот дух на земјата. Во текот на ова време Германија била уште повлијателна. КМТ(Kuomintang)²⁷ имале сопствени „сини кошули“, фашистичка младинска организација инспирирана од Германците, а Чијанг Каишек се потпираше на германските воени советници кус период во неговата кампања против

²⁵ Nathan A. Pelcovits, *Old China Hands and the Foreign Office* (New York: Octagon Books, 1969), the quote is on p.3.

²⁶ See for example the recent biographies of him by Philip Short, *Mao: A Life* (New York: Henry Holt, 1999) and by Jung Chang and Jon Halliday, *Mao: The Untold Story* (London: Jonathan Cape, 2005).

²⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Kuomintang> пристапено на 11.03.2019 11:43 часот

комунистичките сили во средината на 1930-те.²⁸ Сепак, општо гледано, Европејците биле премногу апсорбирани во нивните проблеми од меѓувоениот период за да можат да бидат ефективни играчи во Кина. Во текот на стотте години по Војната за опиум, Европа била и директно и индиректно влијателна врз носењето современост во Кина во рамки на наука, технологија, идеи и социјална промена. Европејците во деветнаесеттиот век со себе ги донеле, не само пушките на барут и желбата да тргуваат, туку тие ја донеле и индустриската револуција. Ова значело железници, индустриски фабрики, телеграф, капитализам итн. Исто така, значело дека ширењето на образованието во европски стил, практикувањето современа медицина, пишувањето на домашниот јазик на новата литература, весниците, новите современи начини на пишување за историјата, и новите градови и раѓањето на новите социјални класи. Тоа довело до еманципација на жените. Секако, оваа современост била универзална во својот апел, па и покрај големата распространетост на европското влијание, малку од она што било европско преживеало, освен веројатно европските згради во одредени градови со големи пристаништа. Само малку европски мисионери успеале во Кина и покрај нивните напори и посветеност.²⁹

²⁸ For a brief survey, see Spence, op. cit., pp. 396–7. For more extensive coverage, see William Kirby, *Germany and Republican China* (Princeton University Press, 1984) and Bernd Martin (ed.), *The German Advisory Group in China: Military Economic and Political Issues in Sino–German Relations, 1927–38* (Dusseldorf: Droste, 1981).

²⁹ Kenneth S. Latourette, who had been sympathetic to the missionary cause in China, estimated that on the eve of the establishment of the PRC the number of professed Christians was less than 1 per cent of the population and that Christianity had made “but slight impress” upon the religious life of the great masses of non-Christians. See his *The Chinese: Their History and Culture* (New York: Macmillan, 1951) p. 656.

1.3. ПЕРИОД НА СТУДЕНА ВОЈНА, 1949-89 ГОДИНА

Во односите меѓу Кина и Европа во текот на овој период доминирале прашањата од Студената војна, а особено односите што секоја страна ги имала со САД и Советскиот сојуз. Тоа не значело дека некои од Европејците и Кинезите не се обиделе во различни периоди да негуваат посебни односи едни со други, туку дека нивните политики биле подредени или потекнувале од нивните односи со двете веле-сили.³⁰ Најочигледниот показател за ова било како Железната завеса во Европа, ги поделиле односите на источноевропските држави со Кина и со западноевропските држави. Односите на источно-европејците со Кина биле целосно предодредени од нивниот однос со Советскиот Сојуз. Ова важело и за источно-европејците кои се оттргнале од Советскиот Сојуз, како: Југославија, Албанија и Романија. Но, и за оние што биле подредени на Советскиот Сојуз. Западноевропските држави уживале поголема слобода од нивниот моќен сојузник, а сепак односите на НАТО земјите со Кина ја следеле шемата поставена од САД. Тие биле релативно замрзнати до обновувањето на пријателството меѓу Кина и САД, од 1971 година и потоа. Како и САД, Европа имала коректен однос со Кина, но истовремено била многу претпазлива, да не биде намамена во анти-советски позиции на сметка на детант.

Сепак, во овој контекст поединечните европски држави сакале да негуваат посебни односи со Кина, додека Кина во различни периоди настојувала да ги негува односите со Европејците прво за да го заобиколи американското ембарго, а потоа за да добие пристап до европската технологија (и воена и цивилна) во 1970-те и 1980-те. Кина сакала да ја зајакне својата опозиција кон Советскиот Сојуз. Затоа овој период може да се подели на два дела: од крајот на втората светска војна до 1971 година, и од триполарност до крајот на студената војна од 1971 до 1989 година.

³⁰ For a clear account of these distinctions, see David L. Shambaugh, *China and Europe, 1949–95*, op. cit.

1.3.1. ОДНОСИТЕ ОД КРАЈОТ НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА ДО 1971 ГОДИНА

Веднаш по основањето на Н.Р. Кина неколку европски држави, меѓу кои Данска, Шведска, Швајцарија, Норвешка, Британија и Холандија ја признале новата влада, за разлика од САД кои продолжиле да ја признаваат КМТ(Kuomintang) владата што била во Тајван. Британија особено имала економски интереси за Кина и се надевала дека ќе ги заштити, а пред сè, се трудела да ја задржи колонијата Хонг Конг. Британските дипломати тврделе дека признавањето ќе го стави Западот во подобра позиција за да ги искористи разликите меѓу Советскиот Сојуз и Кина со што нивните национални интереси. Така не би изгледале идентични при што дипломатите тврделе дека американската политика за признавањето била премногу идеолошка. Очигледната разлика меѓу двата сојузници помогнала за подоцнежните кинески обиди да ги негуваат западноевропските односи, и да го искористат она што тие го гледале како трансатлантски разлики.

Избивањето на Корејската војна ја консолидирала поделбата од Студената војна во Источна Азија и ги запечатилa обидите на Европејците да развијат нови пристапи кон Кина во тоа време. Шесте европски земји учествувале во воените операции во Кореја, а уште четири обезбедиле медицински единици.³¹ Сепак, Корејската војна не ги поткопала европските односи со Кина колку што ги поткопала со САД. На Женевската конференција во 1954 година најмногу се памети по спогодбите достигнати за Индокина. Тие спогодби главно биле достигнати преку дипломатските напори на Кина, Британија и Франција, и ја добиле не многу гласната поддршка на американската страна.³² Со Женевската конференција Французите се повлекле од Индокина, и единствените преостанати европски сили што останале во регионот биле Британци. Но, тие прво се фокусирале на поразувањето на малајското комунистичко востание, а потоа на спротивставувањето на индонезискиот воен предизвик за создавање на Малезија. Женевската конференција се покажала како последен пат кога Европејците одиграле клучна улога во обликувањето на стратегиските прашања во врска со Кина. Тие го направиле тоа преку ограниченото влијание од американска страна. Навистина,

³¹ The first category included Belgium, France, Greece, Luxembourg, the Netherlands and the UK. The second included Denmark, Italy, Norway and Sweden.

³² For an account of the Geneva Conference, see Robert F. Randle, *Geneva 1954: The Settlement of the Indo-China War* (Princeton: Princeton University Press, 1969).

британската влада сметала дека ги спречила Американците да користат нуклеарни оружја во текот на Корејската војна.³³ Интересен е фактот дека, ниедна од европските влади не сакала да им помогне на САД со воените сили во Втората виетнамска војна (1965-73).

Западноевропејците исто така зазеле поинаква позиција за прашањата за трговијата од 1952 година натаму, и почнале да тргуваат со Кина за да му пркосат на американското ембарго врз трговијата. Иако, таа трговија немала голема важност за ниту една страна, фактот дека воопшто постоела имала симболично значење.³⁴

Сепак, Западноевропејците се здружиле со САД за најголем дел од клучните прашања во своите односи со Кина. Какви недоразбирања и да имале околу признавањето на Тајван или за гласањето во ОН за прашањето за Кина, тие сепак оделе по американската линија. Иако француското признавање на Кина во 1964 година укажувало на нов пристап во меѓународната политика од Студената војна. Тоа немало големо влијание бидејќи, почетокот на Културната револуција наскоро ставила крај на размислувањата за тоа дека Кинезите сакаат да ги култивираат Европејците како еден вид „втор свет“, меѓу Американците и „третиот свет“.³⁵

Источноевропејците развиле различни односи со Кина, особено поради нивното членство во социјалистичкиот камп, но во пракса поради нивните односи со Советскиот сојуз. Кина негувала блиски односи со нив и имала корист од индустриската технологија што ја пренеле во Кина. Југославија била исклучок од кој Кинезите прво се дистанцирале, бидејќи била стигматизирана од Сталин поради нивната непослушност. Потоа, во 1960-те била сметана за поревизионистичка отколку Советскиот сојуз. Бидејќи, односите со Источноевропејците како целина се влошиле поради влошувањето на односите со Советскиот Сојуз, Албанија и Романија биле прифатени од Кинезите поради нивното ново растојание од доминацијата на Советите.

Меѓу сите овие идеи интересно би било да се каже дека Европејците (или барем дел од нив останати во политичкиот спектар) ја гледале Кина како

³³ D.C. Watt, "Britain and the Cold War in the Far-East 1945–58" in Yonusuke Nagai and Akira Iriye (eds.), *The Origins of the Cold War in Asia* (Tokyo: University of Tokyo Press and New York: Columbia University Press, 1977).

³⁴ Alexander Eckstein, *Communist China's Economic Growth and Foreign Trade* (New York: McGraw Hill, 1966).

³⁵ Michael B. Yahuda, *China's Role in World Affairs* (London: Croon Helm, 1978) pp. 217–8.

инспирација, а не обратно. Тоа било особено точно во поглед на Културната револуција кон крајот на 1960-те. Тогаш европските студени и дел од некои француски интелектуалци, меѓу кои и Сарт тврделе дека во нападот на Мао врз основаните институции гледале нешто заедничко со нивните лични аспирации, во т.н. револуција од 1968 година. Но, во ретроспектива јасно е дека повторно тоа било пример на незадоволни европски интелектуалци кои користеле замислен став за Кина, со кој ги казнувале нивните домашни институции. Ако ништо друго, епизодата го илустрирала европското незнаење за вистинската ситуација во Кина, но интересно, и сведочело за новата почит кон Кина чиј народ според Мао, „се спротивставил“.

1.3.2. ПЕРИОД ОД ТРИПОЛАРНОСТ ДО КРАЈОТ НА СТУДЕНАТА ВОЈНА 1971-89 ГОДИНА

Кинеско-американското обновување на пријателството од 1971 година донело усогласување меѓу двете страни по однос на Советскиот Сојуз. Тоа исто така, донело промена во односите на Кина со западноевропејците. Но, како што САД не сакале да се врзат со Кинезите во анти-советска алијанса, така и западноевропејците не сакале да ги жртвуваат своите изгледи за детант со Москва, со тоа што ќе држат цврст став како што би сакал Пекинг.

Детантот бил најмногу посакуван од западноевропските социјалдемократски партии, а Кинезите повеќе ги сакале конзервативните западноевропски лидери како Едвард Хит и Маргарет Тачер од Обединетото Кралство и Франц Јозеф Штраус од Западна Германија. Кинезите особено биле заинтересирани за воени размени со западноевропејците, но и покрај интересот за купување напредно оружје, многу малку било купено, веројатно поради проблемите со апсорпцијата. На пример, фабриката за производство на моторот Ролс Ројс била купена за 200 милиони британски фунти во 1975 година и завршена во 1980 година, но за жал, Кинезите немале соодветна рамка за тој мотор.³⁶

Првиот чекор во 1970 година бил основањето на целосни дипломатски односи со сите западноевропски држави кои дотогаш не биле воспоставени.

³⁶ Michael Yahuda, *China's Foreign Policy after Mao* (London: Macmillan, 1983) p. 191.

Трговијата растела брзо, за четири пати поголема меѓу 1971 и 1975 година. Но, и во 1980 година Кина била 31 земја, дестинација за извоз од Европската заедница и 29 како извор на увози. ЕЕЗ била поважна за Кина бидејќи, се рангирала на четвртото место во севкупната трговија со Кина. Трговијата се удвоила во вредност меѓу 1975 и 1980, но како дел од вредноста на трговијата со Кина за ЕЕЗ, придонесот опаднал од 18 на 11 проценти. Стапката на раст на регионалната трговија на Кина пораснала уште повеќе и растела брзо, што се одржала и во иднина.³⁷

Во 1970-те Кина сакала да ја приспособи Европа (источна и западна) во нивната теорија за „трите светови“. Тие биле обележани како да му припаѓаат на „вториот свет“ наспроти двете веле-сили во првиот свет и земјите во развој во третиот свет. Европејците се борат против доминантноста на двете веле-сили и затоа биле перципирани како нешто за што вредело да се додворуваат. Но всушност, Кина и Европа биле геополитички премногу оддалечени едни од други за да можат да извршат значајно стратешко влијание во нивните соодветни делови од светот.³⁸

Овој контекст делумно се променил во 1980-те, прво поради трансформацијата на Кина преку политиките на економска реформа, и отворањето што биле поврзани со воспоставувањето дипломатски односи меѓу Кина и САД. И второ, поради омекнувањето на непријателството на Кина кон Советскиот Сојуз. Европејците почнале да ја гледаат Кина не само како потенцијално голем пазар, туку и како место каде нивното искуство можело да биде корисно во помагањето на Кина да ги исполни големите задачи за реформи и обновување. Кинезите почнале да ги гледаат западноевропејците како партнери за трговија и развој во односот што би бил комфорен за двете страни, и што би бил ослободен од стратешките компликации вклучени во нивните односи со Јапонија, или со САД. Во таа смисла самото растојание меѓу двете страни може да се каже дека станало позитивен фактор. Во 1985 година односите се подобриле со тоа што ЕЕЗ и Кина можеле да го потпишат својот прв договор. Тој главно се фокусираше на олеснување на трговијата, но исто така требало да го продлабочат нивниот однос.

³⁷ Michael Yahuda, *China's Foreign Policy after Mao* (London: Macmillan, 1983) p. 193

³⁸ Ibid., pp. 188–96.

Односите со источноевропските земји исто така значително се промениле, бидејќи Кина започнала да се интересира за нивните искуства со реформирањето на комунизмот. По сè, организацијата на кинеската економија и нејзините државни претпријатија биле многу послични на оние на истокот, отколку на западот. Веројатно поради истата причина лидерите на Кина биле помалку заинтересирани за политичките промени што се случувале прво во Полска на почетокот на 1980-те, со појавата на независен трговски синдикат кој сакал да воведе повеќе демократија. Второ, појавата на Горбачов во Советскиот Сојуз во 1985 година и неговата промоција на Гласност и Перерестројка биле позитивни текови за Денг Џаопинг и неговите колеги. Тие биле доволно среќни со завршувањето на советската вклученост во Виетнам и Авганистан, и со предложените намалувања на трупите на северот на Кина, но неговите политички реформи биле гледани како потенцијално предизвикувачки за нивниот стил на владеење во Кина.

Поблиските односи со Европејците прекинале по „масакрот од Тијанамен“ од 4 јуни 1989 година. Шокот и бесот во Европа довеле до наметнување санкции врз Кина од страна на Европскиот совет што вклучувало забрана за средби со лидери, воени размени и продажба на оружје. Подоцна истата година, источноевропските комунистичките влади паднале кога завршила Студената војна. Европското очекување било дека кинеската комунистичка влада ќе го следи истото. Тоа очекување било зацврстено кога Советскиот Сојуз се распаднал во 1991 година. И лидерите на Кина биле шокирани од овие настани и сметале дека дел од причината за ваквиот развој е тоа што тие го нарекувале „мирна еволуција“ на западната политика. Поточно, долгорочните обиди на Западот да ги поткопа комунистичките системи со мирни средства. Изгледало новиот однос меѓу Кина и Европа бил нагло стопиран.

1.4. ОДНОСИ ОД КРАЈОТ НА СТУДЕНАТА ВОЈНА ДО ДЕНЕС

Крајот на Студената војна ја сопрел биполарната структура на меѓународната политика што го обликувала и ограничила карактерот на односите меѓу Кинезите и Европејците во претходните четири децении.

Сепак, реалниот крај на Студената војна донел со себе фундаментални промени во светската политика и економија што отворило нови можности за Кина и Европа да ги продлабочат и прошират своите односи во услови што не се должеле на трети страни.

Двете страни веднаш почнале да се фокусираат на она што може да нарече „домашен последователен ефект“, од Студената војна со успешни резултати со кои секоја страна можела да се занимава со другата. Кога лидерите на Кина одново ја воспоставиле својата контрола врз земјата и започнала да ги подобрува односите со своите соседи, „Јужната тура“ на Денг Џаопинг во 1992 година ги натерала неговите колеги да притискаат кон брз економски раст врз основа на економски реформи и отворање. Европејците, од нивна страна, започнале да ги зацврстуваат политичките димензии на нивниот сојуз во кој доминирале економските и трговските. Иако, главната цел на Пекинг била да го спречи Тајпеј да основа нови дипломатски односи во новата Европа, брзото прифаќање на новите реалности од страна на Кина го олеснило подобрувањето на односите со ЕУ откако почнало да бледнее сеќавањето на Тијанмен. Во секој случај, трговските односи не биле прекинати и до 1990 европските лидери почнале да се појавуваат на Тијанмен, особено британскиот премиер чија посета била од суштинско значење за обезбедување кинески договор за прашањата за Хонг Конг, чиј трансфер во Кина била договорен во 1984 година.

Како реакција на меѓународното влијание на кинеската економија која се повеќе растела и на појавата на Источна Азија како нов центар на меѓународната економија. Европската комисија како извршна рака на ЕУ го издала својот прв документ во 1993 година за азиска стратегија што всушност главно се однесувал на Кина. Иако документот бил креиран на иницијатива на Германија и Франција, тој претставувал заеднички став на ЕУ. Ослободена од тешкотиите и поделбите што ги поставувале Европејците поблиску до дома, далечната Кина понудила нови можности, главно за трговија, но и како место каде ЕУ можела практично да ги искористи многуте политики што произлегувале како дел од ЗНБП. Колективно и поединечно Европејците посветиле значајни ресурси на овие напори. Крајната цел била да се продлабочи учеството на Кина во меѓународниот систем и да ја промовира својата појава како одговорна веле-сила што ги почитува нормите и принципите на меѓународното општество. Според тоа, Европејците имале поголема

цел за светски поредок кој бил систем што ќе се карактеризира со почитување на меѓународното право и регулативи како што се договорени во мултилатерални институции. Во таа насока пристапот на ЕУ кон Кина бил разумно конзистентен како едно од клучните места каде ќе се појави гласот на ЕУ. Во меѓувреме, односите меѓу Европејците и Кинезите се случувале и на ниво на ЕУ и на ниво на одделни држави. Како и во претходните периоди, трите главни држави: Франција, Германија и Британија, биле клучни играчи во тој однос. Успешното предавање на Хонг Конг од Британија на Кина во 1997 година помогнало да се намали кинескиот сомнеж за Британците, (а со тоа и кон Европа и Западот) и нивната искреност во врска со нивната поддршка за подемот на Кина како главен играч во светските работи. Предавањето на Макао од Португалија во 1999 година довело до крај на европското империјално владеење во Кина. Иако, овие прашања биле решавани врз билатерална основа од страна на Кина со двете европски држави, тоа всушност биле преговори на ниво на ЕУ каде преговорите биле поврзани со трговијата и се дискутирале односите со Кина кои биле дефинирани за сите членови на ЕУ. Европската унија и Кинезите оттогаш можеле подобро да ги институционализираат полесните и помалку проблематични димензии од нивниот однос, со што во 2004 година двете страни се согласија тоа да го нарекуваат „стратешко партнерство“. Но тоа се случило дури откако Кинезите сфатиле дека преговорите со ЕУ им се тешки во поглед на нивното пристапување кон Светската трговска организација во 2001 година. Следната година кинеската влада објави бела книга за нивните односи со Европа, нешто што се случило за првпат во поглед на некоја држава или регион. До 2004 година вредноста на трговијата меѓу ЕУ и Кина ја надминала вредноста на трговијата меѓу Кина со САД и Јапонија. И, Кина се рангирала како втор највреден трговски партнер на ЕУ по САД. Како што се очекувало, постоеле некои недоразбирања во врска со трговијата, како што постојат меѓу сите големи партнери, но тие не го попречиле напредокот во односите.

Во игра влегле два фактори: прво, слабоста на ЕУ како кохерентен меѓународен актер и второ, разликата во кинескиот и европскиот пристап кон глобалната улога на САД како единствена светска веле-сила. ЕУ можеби има институционални механизми за да работи како унитарен актер во преговарањето за условите на меѓународната трговија, но тоа не се однесува на пошироката надворешна и безбедносна политика. Сè уште потсетувајќи се на својот став за улогата на Западна Европа во Студената војна во 1970-те и 1980-те, Кина ја

гледала ЕУ како независен политички центар што можел да им помогне да се проверат политиките на доминантната сила во меѓународниот систем што тие го гледале како непријател, реален или потенцијален. Лидерите на Кина го портретирале светот како тековна економска глобализација кој истовремено станувал политички мултиполарен. Економските односи со ЕУ биле гледани како процес на глобализација, но она што го барале Кинезите било ЕУ да ја прифати мултиполарната визија на Кина, во која ЕУ треба да стане одделна и независна од САД.³⁹

Франција го споделувала овој став, исто како и Германија во времето на канцеларот Шредер до одредена мера и заедно тие биле најголемите поддржувачи за подигнување на ембаргото. Многумина во бирократијата на ЕУ го споделувале овој став, и велеле дека ЕУ треба да го каже својот независен глас во врска со светските прашања заедно со својата одбранбена сила што би била целосно независна, ако не и спротивставена на САД. Сепак, Британија, Холандија, Шведска и дел од новите земји-членки на ЕУ се противеле. Некогаш поради различни причини, со што се рефлектирала разликата во приоритетите на надворешната политика од страна на европските држави. Британија и некои други држави се противеле на визијата за мултиполарен свет со ЕУ како посебен дел. Другите како Шведска се противеле на подигнувањето на ембаргото на оружје врз основа на тоа дека Кина сè уште не постигнала многу во подобрувањето на човечките права. Интересно е што кинеската страна не ја ратификувала Спогодбата за цивилни и политички права на ОН, дури иако многумина во ЕУ велеле дека тоа ќе го олесни подигнувањето на ембаргото. Во меѓувреме, нов извор на несогласување се појавил во кинеско-европските односи откако длабочината на нивните економски односи почнала да ги повредува домашните економски интереси во Европа. Брзиот развој на кинеските извози на одредени потрошувачки добра создале сè понагласени стравови од негативните ефекти од глобализацијата во одредени европски држави. Стравови што биле фактор за одбивањето на европскиот Устав на референдумите во Франција и Холандија во 2005 година. Освен тоа, европскиот акцент на промоцијата на доброто управување, особено во земјите од третиот свет наишол на нови тешкотии како последица на различниот пристап усвоен од нивните кинески партнери. Прифаќајќи го принципот на немешање, Кина негувала режими

³⁹ See the chapter in this volume by David Shambaugh, "China eyes Europe in the world: real convergence or cognitive dissonance?"

во земјите во развој во своето барање енергија и други сировини без оглед на карактерот на режимите или нивниот третман на сопствените граѓани.⁴⁰

II ГЛАВА

1. ГЕОСТРАТЕГИСКИ И ГЕОЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ НА ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

1.1. ОСНОВНИ ПОИМИ

а. ГЕОСТРАТЕГИЈА

Геостратегијата е концепт чијашто основна цел е остварувањето на контролата на територијата, завладување на геостратегиските позиции, утврдувања, пристаништа, острови, канали големи комуникациски и логистички артерии. Геостратегијата претставува врзалка на географските, политичко-

⁴⁰ For an exploration of these themes, see the chapter in this volume by Volker Stanzel, "The EU and China in the global system."

географските и геополитичките содржини со она што има воено и стратегиско значење. Геостратегијата ја набљудува животната средина како простор за дипломатски и воени надмудрувања во кои главни актери се населението и воената моќ. Може да се наведат како децениски најактуелни геостратегиски зони: Средоземното море и Блискиот Исток, Гибралтар, Босфор и Дарданели, Суецкиот канал, големите нафтени наоѓалишта во Персискиот залив и др.⁴¹

Тие две осознавања поврзани со географската научна дисциплина, подоцна го даваат правецот за политичкото уредување и економското уредување во одредено општество и држава. Преку пирамидална замисла, географијата би се наоѓала на врвот, додека во долните крајни агли би се наоѓале политичкото уредување и економското уредување. Единството на тие три е, она што претставува геостратегија на одредена држава.

Геостратегијата во минатото каде имаме пример од персиската инвазија на Балканскиот полуостров, каде Мардониј во обид да го заобиколи морскиот пат и посилната флота на Атина, врши копнени напади преку Тракија и Македонија. За пример го имаме и генијалниот план кој го спровел Александар успешно, во кој знаејќи за оскудноста на македонската војска на море, применил стратегија со која преку копно ги освоил сите морски пристаништа со кои Персијците имале пристап кон Средоземното Море, практично уништувајќи ја можноста за морска инвазија на Персијците и нивно евентуално потпомагање на хеленскиот бунт. Постојат поголем број на теоретски научни размислувања од кои само мал дел од нив се применуваат во пракса од државите.

Воведувањето на терминот **геополитика** во научните кругови му се припишува на Халфорд Макиндер. Во неговото дело „**Демократски идеали и реалноста**“,⁴² спроведува географска и историска анализа, заклучува дека најважен светски предел или парче од каде геофизичките изрази можат природно да изродуваат глобална копнена моќ на одредена држава, е доколку истата го поседува во свои рамки регионот наречен како Стожерен односно Хартленд. Тој регион денес е во најголем дел под државна контрола на Руската Федерација. Согледувајќи ја опасноста од монопол на Русија врз тој регион, англо-саксонската

⁴¹Милески, Тони (2006): **Геополитички модел за процесирање на геополитички настани**; Современа македонска одбрана Број 14 Година V, Скопје

⁴² Халфорд Макиндер, 1919 година - 227 стр

политика речиси век и повеќе е во насока на дестабилизација и создавање услови на нестабилност во државите кои имаат во посед дел од Стожерната Земја, со цел да не се дозволи зајакнување на истите тие држави, и нивно преземање на приматот во одлучувањето во меѓудржавните односи на светско ниво.

Русите од времето на Советскиот Сојуз, имаат помал број на теоретски пишани примери, иако од нивната пракса согледуваме дека и тие имале свое одредено геостратешко размислување во изминатиот период. Делба најверојатно постоела околу тоа дали целосно внимание да се посветува кон излез на „топлите мориња“, политика која се водела од времето на царот Петар Велики или да се гради што поцврста контрола врз база на копнениот принцип. Денес, очигледно е дека разбрале какви глобални промени во меѓудржавните односи може да донесе копненото поврзување со поголеми мрежни линии на автопатишта и брзите железници меѓу Европа и Азија, односно Западниот дел од Европа со Кина, Јапонија и Кореја. Таквата состојба ќе ја редуцира потребата од морската трговија, и ќе ја намали значајноста на Римлендот, а ќе ја зголеми значајноста на Хартлендот. Затоа руската геостратешка определба е земјениот концепт, односно контролата врз земјените важни точки кои се наоѓаат на тлото на Евроазија—*телурукратија* (од *telluro*=земја + *kratein*=влеење). Ним природно им лежи земјениот поглед или според Макиндер „*landman's view*“. Затоа не случајно на Русија многу повеќе ѝ одговара политичка стабилизација на евроазискиот предел, како и економска меѓудржавна соработка и поврзување на народите и нациите кои живеат во Европа и Азија. Тоа ќе значи помал ризик од нестабилност близу границите на Руската Федерација, но и монопол на патиштата преку кои би се одвивала европско-азиска трговија. Од друга страна, тоа поврзување ќе донесе и отфрлување на САД и Велика Британија како важни глобални политички сили, односно ќе останат на ниво на регионален политички фактори. Апсолутен монопол на Руската Федерација, секако дека не е во интерес ниту на клучните земји во рамките на Европска Унија, а посебно не на Кина, состојба што остава непредвидлива борба во наредните декади што претстојат за преземањето на титулата глобален првенец во меѓународните односи.

Табела бр.1	Геополитички пристапи	
	Практично/применливо	Академско
Држава	Нео-класична геополитика, геополитика, геостратегија, геоекономија	Негеополитика Политичка географија
Други политички актери	Субверзивна геополитика Интерна и екстерна геополитика	Постструктурална геополитика Критичка геополитика

Извор: L Mamadouh, V.D., „Geopolitics in the nineties: one flag, many meanings, GeoJurnal 46, Kluwer Academic Publishers, 1998, p. 239.

* Превземено од: Милески, Тони (2006): Геополитички модел за процесирање на геополитички настани; Современа македонска одбрана Број 14 Година V, Скопје

6. ГЕОЕКОНОМИЈА

Геоекономија претставува научна дисциплина која го проучува економскиот развој и меѓусебното поврзување на земјите. Геоекономијата се зема како образец на делување на развиените држави во нивната политика кон светот. Главни протагонисти на геоекономијата во светот се САД, особено за време на Клинтоновата администрација. Геоекономијата се доживува како пост-студена воена парадигма. Геоекономијата во иднина веројатно ќе биде најважниот пристап за делување на развиените земји кон сиромашните, што со забрзаниот процес на глобализација ќе доведе до зголемување на разликите во богатството и стандардот на живеење на развиените и неразвиените држави. Геоекономијата ја навестува сегашноста и идна важност на разбирањето на економските структури како најдлабоки структури на светскиот поредок.

Општо земено, **геоекономијата** е проучување на просторни, временски и политички аспекти на економиите и ресурсите. Формирањето на геоекономија како гранка на геополитика често му се припишува на Едвард Лутвак, американски економист и консултант и Паскал Лорот, француски економист и политички научник. Азербејџанскиот економист Вусал Газимли ја дефинира геоекономијата како проучување на поврзаноста на економијата, географијата и политиката во "бесконечниот конус" што се издига од центарот на земјата до вселената (вклучувајќи ја и економската анализа на планетарните ресурси). Едвард Лутвак

тврди дека истата логика која е во основата на воениот конфликт, исто така, се однесува и на меѓународната трговија:

- ❖ Државите се обидуваат да соберат се што има во приходите, бидејќи нивните фискални прописи пропишуваат и да ги собираат овие приходи од сопствената држава, а на другите држави да им наметнат данок или царини за да имаат уште повеќе сопствени приходи.
- ❖ Државите претежно ја регулираат економската активност за да ги максимизираат резултатите во рамките на своите граници, а не за незаинтересирана транснационална цел, дури и кога исходот е неоптимален за другите држави. Логиката на државната регулација потоа делумно се прилагодува на логиката на конфликт.
- ❖ Државите и блоковите на државите се стремат да ги ограничат своите исплати и услуги на своите жители. Покрај тоа, државите ги дизајнираат своите инфраструктурни проекти за оптимизирање на домашните комунални услуги, без оглед на тоа како се погодени другите држави, наспроти транснационалната корист.
- ❖ Државите или блоковите на државите промовираат технолошки иновации за да ги максимизираат бенефициите во рамките на своите граници, а не само заради иновацијата.⁴³

Геономијата не треба да се меша со меркантилизмот⁴⁴ или нео-меркантилизмот. Под меркантилизмот, чија цел беше да се максимизираат националните резерви на злато, кога комерцијалните расправи се претворија во политички расправи, што потоа може да доведе до воени конфликти. Затоа, меркантилистичката конкуренција беше подредена на воената конкуренција, бидејќи поранешниот модалитет беше управуван од секогаш присутната можност дека "губитник" во комерцијална расправија тогаш би можел да го оспори исходот воено. На пример: "Шпанија можеше да донесе одлука дека трговијата до и од своите американски колонии може да патува само преку шпански пристаништа, но британските и холандските вооружени трговци сè уште можеа да пренесат профитабилни товари на нелојалните колонисти во отпорот на шпанските војници

⁴³ Luttwak, Edward N. (1999). "Theory and Practice of Geo-Economics" from *Turbo-Capitalism: Winners and Losers in the Global Economy*. New York: HarperCollins Publishers.

⁴⁴ Економска теорија од времето на раниот капитализам која се залага за зголемена надворешна трговија како главен извор на благосостојба и ги штити интересите на трговската буржоазија

и, со декларирана војна, би можеле да ги искористат дури и попрофитабилните товари што се врзани за Шпанија. Исто така, Холанѓаните испратија фрегати во Темза за да одговорат на меркантилистичкото законодавство на британскиот парламент што го забранува нивното превемање на товарот. Како што порано португалците ги потопиле арапските бродови со кои тие не може да се натпреварува во трговијата со Индија ".

Од таа перспектива, инвестициската атрактивност и капацитетот за проектирање на мека моќ на значителна далечина како што Кина ја направи преку својата иницијатива "Патот на свилата" се сметаат за клучни детерминанти на геоекономската сила.⁴⁵

Останати поими важни за истражувањето се:

- ❖ **Глобализацијата** како процес ја карактеризираат бројни и интензивни општествени односи и интеракции помеѓу луѓето од разни делови на светот. Таа е забележлива во скоро сите аспекти од денешницата, меѓу кои најважните се политичкиот, економскиот и научно - технолошкиот аспект. Освен овие, другите појавни облици на глобализацијата се трговијата на светскиот пазар, миграциите, транспортот, научните достигнувања, развивањето на информациската и комуникациската технологија, загадувањето на животната средина и сл.
- ❖ **Формалната геополитика** ги претставува геополитичките визии и теории кои се создаваат од страна на индивидуалци, државници, стратегиски институции, односно на академско ниво.
- ❖ **Практичната геополитика** создава геополитички визии и теории од страна на националните институции кои се занимаваат со надворешна политика (Влада, Министерство за надворешни работи и останатите институции.
- ❖ **Политичката географија** се занимава со проучување на географските, процеси, појави и односи кои имаат политички карактер, односно во својот истражувачки фокус ја има географската условеност на политичките процеси и ги анализира причинско - последичните врски. Нејзин предмет на истражување се расниот, религискиот и етничкиот распоред на населението

⁴⁵ Firzli, M. Nicolas J. (7 July 2017). "G20 Nations Shifting the Trillions: Impact Investing, Green Infrastructure and Inclusive Growth". *Revue Analyse Financière*. Paris. Retrieved 7 July 2017.

во светот, политичките миграции, карактеристиките на политичко - географската положба, големината и обликот на државната територија и сл.⁴⁶

2. РАЗВОЈОТ НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА ГЕОЕКОНОМИЈАТА И ЕКОНОМИЈАТА

Н.Р. Кина и ЕЕЗ воспоставија дипломатски односи во 1975 година, а во 1985 година ЕЕЗ и Кина го потпишаа првиот договор за трговска и економска соработка („Договор за трговска и економска соработка меѓу Европската економска заедница и Народна Република Кина“) а исто така, се основаше Заедничкиот комитет меѓу ЕК и Кина за управување со соработката (Совет на ЕК и Влада на Н.Р. Кина, 1985). Трговската соработка опфаќаше креирање поволни услови за билатерална трговија и на секоја страна и, гарантираше третман за најповолна нација, како и пониски царински давачки и надоместоци, поедноставување на регулативата, процедурите и формалностите итн. Овој билатерален договор сè уште е главната правна рамка за трговијата и економските односи меѓу ЕУ и Кина⁴⁷ и беше ажуриран на 9-от Самит меѓу ЕУ и Кина одржан во Хелсинки во 2006 година. По договорот од 1985 година

⁴⁶ Милески, Тони (2000): **Поимно определување на политичката географија и нејзиното место во светската академска практика**; Современа македонска одбрана Број 2 Година I, Скопје

⁴⁷ (Грис, 2006)

обемот на трговијата меѓу ЕУ и Кина се зголеми значително, особено во 1990-те.⁴⁸ Во рамки на статистичките податоци, извозот од ЕУ кон Кина беше само 1,9 милијарди евра и се рангираше на 24-то место меѓу извозните партнери на ЕУ во 1980, со тоа што извозната вредност се зголеми на 5,8 милијарди евра и Кина се рангираше на 13-то место во 1990 година. Во 1998 година вредноста се зголеми на 17,4 милијарди евра и Кина стана четвртиот најголем извозен партнер. Што се однесува до увозот, вредноста на увозот на ЕУ од Кина беше само 2,0 милијарди евра и Кина се рангираше на 22-то место меѓу увозните партнери на ЕУ во 1980, а потоа вредноста на увозот се зголеми до 10,4 милијарди евра и Кина го достигна 5-то место. Во 1998 година увозот на ЕУ од Кина достигна 42,0 милијарди евра и Кина стана третиот најголем увозен партнер на ЕУ.⁴⁹

Табела 1 Н.Р. Кина - ЕУ Клучни владини интеракции

Год.	интеракции
1975	➤ воспоставени дипломатски односи помеѓу НРК и ЕУ
1985	➤ Договор за трговска и економска соработка меѓу Европската економска заедница и Народна Република Кина
1998	➤ НРК - ЕУ Самит, 14 Самит одржан во февруари 2012
2001	➤ Спроведувањето на Коминикето од 1998 година и идните чекори за поефективна ЕУ политика во поглед на претстојното пристапување на Кина кон СТО (ЕК, 2001).
2003	➤ Созреани интереси и предизвици од партнерството во односите меѓу ЕУ и Кина
	➤ Стратешко партнерство НРК - ЕУ
	➤ НРК и ЕУ сега имаат огромен интерес да работат заедно како стратешки партнери за заштита и промовирање на одржливиот развој, мирот и стабилноста (ЕК, 2003).

⁴⁸ Trade between EU and China grew slowly in the latter half of the 1980s due to the political instability. (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012) пристапено на 09.09.2017 14:12 часот

⁴⁹ Data in this paragraph is from European Communities.(2002). *External and Intra-European Union Trade-Statistical Yearbook: Data 1958-2001*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

2006	9-от Самит меѓу ЕУ и Кина (Хелсинки, 9 септември 2006 година), ЕУ и Кина започнаа со отворени преговори за ДСП (Договор за партнерство и соработка меѓу ЕУ и Кина), кој треба да ги покрие и политичката и економска димензија во односите меѓу ЕУ и Кина. ➤ дополнување на договорот од 1985 година НРК-ЕУ
2008	➤ 1-от Дијалог на високо ниво за економија и трговија (ХЕД) беше одржан во Пекинг и се тврдеше дека токму ХЕД обезбедил алатка за решавање на взаемните прашања во областите на инвестиции

* Превземено од: (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012)

Во 1990-те економската реформа и развој на Кина рефлектира нови промени, особено откако Кина започнала да се трансформира од централно-планирачка и релативно затворена економија, во економија значително придвижена од пазарот по 1992 година кога ККП предложила и се обидела да изгради социјалистички пазарно-економски систем⁵⁰. Европската комисија изјавила дека од една страна, Кина вложила значителни напори да ја реформира и развие пазарната економија и станала поодговорна во надворешната политика. Од друга страна ЕУ беше загрижена за тоа дали Кина може да продолжи со реформите во ерата по Денг Шаопинг и да се справи со шокот од азиската финансиска криза од 1997 година. ЕУ сметале дека е неопходно да го промени својот пристап кон Кина врз основа на новите проценки⁵¹ и тогаш ЕК започна со нов пристап насловен „Градење сеопфатно партнерство со Кина“ во март 1998 година.⁵² Новата политика била главно насочена кон партнерството меѓу ЕУ и Кина, за Кина понатаму да се вклучи во меѓународната заедница преку надграден политички дијалог, поддржувајќи ја транзицијата на Кина во отворено општество и интегрирање на Кина во светската економија со нејзино промовирање во светскиот трговски систем, и поддржување на економската и социјална реформа на Кина. Сепак, на 2 април 1998 година првиот Самит ЕУ-Кина бил одржан во Лондон и бил означен како механизам за интеракција и комуникација

⁵⁰ (ЕК, 1998)

⁵¹ (Смит и Џие, 2010)

⁵² Actually, in July, 1995, European Commission published its first Communication "A Long-term Policy for China-Europe Relations" which made a detail policy framework and measures involving all dimensions such as political, trade, investment, economic cooperation, science and technology cooperation, and so on (EU Commission, 1995). Moreover, the agreement on scientific and technological cooperation of EU-China was signed in the end of this year.

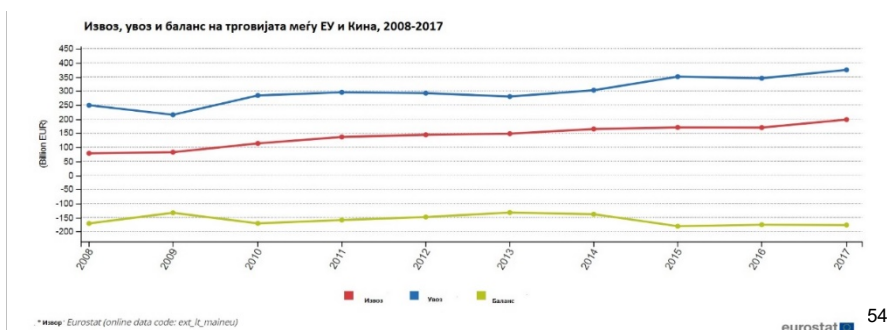
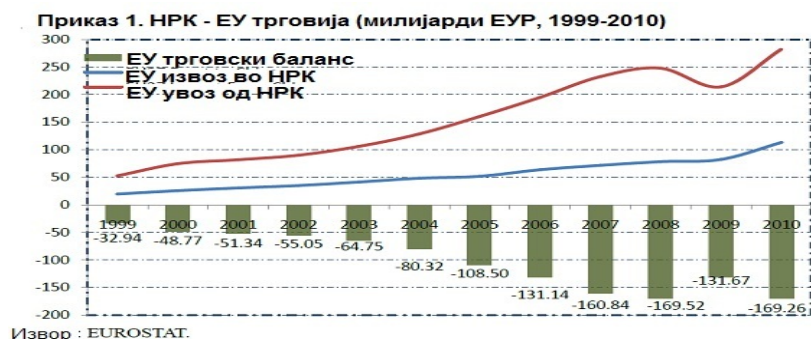
што се одржува на годишно ниво. Овој самит изгради ефикасно место за дискутирање на билатералните и економски интеракции, како и други взаемни прашања.

Ова вклучуваше два дела, првиот да се проценат исходите од градењето сеопфатно партнерство со Кина, а вториот да се надополнат политиките врз основа на новата ситуација. Со пристапувањето на Кина кон СТО на 11 декември 2001 година, сеопфатното партнерство беше формално воспоставено. По две години ЕК објави политика насловена како „Созреани интереси и предизвици од партнерството во односите меѓу ЕУ и Кина“ во која стоеше дека „ЕУ и Кина сега имаат огромен интерес да работат заедно како стратегиски партнери за заштита и промовирање на одржливиот развој, мирот и стабилноста“⁵³. Овој пристап особено се фокусираше на поддршка на секторската соработка преку зацврстување или воспоставување секторски дијалози. На 9-от Самит меѓу ЕУ и Кина (Хелсинки, 9 септември 2006 година), ЕУ и Кина започнаа со отворени преговори за ДСП (Договор за партнерство и соработка меѓу ЕУ и Кина), кој треба да ги покрие и политичката и економска димензија во односите меѓу ЕУ и Кина. 9-от Самит ЕУ–Кина исто така вклучуваше и надополнување на „Договорот за трговска и економска соработка“ започнат во 1985 година. Во 2008 1-от Дијалог на високо ниво за економија и трговија (ХЕД) беше одржан во Пекинг и се тврдеше дека токму ХЕД обезбедил алатка за решавање на взаемните прашања во областите на инвестиции, пристап на пазарот и заштита на правата за интелектуална сопственост, како и други прашања поврзани со трговијата. По претходните груби дискусии за еволуирање на интеракцијата меѓу ЕУ и Кина се третираат едни со други како важен економски партнер и се обидуваат да изградат партнерство на високо ниво преку чести и стабилни преговори или механизам на дијалог. Честите дијалози и политички интеракции одиграа важна улога во трговските односи меѓу нив.

Како што беше споменато претходно, Кина беше прв извозен партнер и втор увозен партнер на ЕУ, со што трговскиот обем се зголеми за четири пати во изминатите десет години и очигледно, ЕУ и Кина имаа многу придобивки од билатералната трговија. Во 1999 ЕУ-27 имаа извоз од 19,66 милијарди евра кон

⁵³ (ЕК, 2003)

Кина и увоз од 52,60 милијарди евра стоки од Кина. Додека до 2010 извозот од ЕУ кон Кина се зголеми на 113,25 милијарди евра, а увозот од Кина порасна до 282,51 милијарда евра.

54

Сепак, како најголем трговски партнер на Кина, ЕУ имаше проблем со голем трговски дефицит со долг временски период. По пристапувањето на Кина кон СТО, ЕУ укина многу ограничувања на увозот во рамки на принципите на СТО и потоа увозите од Кина се зголемија поради предностите на производствениот трошок на Кина. Како резултат на тоа, трговскиот дефицит на ЕУ со Кина порасна, од само 32,94 милијарди евра во 1999 до 169,26 милијарди евра во 2010 (Табела 1). Во 2000 година дефицитот креиран со трговијата на машини и транспортна опрема и други произведени добра била 11,21 милијарда евра и 35,78 милијарди евра, до 2010 година тие достигнале 75,37 милијарди евра и 99,81 милијарди евра. Со овие две индустрии вкупниот дефицит бил 175,18 милијарди евра. Со специфична класификација на индустриите, главните придонесувачи кон дефицитот во трговијата меѓу ЕУ и Кина се телекомуникациите, ТВ и видео (35,77 милијарди евра), канцелариски машини и компјутери (39,21 милијарда евра), електрични

⁵⁴ *Извор:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/China-EU_-_international_trade_in_goods_statistics пристапено на 10.09.2017 11:20 часот

машини (29,36 милијарди евра); облека и додатоци (30,11 милијарди евра) и други разни произведени артикли (23,38 милијарди евра).

Табела 2, Продукти трговија НРК-ЕУ (милијарди ЕУР)

Производи	ЕУ извоз во НРК			ЕУ увоз од НРК			Баланс		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010	2000	2005	2010
Храна, пијалоци и тутун	0.439	0.797	2.239	1.525	2.267	4.004	-1.086	-1.47	-1.765
Сирови материјали	1.417	3.297	7.702	1.571	2.411	2.690	-0.154	0.886	5.012
Продукти за енергетика	0.162	0.064	0.742	0.402	0.731	0.304	-0.24	-0.667	0.438
Хемиски материјал	2.421	5.180	12.661	2.805	5.178	11.014	-0.384	0.002	1.647
Машини и транспортна опрема	16.528	31.002	69.612	27.739	75.082	144.989	-11.211	-44.08	-75.377
Друг вид на производи	4.285	10.268	18.510	40.066	74.052	118.317	-35.781	-63.784	-99.807
Некласифицирани производи	0.611	1.217	1.806	0.524	0.606	1.213	0.807	0.611	0.593
Вкупно	25.863	51.825	113.272	74.632	160.327	282.531	-48.769	-108.502	-169.259

Извор: EU Trade Yearbook 2011(EUSTAT, 2011).

* **Превземено од:** (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012) EU Trade Yearbook 2011 EUSTAT, 2011;

Освен тоа, трговијата меѓу ЕУ и Кина главно се заснова на интра-индустриската трговија на одредени произведени индустриски производи односно машини и транспортна опрема, како и други произведени добра. Впрочем и Кина и ЕУ имаат споредбени предности во врска со овие производи. Статистичките податоци покажуваат дека уделот на хемикалии, произведени добра класифицирани според материјал, машини и транспортна опрема и разни произведени артикли во вкупен извоз на ЕУ-27 достигнале 83% во 2010 година, од кои машините и транспортната опрема имале удел од 42,4% и уделот на тие производи од Кина достигнува 94,61% од кои машините и транспортната опрема имаат удел од 49,13% (Табела 1). Од перспектива на трговијата на стоки меѓу ЕУ и Кина, исто така може да се заклучи дека ЕУ и Кина извезуваат и увезуваат произведени индустриски производи една од друга. Во 2010 година ЕУ-27 извезле 69,61 милијарди евра во машини и транспортна опрема кон Кина, што претставува 61,45% во вкупен извоз кон Кина. Кина извезла 144,96 милијарди евра во машини и транспортна опрема кон ЕУ, што изнесува 51,32% во вкупен извоз кон ЕУ. Во машини и транспортна опрема и други произведени добра ЕУ-27 извезле 88,12 милијарди евра кон Кина, чиј удел достигнал 77,80%, а Кина извезла 263,31

милијарди евра кон ЕУ со што уделот достигнал 93,20% во 2010 година. До одредена мера овие докази јасно покажуваат дека како што светските трендови кои биле докажани во Теоријата за новата трговија на Кругман, така и трговијата меѓу ЕУ и Кина главно се одвива внатре во самите индустрии. Врз основа на трговијата на земја-членка на ЕУ со Кина, пресметките покажуваат интра-индустриски глобален трговски индекс со Кина и избраната земја-членка на ЕУ кој е зголемен драматично од 1995 до 2009 година. Другите димензии поврзани со економските односи се услужна трговија и мобилност на капиталот. Во споредба со трговијата со стоки, обемот на трговијата со услуги и СДИ меѓу ЕУ и Кина, е многу помал. Во 2010 година извозната вредност на трговските услуги меѓу ЕУ и Кина била само 22,3 милијарди евра, а билансот бил позитивен. Приливот на СДИ од ЕУ кон Кина бил 6,5 милијарди евра во 2009, што претставувал само 5,39% од вкупните СДИ во Кина, но сепак кумулативната вредност била 63,6 милијарди евра, што претставувало 6,71% од вкупните вредности. СДИ во Кина главно доаѓаат од кинески компании во странство или во регионите, со тоа што повеќе од половина СДИ се од Хонг Конг, Тајван и Сингапур, а нивниот вкупен удел достигнал 54,81% во 2009 година. Одредени слободни пристаништа, како на пример Британските Девствени Острови, се исто така главен извор на СДИ за Кина, во 2009, со 12,01% од СДИ во Кина.⁵⁵ Всушност, Британските Девствени Острови имаат многу компании кои се изградени од кинески бизнисмени или институции и се вели дека повеќе од 25% од регистрираните компании таму се поврзани со Кина. Одредени Кинези сакаат да ги регистрираат компаниите во меѓународни слободни пристаништа, бидејќи е лесно да се регистрира компанија, а и да се избегне данокот, а потоа ако се вратат да инвестираат во Кина, може да ја искористат политиката за поддршка на СДИ (ослободување од или намалување на данокот на приход, како и за инвестирање во индустрии кои се наоѓаат на охрабрувачката листа, за што во првите три години ќе бидат ослободени од данок, а во наредните две години данокот ќе биде само половина). Во секој случај трговијата со стоки има водечка улога во економските и трговски односи меѓу ЕУ и Кина наместо мобилноста на капиталот и трговијата со услуги.

⁵⁵ Proportion of China's FDI composition in this paragraph are calculated by author based on the data from Ministry of Commerce of China.(2010). *China Commercial Yearbook 2010*. Beijing: China Commerce and Trade Press.

Табела 3, НРК-ЕУ Економски и трговски индикатори (милијарди ЕУР)

		ЕУ во НРК			НРК во ЕУ			Баланс		
		2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Трговија во производи		78.4	82.4	113.3	247.9	214.1	282.5	-169.5	-131.8	-169.3
Трговија во услуги		20.2	19.1	22.3	15.2	13.6	16.3	5.0	5.4	6.0
СДИ	проток	6.9	6.5	7.1	-0.4	0.1	0.7	6.9	6.5	6.4
	акции	54.7	63.6	75.1	5.6	5.6	6.7	49.1	57.9	68.4

* **Извор:** (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012)

Пазарот на Кина е важен за производите на ЕУ и ЕУ исто така ќе ги добие заслужените придобивки од економскиот процут на Кина, со што, општо гледано односот на ЕУ кон економската интеракција со Кина сега е полиберален. Но всушност, одлуката на ЕУ е заснована на некои заеднички дејства на земјите - членки чија водечка улога беше да бидат главни носители на одлуки.

Приказ 2, ЕУ држави членки и односите со НР Кина

Извор: Fox & Godement (2009, p.4).

* **Извор:** (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012) Fox & Godement (2009, p.4)

Земјите-членки на ЕУ може да се поделат на четири вида во поглед на нивниот однос кон Кина:⁵⁶ Вид А се сигурните индустријалисти, како Чесите, Полјаците и Германците. Овој тип на земји ја притиска Кина и во економска и во политичка димензија и го поддржува користењето заштитни мерки како закана за трговските бариери на Кина; Тип Б се идеолошките слободни трговци како Холандија, Шведска, Данска и Обединетото Кралство. Тие ја притискаат Кина во врска со нејзината политика со цел да промовираат Кина да ги намали бариерите, наместо директно да ја ограничи трговијата и тие, исто така, тврдат дека ЕУ треба да се фокусира на добивањето корист од растот на Кина, наместо се чувствува нападната од евтините кинески производи; Тип В се приспособливите трговци кои се најголема група и во која спаѓаат Финска, Италија, Шпанија, Грција, Романија и други. Тие тврдат дека одржувањето добри политички односи со Кина ќе креира и трговски придобивки, па затоа во овој однос мора да доминираат економските размислувања, но исто така, тие ги третираат заштитните мерки како корисна алатка. Последниот тип се европските следбеници кои сметаат дека односот со Кина не е од суштинско значење во нивните надворешни политики и не сакаат активно да учествуваат во дебатата по прашањето зошто Кина не е клучен приоритет за ЕУ. Овој вид на држави преферираат да ги следат политиките на ЕУ, а не да ги носат. Во рамки на идејата на Фокс и Годмент најголем дел од активните членки на ЕУ имаат однос на одржување на политичкиот дијалог и третирање на заштитните мерки како корисен трговски инструмент. Затоа, ако поконзервативните држави играат водечка улога во процесот на носење одлуки, вообичаената политика за надворешна трговија може да биде позаштитничка особено во соочувањето со големиот трговски дефицит со Кина. Впрочем, ЕУ одржува заеднички заштитни мерки против надворешните земји што вклучува и тарифни и нетарифни бариери со Кина, што е веројатно најдобриот случај на отвореност и раст во изминатите децении поради позитивните реформи во економскиот систем, механизмите за цени и трговскиот систем, особено затоа што кинеската влада спроведе силни политики за поддршка на извозот со цел да го развие големиот економски пазар на ЕУ. Кина сака да ги максимизира своите придобивки од пазарот

⁵⁶ (Фокс и Годмент, 2009: с. 4)

на ЕУ и во исто време, да ја заштити својата домашна индустрија. Фокс и Годмент заклучиле дека пристапот на Кина кон ЕУ за постигнување на своите цели како и за да „ги заштити овие цели“ вклучува развивање на три основни тактики кон ЕУ. Прво, ја користи предноста од нееднаквоста меѓу своите централно-контролирани системи и отворениот пазар на ЕУ за да ги искористи можностите во Европа, истовремено заштитувајќи ја својата економија со индустриски политики, ограничен пристап и обратни процедури. Второ, Кина го канализира притисокот на ЕУ за одредени прашања со прифаќање на формални дијалози и потоа нивно претворање во бескрајни работилници на кои само се зборува. Трето, Кина ја искористува поделбата меѓу земјите-членки. Забележително, односот на Кина кон ЕУ е јасен, таа ја третира ЕУ како важен извозен пазар и сака да добие што е можно повеќе од тргување или инвестирање во ЕУ. Но истовремено, се обидува да ги одржи своите конкурентски предности преку искористување различни промовирачки или заштитни мерки. Особено, Кина го потенцира својот идентитет како неразвиена земја и пазарна економија со цел да ја ужива преференцијалната поддршка од ЕУ, како и да ја промовира ЕУ со цел да ги елиминира тие ограничувања кои особено се однесуваат на централно-контролираната економија. Затоа, не е за изненадување фактот што постојат силни трговски бариери, тарифни и нетарифни, меѓу ЕУ и Кина.

Следните дискусии ќе се фокусираат на очигледните главни пречки кон билатералната трговија и инвестиции меѓу ЕУ и Кина односно тарифните бариери, нетарифните бариери и инвестициските бариери. Дискусијата нема да го опише или процени нивното влијание врз економската интеракција меѓу ЕУ и Кина, туку ќе докаже дека овие бариери навистина постојат и не може да бидат игнорирани. Со трендовите од глобализацијата, секоја земја ја сфатила важноста од слободна трговија, и развиените земји и земјите во развој ја намалуваат својата увозна тарифна стапка во изминативе децении, па затоа важноста на тарифните бариери опадна или не е клучна пречка за слободната трговија во иднина. Во рамки на мерењето, ЕУ-15 просечната тарифна стапка на увезени стоки од надворешни земји беше 1,54% до 2002. Во врска со увозната тарифна стапка на Кина, Кина почна да ја намалува откако спроведе политика за отворање и таа значително опадна во 1990-те со цел Кина да пристапи кон СТО, па просечната увозна тарифна стапка остана мошне висока, на повеќе од 50% во 1982, се намали на 40% во 1993

и потоа опадна на 15,3% во 2001 година.⁵⁷ По пристапувањето кон СТО Кина продолжи да ја намалува тарифната стапка според обврската, па просечната тарифна стапка опадна на 9,9% во 2005 и 9,8% во 2010. Затоа, Ештон тврдел дека трговските и инвестициски бариери меѓу ЕУ и Кина не произлегуваат од тарифите туку се предизвикани од нетарифните полиња, како што се различните правила и стандарди. Сепак, неточно е да се тврди дека нема тарифни бариери во трговијата меѓу ЕУ и Кина. Всушност, тарифата се уште се третира како корисен инструмент и од страна на ЕУ и од страна на Кина. Општо гледано, ЕУ наметнува високи тарифи на производите, особено на основните стоки (како храна и текстил, каде земјите во развој имаат предност) од земјите во развој отколку од развиените земји. Мулејли, О'Брајан и Стивенсон⁵⁸ откриле дека богатите земји (БДП по глава на жител е повеќе од 15.000 фунти годишно) се соочиле со просечна тарифа од 1,6% наметната од ЕУ, земјите со среден приход добиле просечна тарифа од 2,9% додека сиромашните земји (БДП по глава на жител е помалку од 5.000 фунти годишно) ја добиле највисоката тарифна стапка, 5% во просек. Наметнувањето дискриминаторски давачки за производите од земји со различен приход наметнува дека Кина од висока трговска одбрана од ЕУ во споредба со другите богати земји. Често користениот пристап на ЕУ кон Кина е да ги олесни анти-дампинг давачките за производите што се увезуваат од Кина. Ако ја земеме како пример анти-дампинг давачката за керамички плочки на Кина, по една година истражување (од април 2009 до март 2010) ЕУ одлучи да наметне провизорна анти-дампинг давачка за увозот на керамички плочки што потекнуваат од Кина, со тоа што највисоката давачка достигнала 73%.⁵⁹ На 12 септември ЕУ објави дефинитивна анти-дампинг давачка, со тоа што највисоката достигна 69,7%.⁶⁰ ЕУ изјави дека керамичките плочки од Кина се продавале по пониска цена во ЕУ отколку на домашниот пазар на Кина. Сепак, истражувањето покажува дека извозните цени од Кина се мошне различни и најголем дел од кинеските извезувачи продавале по повисока цена отколку оние компании од многуте земји-членки на ЕУ и производите на Кина имале учество само од 6,5% на пазарот на ЕУ додека производителите од ЕУ имале учество од 90% со што анти-дампинг мерките на ЕУ се несоодветни.⁶¹ На 6 мај 2011

⁵⁷ (Ларди, 2003; СЦИО, 2011)

⁵⁸ Мулејли, О'Брајан и Стивенсон (2005)

⁵⁹ (ЕК, 2011а)

⁶⁰ (Европски совет, 2011а)

⁶¹ (Кастенг, 2012)

година Европската комисија ја објави првата анти-субвенциска тарифа наспроти увозите од Кина по 15 месеци истражување и ЕУ изјави дека кинеската влада ја субвенционирала индустријата за фина хартија со тоа што давала евтини заеми, евтино земјиште и преференцијални даночни политики кои се незаконски според правилата на СТО, а потоа ЕУ одлучи да наметне анти-субвенциски давачки за добрата хартија од Кина со давачки кои се движеле од 4% до 12%.⁶² Во исто време, ЕУ исто така одлучи да наметне анти - дампинг давачки на добрата хартија со давачки кои се движеле од 20 до 39,1%. Ова кажува дека ЕУ наметнува и анти-дампинг и анти-субвенциски давачки на истите производи (добра хартија) увезена од Кина. Се разбира, овој чин на ЕУ предизвика протест од страна на Кина и кинеската влада тврдеше дека наметнувањето на анти-дампинг и анти-субвенциски давачки за истиот производ е двојно однесување кон индустријата на ЕУ и е спротивна на правилата од СТО. Како реакција на гестот на ЕУ, кинеската влада започна со анти-дампинг и анти-субвенциски мерки на производите од ЕУ и започна да наметнува анти-дампинг давачки и анти-субвенциски давачки на одредени производи увезени од ЕУ. На пример, на 6 февруари 2007 година, Кина започна да наметнува анти-дампинг давачки на скроб од компир увезен од ЕУ со траење од 5 години. Кина одлучи повторно да ги провери и повторно да ги наметне анти-дампинг давачки во текот на периодот на проверка; на 23 јануари 2011 година кинеската влада одлучи да наметне анти дампинг мерки на рендген опремата увезена од ЕУ со давачки што се движеле од 33,5% до 71,8%. На 16 септември 2011 година, Кина одлучи да наметне анти-субвенциски давачки на скробот од компир од ЕУ со давачка што се движела меѓу 7,5% до 12,4%, што било првпат да се наметне анти-субвенциска давачка на производ од ЕУ и всушност, на 19 април 2011 година Кина започна да наметнува анти-дампинг давачки на истиот производ од ЕУ со давачка што се движела од 12,6% до 56,7%. Освен тоа, како што беше споменато претходно, увозната тарифна стапка на Кина се уште е релативно висока, иако ќе продолжи да опаѓа поради обврските кон правилата на СТО, што може да се третира како тарифна бариера во трговијата. Како што е гарантен депозит, обврска за цена во текот на истрагата, одредени правила и стандарди, владите на ЕУ и Кина се уште ги третираат наметнатите давачки како важна мерка и често ја користат за трговијата со стоки со цел да ги заштитат домашните индустрии или како реакција на анти-дампинг или анти-субвенциските мерки од спротивната страна. Затоа,

⁶² (Совет на ЕУ, 2011б)

тарифите, вклучително и нормалната давачка, како и анти-дампинг и анти-субвенциските давачки се уште се бариера за трговијата меѓу ЕУ и Кина. Нетарифните бариери се однесуваат на бариерите како увозни квоти, субвенции, правила, стандарди и регулативи, што земја или регион што ја користи заедничката надворешна трговска политика со цел да ги заштити домашните индустрии. Нетарифните мерки е најпосакуваната и најпопуларна мерка што ја користат владите во современиот свет. Природно, владите на ЕУ и Кина исто така преферираат да применуваат нетарифни бариери на своите трговии и инвестиции. Субвенциската мерка главно ја користи ЕУ за земјоделството преку Заедничката земјоделска политика (ЗЗП). ЗЗП се стреми кон промовирање на европскиот земјоделски секторски развој за да го направи попродуктивен и постабилен преку одредени мерки за поддршка како директна исплата, интервенција во пазарната цена, производствени квоти итн. ЕУ одделува добар дел од буџетот на годишно ниво за поддршка и заштита на земјоделскиот развој. На пример, таа покрива 90% од земјоделското производство и околу половина од буџетот на ЕУ е исплатен во земјоделскиот сектор во 2001 година⁶³ и околу 46% и 47% од сите трошоци во заедницата во 2005 година и 2006 година. Извештајот на ОЕЦД покажува дека 35% од приходот на земјоделците во ЕУ бил од субвенциите од владата во 2003 година, додека бројката во Австралија и Нов Зеланд била само 5%.⁶⁴ Во поглед на новата рамка уделот на трошење на ЗЗП од вкупниот буџет на ЕУ се намалил на 32% во 2013 година. Иако трошокот од ЗЗП рефлектирал опаѓачки тренд, тоа не наметнува дека директната мерка за субвенции ќе биде заборавена. Според „ЗЗП кон 2020“ директната исплата ќе се користи за поддршка на земјоделските производители. Субвенциите на ЗЗП за земјоделците предизвикале негативен ефект врз потрошувачите од ЕУ, како и врз потрошувачите од странските земји. Потрошувачите од ЕУ мора да плаќаат 80%-100% повеќе за храна отколку потрошувачите во режимите со слободен пазар и поради високата увозна тарифа и извозните субвенции од ЕУ, земјоделскиот сектор од земјите во развој исто така бил очигледно шокиран. Одредени студии тврдат дека субвенциите од ЗЗП всушност не успеале да го заштитат приходот на земјоделците што паднал за 70% меѓу 1995 и 2000 и главните корисници биле увозните добавувачи. Уште една често

⁶³ (Викман, 2003: с. 3)

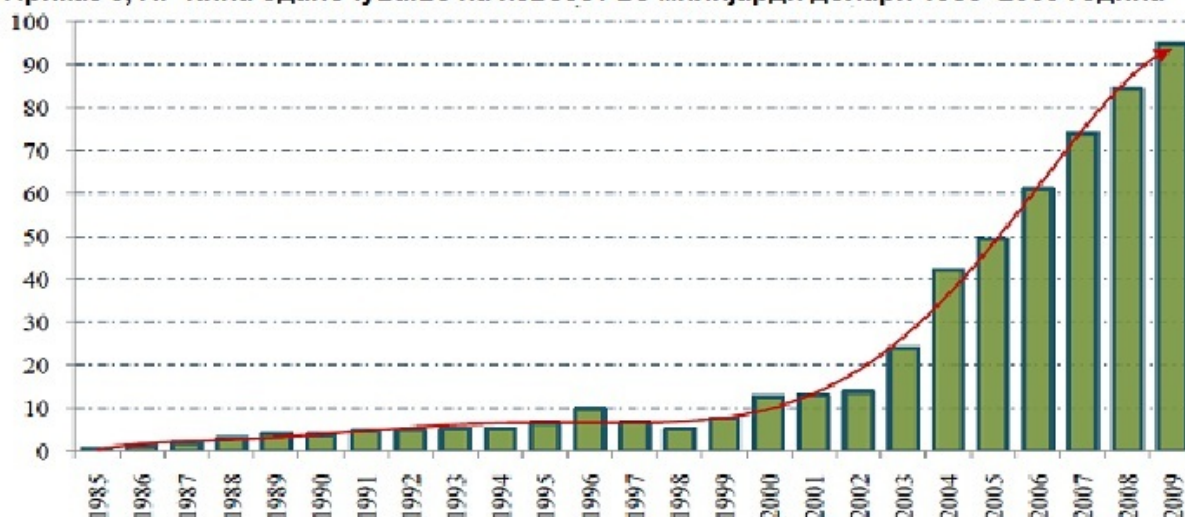
⁶⁴ (вон Реперт-Бизмарк, 2004)

користена нетарифна мерка од ЕУ се техничките бариери за трговијата (ТБТ) чии цели главно се засновани на условот, на пример, за заштита на здравјето, безбедноста, околината и потрошувачи. ТБТ вклучува два вида според оние што ја креирале, едниот наметнат од владата, а другиот наметнат од невладините организации. ЕК и Советот на ЕУ објавиле многу директиви или стандарди во изминативе години и тие главно се поврзани со здравјето, безбедноста и животната средина. На пример, „Регистрација, процена, овластување и ограничување на хемикалиите“ (REACH) што била иницирана во 2006 година, дава рамка за хемиската индустрија со цел да се заштити животната средина и здравјето на луѓето, што наметнува дека сите странски извезувачи мора да ги почитуваат техничките стандарди, како и да регистрираат и тестираат според одредена процедура. Иако регулативата REACH на ЕУ е добра за заштита на здравјето на луѓето и животната средина, може да предизвика негативно влијание на трети земји кои тргуваат со ЕУ на краток рок, ако не можат да најдат соодветни решенија. На пример, би ги зголемиле трошоците за извоз на претпријатија од трети земји и исто така може да ги погодат поврзаните индустрии на трети земји, особено земјите во развој чие техничко ниво и услови на тестирање се мошне лоши.

Целта на ЕУ за регулирање на извозот е да ја задржат својата интелектуална сопственост и да ја одржат споредбената предност на технологијата во иднина, додека тоа не се однесува на земјите во развој на кои навистина им е потребна увезена напредна технологија за да ги развијат своите индустрии бидејќи извозната мерка се однесува на новите технолошки производи. Во споредба со технолошката контрола на увозите, размислувањата на ЕУ за ембаргото за продажба на оружје кон Кина се заснова на политички прашања. Ембаргото за оружје против Кина започна во 1989 година како реакција на кинеското про-демократско движење. ЕУ изјави дека се уште постои злоупотреба на човековите права и безбедносните закани во денешницата, со што ембаргото на оружјето се уште е на сила. Сепак, во изминативе години земјите-членки на ЕУ започнале да дискутираат дали ембаргото можеби треба да прекине, но тие се соочуваат со сериозни притисоци од САД и Јапонија. Што се однесува до Кина, таа има долга традиција за поддршка на домашниот индустриски развој што се рефлектира во изминатите петгодишни планови, вклучително и Петгодишниот план за национален економски и социјален развој, Петгодишниот секторски развој, како и Петгодишниот план за различни индустрии. Централната и локалната власт во Кина се стремат да плаќаат

субвенции со цел да ги намалат финансиските трошоци на претпријатијата. На пример, ако некои високо и ниско- технолошки индустрии се во охрабрувачката категорија на владата, централниот и локалниот буџет ќе договорат соодветни специјални субвенции за претпријатијата, како повластена каматна стапка за заеми, субвенција за ажурирање на технологијата и иновацијата, субвенција за таленти итн. Особено, кинеската влада создаде даночен рабат на извозот во 1985 година со цел да ја поттикне извозната технологија што вклучува поврат на ДДВ (данок на додадена вредност) и поврат на потрошувачкиот данок. Вкупната вредност на рабатот порасна мошне брзо по пристапувањето кон СТО поради растот на извозот; во 1999 бројката достигнала 7,57 милијарди долари, а во 2009 година се зголемила на 94,96 милијарди долари. Стапката на рабатот е приспособена неколку пати и тековниот обем е меѓу 5% до 17%, со тоа што најголем дел од приспособувањето било направено во 2009 година, земајќи го предвид шокот од глобалната финансиска криза, што ја зголемило стапката на рабат на одредени производи како предавателска опрема за ТВ и машини за шиене (до 17%), одредени преработени земјоделски производи и електромеханички производи (до 15%), скроб од пченка и алкохол (до 5%).

Приказ 3, НР Кина оданочување на извозот во милијарди долари 1985 -2009 година

* Превземено од: (EU-China Economic Relations: Interactions and Barriers Zheng Lu and Tianqin Yan and Xiang Deng School of Economics, Sichuan University, P.R.China, College of Foreign Languages and Cultures, Sichuan University, P.R.China, School of Economics, Sichuan University, P.R.China 10 May 2012)

Освен одредени субвенции што може да се видат, има и скриени субвенции што може да креираат позитивен ефект врз извозот на индиректен начин. Имено,

во април 2012 година јужнокорејската компанија Самсунг одлучи да изгради производствена база за Nand Flash, што ќе го произведува јадрен процесор за Ајфон и Ајпад. Постојат три алтернативни региони кои сакаат да го добијат овој проект бидејќи може да креира работни места, но и БДП. Конечно, овој производ го добил Џиан, од провинцијата Шанџи, поради политики на локалната власт. Политиките за поддршка вклучувале на само субвенционирање на директната инвестиција и ослободување од данок на профит, туку и давање бесплатна земја и субвенции за оперативните трошоци. Сепак, локалната власт била посветена на изградба и транспортен пристап до местото. Впрочем, производството на овој проект е само под-единица на Ајфон и Ајпад, додека финалните производи ќе бидат произведувани на друго место на Apple Inc., Foxconn што ќе биде лоцирано во Ченгду, провинцијата Сичуан (Ченгду е град близок до Џиан, локалната влада на Ченгду исто така обезбедува поддршка за проектот). Откако производствената база Foxconn во Ченгду ќе започне да работи, ќе произведува 2/3 од Ајпад во светот, што наметнува дека најголем дел од овие производи ќе бидат извезува во земји надвор од Кина.

Несомнено, поддршката на локалната власт кон индустриските инвестиции ориентирани кон извоз, всушност претставува индиректна субвенција за извозите на Кина. Регулацијата на квотите и сертифицирањето исто така, се традиционални нетарифни инструменти што ги користи кинеската влада. Кина основаше Управно биро за квоти и лиценцирање при Министерството за трговија за да управува со трговските квоти и лиценцираните работи. Квотите и лиценцата ги покриваат и извозната и увозната трговија. На пример, квотите за извоз на сировини и на волна, како и најголемите увозни производи од волна, лиценци за делумен извоз на челик и опрема за преработка и пакување на храна. Дел од извозните ограничувања на Кина преку квотите и лиценците, особено на материјалните производи, предизвикале протести од другите земји-увозници. На пример, во 2009 година, ЕУ, САД и Мексико поднеле жалба до СТО за регулирањето на лиценците од страна на Кина за одредени сировини како боксит, кокс, магнезиум, манган, силициумски метал и цинк, СТО потврди дека овие лиценци ги прекршуваат правилата на СТО. Во јануари 2011 година СТО потврди дека кинеските квоти и извозни давачки на одреди сировини се незаконски.⁶⁵ Сепак, регулативата за размена на Кина креира

⁶⁵ (ЕК, 2012)

увозен и извозен ефект. Системот за размена на Кина е Систем на управувана лебдечка стапка, што ја прави кинеската влада да може да се меша во пазарот на размена, ако тоа биде потребно. Затоа, може да одржува повисока вредност за размена со американскиот долар преку владина контрола, што наметнува дека вредноста на Ренминби е мошне пониска од онаа на другите валути, што ќе промовира извоз, а ќе ограничува увоз. Кинеските претпријатија и влади имаат корист од Системот на управувана лебдечка стапка директно, но тој не се однесува на другите земји извезувачи. Така, регулирањето на размената секогаш е предмет на критика и другите земји ја притискаат кинеската влада да го намали регулирањето. Транспарентноста е уште еден од главните принципи според одредбите на СТО.⁶⁶ Нетранспарентните закони и регулативи може да креираат трговски бариери особено за увозите. По пристапувањето кон СТО, Кина вложи големи напори да се реформира и да ја подобри својата административна транспарентност во поглед на својата обврска кон СТО. На пример, со објавување на регулативите, со воспоставување на систем за санитарни и фитосанитарни мерки, како и поврзани закони и стандарди. Сепак, извесно истражување покажа дека се уште постојат нетранспарентни регулативи, особено во секторот на индустриските инвестиции. Освен тоа, тука се закануваат анти-дампинг и анти-субвенциските истраги кои одговараат на дампингот и субвенциите како нетарифни бариери за трговијата. Впрочем, дампингот секогаш се креира со одредени политики за поддршка како што се различните субвенции и ослободувањето од данок што конечно го намалило производствениот трошок за претпријатијата. Земјоделските политики на ЕУ и индустриски политики на Кина или регулативата за размена прават нивните производи да се продаваат многу поевтино во странство. Како реакција на дампингот и ЕУ и Кина започнуваат да ги користат анти-дампинг и анти-субвенциските истраги за своите производи. Ако потврдат дека за одреден производ постои дампинг и наметнат давачки за овој производ, тогаш анти-дампинг и анти-субвенциските давачки стануваат тарифни бариери. Анти-дампинг и анти-субвенциската да се третира и како нетарифна бариера, владата може да ги притиска извозниците преку истраги, дури и ако анти-дампинг дејството може да не постои. Освен тоа, тие исто така може да се користат како мерки за одмазда. ЕУ ја започна својата анти-субвенциска истрага за добрата хартија од Кина на почетокот на 2010 година и конечно одлучи да наметне анти-субвенциски давачки на 6 мај

⁶⁶ (Биуковиќ, 2010)

2011 година, што е првпат ЕУ да наметне анти-субвенциски давачки за кинески производи.⁶⁷ Последователно, на 30 август 2010 година, кинеската влада започнала со првата анти-субвенциска истрага за скроб од компир од ЕУ и конечно одлучила да наметне анти-субвенциска давачка на 16 септември 2011 година. Важно е да се забележи дека ЕУ наметнува и анти-дампинг давачка и анти-субвенциска давачка за истиот производ. Кинеската влада не започна со наметнува и на анти-дампинг и на анти-субвенциски давачки за истиот производ. Овие интеракции покажуваат дека чинот на Кина може да биде одмаздничка реакција на чинот на ЕУ. Во 2012 година ЕУ започна со анти-субвенциски истраги на неколку производи од Кина што исто така предизвика протест од кинеската влада и ако ЕУ го потврди дека, Кина веројатно ќе одговори на истиот начин.

Анализата покажала ЕУ и Кина си се меѓусебно главни трговски партнери и билатералните и трговски односи им се поблиски. Блискиот однос главно се заснова на интра-индустриската трговија за производство на индустриски производи, особено машини и транспортна опрема. Трговијата со услуги и приливот на СДИ е само мал дел од економските размени меѓу ЕУ и Кина. Сепак, од перспектива на ЕУ, извозот на индустриски производи кон Кина е многу помал од нивниот увоз од Кина и тоа е главен придонесувач кон трговскиот дефицит на ЕУ со Кина, па така, ако ЕУ и Кина сакаат да се справат со огромниот трговски дефицит тие мора да се подобрат. Меѓу другото уште постојат многу пречки во трговските и инвестициски односи меѓу ЕУ и Кина, особено нетарифните пречки како што се различните субвенции, трговските и инвестициски пречки, техничките бариери итн. Пазарот на Кина не е целосно отворен, а во Европа расте протекционизмот.⁶⁸ Несомнено, овие бариери се клучни фактори за предизвикување на огромните трговски дефицити на ЕУ со Кина, па така намалувањето или елиминирањето на трговските бариери меѓу ЕУ и Кина може да промовираат трговски развој и приспособување на трговијата. Но, тоа бара заеднички напори, взаемна доверба, честа интеракција и соработка. Сепак, горенаведената анализа е само вовед во економските и трговски односи меѓу ЕУ и Кина („Економско партнерство“), тоа не ја покажува „економската конкуренција“ меѓу ЕУ и Кина. Впрочем, според аргументите на ЕК, односите меѓу ЕУ и Кина се конкуренција и партнерство, што не се однесува

⁶⁷ (Совет на ЕУ, 20116)

⁶⁸ (Ештон, 2009)

само на економските области, туку и на политичките и општествени области. Односите меѓу ЕУ и Кина вклучуваат не само билатерални односи на супранационално ниво (ЕУ-Кина) туку и билатерални односи на ниво на земја-членка (односи на секоја земја-членка на ЕУ со Кина). Така, ако се сака целосно да се сфатат економските и трговски односи меѓу ЕУ и Кина, неопходно е да се видат резултатите и од вториот тип на билатерални односи.

3. ОБЛАСТИ НА СОРАБОТКА МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Светските трендови за мултиполарност и економска глобализација се продлабочуваат. Важноста на културниот диверзитет станува сè поголема, а информатичкото општество е сè пораспространето. Земјите сè повеќе стануваат зависни едни од други, а нивните интереси се поповрзани од кога било досега. Од друга страна, светот е сè уште далеку од мирен и без војни. Глобалната финансиска криза имаше далекосежно влијание. Неурамнотеженоста во глобалниот развој се прошири. Сè уште се јавуваат меѓународни и локални конфликти. Прашањата за конвенционална и неконвенционална безбедност се испреплетени. Сепак, мирот, развојот, соработката и взаемната корист станаа трендот во ова време. Промовирањето мултилатерализам останува клучно за обезбедување ефективни, координирани и кохерентни реакции на сè поголемите глобални предизвици. Како важни актери во мултиполарниот свет ЕУ и Кина се посветени на подобрување на дијалогот и координација на билатерален, регионален и глобален план, заедно да се справат со регионалните и глобални предизвици и да работат кон тоа да ги направат меѓународниот поредок и систем поправедни и повеќе еднакви. Ова ќе се постигне со следниве клучни иницијативи: целосно и ефективно консултирање за големите билатерални, регионални и меѓународни прашања од взаемен интерес. Подобрување на координацијата за стратегиски, политички и безбедносни прашања во Стратегискиот дијалог на високо ниво меѓу ЕУ и Кина. Користење на оваа платформа за зголемување на взаемното разбирање, продлабочување на взаемната доверба, градење заеднички терен и обезбедување стратегиска поддршка за промовирање билатерални односи и чување на меѓународниот мир и развој. Подобрување на консултациите за Африка, централна Азија, Латинска Америка и соседствата на ЕУ и Кина. Зацврстување на соработката на сите важни транс-регионални и регионални форуми, особено АСЕМ и АФР и придонес за одржлив развој и градење на еднаква, отворена, транспарентна и инклузивна регионална архитектура во Азија. Зацврстување на соработката на мултилатералните форуми, координација пред важни средби, со цел да се воспостави систем на глобално управување што ќе биде заснован на правила,

ќе биде поефикасен, транспарентен, праведен и еднаков, потенцирање на мултилатерализмот и централната улога на ОН во меѓународните работи и вреднување на улогата на мултилатералните организации и платформи како Г20. ЕУ го очекува претстојниот самит Г20 чиј домаќин ќе биде Кина.

Размени во трговијата и инвестициите станаа главен двигател на нивниот економски развој и иновација. Двете страни споделуваат одговорност за осигурување дека нивните економии остануваат клучни двигатели за глобалниот економски раст и обезбедување просперитет за сите. Тие се посветени на градење светска економија каде сите земји уживаат во развојот и иновацијата, поврзан раст, взаемни интереси и силно чување и развој на отворената светска економија. Според таа перспектива тие се решени да го подберат својот однос во трговијата и инвестициите кон 2020 во духот на взаемна корист, со промовирање отворени, транспарентни пазари и урамнотежен терен. Особено внимание треба да се посвети на подобрувањето на можностите за мали и средни претпријатија.

Да се потврди важноста на годишните дијалози на високо ниво за економија и трговија како суштински форум за планирање и насочување на развојот на економските и трговски односи меѓу ЕУ и Кина, како и да се преземат одлуки за важната трговија, инвестиции и економски прашања. Преговарање и склучување сеопфатен инвестициски договор меѓу ЕУ и Кина што ги покрива интересите на двете страна, вклучително и заштита на инвестициите и пристап до пазарот. Договорот за инвестиции меѓу ЕУ и Кина ќе обезбеди прогресивна либерализација на инвестициите и елиминирање на рестрикциите за инвеститорите на пазарите. Тоа ќе обезбеди поедноставна и побезбедна правна рамка за инвеститорите на двете страни со обезбедување предвидлив долгорочен пристап на пазарите на ЕУ и Кина и ќе обезбеди силна заштита за инвеститорите и нивните инвестиции. Тој треба да ги замени постојните билатерални спогодби меѓу Кина и земјите членки на ЕУ со единствен сеопфатен договор што ќе ги покрива сите земји членки не ЕУ. Преговарањето и склучувањето на таков сеопфатен договор за инвестиции меѓу ЕУ и Кина ќе ја прикаже посветеноста на двете страни кон поширока соработка, како и нивната волја за подлабок и сеопфатен договор за надворешна трговија, со подолгорочна перспектива. Стремеж за креирање услови за непрекинат висок и

здрав раст на трговијата меѓу ЕУ и Кина. Зголемување на размените во политиките за јавни набавки со цел да се забрза и заврши процесот што води до пристапување на Кина кон Договорот за владини набавки на СТО. Да се забрза координацијата на мултилатерален план, особено за прашањата за глобално управување со кои се занимаваат Г20 и СТО, а кои водат до Доха рундата на преговори. ЕУ и Кина ќе се стремат да ги натераат членките на СТО да дојдат до договор за олеснување на трговијата и одредени теми поврзани со земјоделството и развојот кои беа дискутирани на 9-та министерска конференција на СТО и врз таа основа, да постават насоки за натамошни преговори. Двете страни се посветени на целосно заклучување на рундата на преговори од Доха и сакаат целосно да ги искористат постојните билатерални механизми за зацврстување на комуникацијата, справување со главните билатерални трговски пречки преку дијалог и консултација како преферирана опција и ако е потребно, преку преговори, со цел да се најдат взаемно прифатливи и корисни решенија. Двете страни сфаќаат дека кога се преземаат трговски истраги или се наметнуваат мерки за корекција на трговијата, треба да се следат правилата на СТО со цел да се спречи нивна злоупотреба. Посветеност за спроведување истраги за анти-дампинг и компензации на фер, објективен и транспарентен начин. Да се промовира соработка меѓу Кина и Европската инвестициска банка што ќе биде добитна за двете страни. ЕУ ја забележува намерата на Кина да ги истражи опциите за поблиска соработка со ЕБРД, со цел да ги поддржи инвестициите во европските земји. Да се потврди улогата на лидер и координација на Заедничкиот комитет за царина меѓу ЕУ-Кина (JCCC) во зацврстувањето на соработката меѓу царинските управи на ЕУ и Кина; да се потпише нова стратегиска рамка за царинската соработка меѓу ЕУ и Кина со посебен фокус на пошироко спроведување на IPR (Intellectual property rights), безбедност на каналите за набавка, олеснување на трговијата и анти-измамништво и надворешна трговска статистика. Зацврстување на дијалогот за интелектуална сопственост и неговиот механизам, за да се зацврсти соработката за борба против фалсификувањето и пиратеријата, како и целосно да се искористи новата програма за техничка соработка во таа насока. Да се потврди нивната посветеност за меѓународна стандардизација и известување за стандардите кои го ограничуваат пристапот до пазарите. Двете страни ќе се посветат кон подобрување на користењето на постојната Платформа за

стандардизација на информациите меѓу Европа и Кина, информирајќи притоа за улогата за стандардите во врска со пристапот до пазарот во Европа и Кина и да се охрабри учество на индустријата во процесот на стандардизација. Двете страни ќе истражат како да се продолжи со обуката на експертите за стандардизација во ЕУ и Кина. Да се обезбеди стабилност на финансиските пазари преку неодамна воспоставениот билатерален договор за валутата меѓу кинескиот јуан и европското евро меѓу Банката на Н.Р. Кина и Европската централна банка што треба да служи како спас за ликвидноста со што ќе се осигури банките во Евро-зоната постојано да го имаат кинескиот јуан, да се зголеми употребата на RMB (Renminbi)⁶⁹ во прекуграничната трговија и инвестиции, да се промовира олеснувањето на трговијата и инвестициите во ЕУ-Кина и да се одржи финансиска стабилност. Да се истражат иновативните начини за финансиска соработка за подобрување на пристапот до финансии за претпријатијата, особено малите и средните и целосно да се искористи предноста на финансиските институции во давањето различни финансиски услуги.

Размена на најдобрите практики во областа на е-трговија, особено во поглед на регулаторните аспекти од различни агли. Стремење кон склучување на преговорите за сеопфатен договор за географски индикации (GI), зацврстување на соработката во полето на заштита и надзор на GI и борба против фалсификувањето на заштитените производи, истовремено промовирајќи координиран развој меѓу заштитата на GI производите од една страна и економијата и трговијата, од друга. Непрекината и зацврстена соработка во безбедноста на потрошувачите за непрехранбените производи, вклучително и функционирање на кинескиот систем на RAPEX. Интензивирање на соработката во процената на ризикот на производите, управување со ризикот и надзор на пазарот за поддршка на поедноставувањето на процедурите за процена на усогласеноста. Посветеност кон достигнување на спогодба за усвојување на глобалниот стандард за автоматска размена на информации што е развиена од OECD заедно со Г20 земјите во областа на даночењето.

⁶⁹ <https://en.wikipedia.org/wiki/Renminbi> пристапено на 12.03.2019 година во 14,23 часот

Меѓудругото и подобрување на индустрискиот дијалог и механизмот за консултации меѓу ЕУ и Кина, зацврстување на размената на политиките за олеснување на трговијата со индустриски производи, особено во полето на автомобилската индустрија, ефикасноста на индустриска енергија, сировини, бродоградба и мали и средни претпријатија. Зацврстување на дијалогот меѓу ЕУ и Кина за информатичка технологија, телекомуникација и информатика, спроведување размени и дијалози за поврзани стратегии, политики и регулативи.

Потребно е целосно да се искористи, Планот за соработка меѓу ЕУ и Кина во земјоделството и руралниот развој под закрила на годишниот билатерален земјоделски дијалог за подобрување на соработката во полињата на одржливо земјоделско производство, органско земјоделство, рурален развој и земјоделско истражување. Дизајнирање конкретни проекти во обезбедување на безбедноста на храната, координирање урбан и рурален развој, градење земјоделски системи корисни за животната средина истовремено обезбедувајќи квалитет и безбедност е исто така едно од задолжителните за земјоделските производи. Во поглед на безбедноста на храната, да се интензивира соработката со цел да се заштити здравјето на потрошувачите, препознавајќи ја важноста на безбедноста на храната како клучен елемент за здравјето на потрошувачите, здрави пазари за храна, економски развој и општествена благосостојба, потенцирање на непрекинатата и веќе плодна соработка меѓу ЕУ и Кина за безбедност на храната и потенцирање дека анализата на ризикот треба да претставува темел за политиката за безбедност на храната, законите и регулативите. Во поглед на подобрувањето на соработката и иновацијата што е корисна за двете страни и соработка за иновациите во полето на храната, земјоделството и биотехнологијата, ЕУ и Кина ќе имаат блиска соработка користејќи ги нивните програми за истражување и иновација за развој на заеднички иницијативи од заеднички интерес, вклучително и потенцијални заеднички повици за предлози, твининг активности, заеднички лаборатории, размена на истражувачи и семинари. Подобрување на соработката за управување со риболовот и борба против незаконски, непријавен и нерегулиран риболов (IUU).

Да се имплементира, што е можно порано, писмо за намера за соработка во полето на цивилната воздухопловна пловидба меѓу CAAC⁷⁰ и DG MOVE⁷¹ потпишано на 23 август 2013 година. Зацврстување на соработката во развој на паметни, надградени и целосно поврзани инфраструктурни системи. Проширување на соработката во интероперабилност на непрекорна мрежа на логистика за синџирите за набавка меѓу Азија и Европа, поморски пазари и рути, железнички услуги, логистика, безбедност и енергетска ефикасност. Модели за активно истражување на инфраструктурната соработка, вклучително и проекти, заеднички проекти, заедничко договарање и кофинансирање и натамошна координација на соработката меѓу Кина, ЕУ и нејзините земји-членки во горенаведените полиња.

ЕУ и Кина се соочуваат со заедничката задача за постигнување иновативен, инклузивен и одржлив развој. Решавањето на климатските промени, заштитата на животната средина, промовирањето транспарентни меѓународни енергетски пазари и олеснување на политиките што се ефикасни во поглед на изворите, далекосежни, социјално инклузивни и политики за развој со низок јаглерод диоксид, се наоѓаат високо на листата за меѓународни дејства. Новите зелени сектори придонесуваат за одржлив раст на глобалната економија и креираат нови бизнис можности за кинеските и европски компании. Затоа, зелениот еколошки раст треба да стане клучна област за стратегиската и практична соработка меѓу ЕУ и Кина. ЕУ и Кина се посветени на тоа да продолжат да ја промовираат соработката во иницијативите за животната средина развиени од Кина и ЕУ, во поглед на максимизирање на взаемните синергии меѓу еколошката цивилизација на Кина и агендата за ефикасност на ресурсите на Европската унија. Двете страни се согласуваат дека иновацијата има важен придонес за постигнувањето одржлив развој и дека ефективната заштита на правата од интелектуална сопственост се клучни за поддршка на ефективниот развој и распоредувањето на иновативни решенија и новите индустрии. Освен тоа, со цел да се постигне одржлив развој, треба да се решат бројни важни социјални предизвици, вклучително и социјална безбедност и

⁷⁰ <https://www.internationalairportreview.com/organisations/civil-aviation-administration-of-china-caac/> пристапено на 12.03.2019 година во 14,27 часот

⁷¹ https://ec.europa.eu/info/departments/mobility-and-transport_en пристапено на 12.03.2019 година во 14,31 часот

здравство, висока и квалитетна вработеност и демографско стареење. ЕУ и Кина имаат взаемна одговорност за унапредување на глобалниот развој.

Зацврстување на соработката за наука, технологија и иновација, вклучително индустрија, универзитети и истражувачки институти, за соочување во взаемните предизвици. Надополнување на взаемните предности и испорачување резултати во области на човечките ресурси, вештини, технологија, истражувачка инфраструктура, финансирање на иновацијата, искористување на резултатите од истражувањата, претприемачки и рамковни услови за иновација во рамки на Договорот за научна и технолошка соработка меѓу ЕУ и Кина. Вклучување на Управниот комитет меѓу ЕУ и Кина и Дијалогот за соработка за иновации меѓу ЕУ и Кина. Воспоставување на иницијатива за соработка меѓу ЕУ и Кина за зацврстување на соработката во полињата од стратегиски интерес како што се одржливиот раст и урбанизацијата. Заедничкото истражување и иницијативите за соработка ќе бидат натаму истражени, особено во поглед на областите за храна, земјоделство и биотехнологија, одржлива урбанизација, авијација, вода, здравје и ICT, со развој на заеднички финансиски програми и промоција на подобро взаимно учество на истражувачите и иноваторите од Кина и ЕУ во соодветните програми. Непрекинато спроведување на Заедничката изјава за соработка во нови и обновливи и енергетско-ефикасни технологии врз основа на взаемните интереси и взаемната корист со посебен фокус на учеството на малите и средни претпријатија онаму каде што тоа е соодветно. Зацврстување на соработката во мултилатералната рамка на ITER⁷² проектот и градење стратегиско билатерално партнерство за спојување на енергетското истражување. Зацврстување на размената и соработката за нуклеарна безбедност, циклусот на нуклеарното гориво, реакцијата на нуклеарни ситуации, управување со нуклеарниот отпад и нуклеарната безбедност.

Подобрување на размената на информации во полињата на набљудување на земјата, гео-наука, наука за вселената и истражување во рамки на Дијалогот за соработка за вселенската технологија и групата за набљудување на земјата меѓу ЕУ и Кина, идентификување проекти и промовирање зелен

⁷² <https://www.iter.org/> пристапено на 12.03.2019 година во 14,42 часот

развој. Зацврстување на соработката во полињата за наука за вселената и апликациите, воспоставување механизми за консултација и истражување на долгорочен план за идентификување на проекти за соработка и дејства од заеднички интерес. Промовирање на размената на информации за Copernicus податоците, како и Galileo и Beidou навигациските сателитски системи. Дискутирање за соработката за размена на сателитски податоци и апликации. Подобрување на соработката за цивилни цели меѓу нивните соодветни глобални навигациски сателитски системи. Да се продолжи со продлабочувањето на размената и соработката во врска со екипажите. Поддршка на соработката во вселенската индустрија и комерцијалните полиња.

Зацврстување на соработката за енергетски прашања, со посебен акцент на безбедноста на глобалната енергија во рамки на енергетскиот дијалог. Спроведување на мапа за соработка во полето на енергијата меѓу ЕУ и Кина со цел да се зацврсти размената и соработката во полињата на законодавство за енергијата, формулирање стандарди и политики. Натамошно истражување на соработката во енергетските технологии со низок степен на јаглерод диоксид што ќе го поддржи одржливиот економски раст. Воведување на платформи за постојна соработка како Центарот за чиста енергија меѓу ЕУ и Кина (EC2), охрабрување на претпријатијата да учествуваат во EC2 алијансата на претпријатија и да соработуваат на пилот проектите. Решавање на прашањето за развој на нуклеарна енергија на безбеден и сигурен начин преку општиот ЕУРОАТОМ договор и поблиска научна соработка. Зацврстување на соработката во регулирањето на енергијата со цел да се споделуваат искуства и да се промовираат најдобрите практики и во регулирањето на енергијата со цел да се споделуваат искуства и промовирањето најдобри практики на регионално и меѓународно ниво, со што ќе се подобри конзистентноста во носењето политики за енергијата во секоја земја, како и ефикасноста на пазарот за енергија. Кина како набљудувач во Конференцијата за енергетска повелба со покана натаму ќе ги развие своите односи со Енергетската повелба.

Спроведување на соработката и промовирање на напредна технологија и менаџерско искуство во одржливото урбано развојно планирање, урбаната инфраструктура и управувањето со урбано-руралната интеграција, вклучително и транспарентни и еднакви консултативни процедури со јавните и деловните

учесници. Обезбедување на успехот на форумот за партнерство во урбанизација меѓу ЕУ и Кина, градското експо меѓу нив и форумот за градоначалниците. Подобрување на управната рамка на партнерството меѓу ЕУ-Кина, поддршка за развојот за бројни релевантни збратимувања на градови и насочување на соработката за урбанизација меѓу ЕУ и Кина со Заедничкиот управен комитет на партнерството за урбанизација меѓу ЕУ и Кина. Спроведување дијалози и споделување на искуствата од урбаното планирање и проектирање, урбаните социо-економски прашања, добрата администрација, заштита на природното и културно наследство, зелен развој со ниско ниво на јаглерод диоксид, спречување и контрола на катастрофи, урбана мобилност и еко-згради и стандарди за изградба во градежниот сектор. Активно градење на градови за демонстрација, поддршка на проектите за урбана соработка меѓу ЕУ и Кина, промовирање соработка меѓу градовите и меѓу градовите и индустриските паркови и претпријатија, креирање терен за сите вклучени учесници и зацврстување на соработката во полињата на финансиите и иновација за подигнување на квалитетот и нивото на урбан развој.

Како реакција на неодамнешните извештаи на меѓувладиниот панел за климатски промени, подобрување на спроведувањето на ефективни меѓународни мерки за климатските промени под UNFCCC и Кјото протоколот и придонес кон процесот на Дурбан платформата за подобро дејствување и спроведување на исходите од Конференцијата Доха. Соработка за поддршка на комплементарните иницијативи, во поглед на намалување на глобалните емисии на стакленички гасови под 2C индустриско ниво. Ова ќе вклучува заедничка работа и работа со другите земји преку мултилатерални пристапи што вклучуваат користење на експертизата и институциите од Протоколот Монреал, за да се намали производството и потрошувачката на HFC, врз основа на истражувањето на економски одржливите и технички достижните алтернативи, додека истовремено се вклучува HFC во рамки на UNFCCC и одредбите на Кјото протоколот за пресметување и пријавување на емисиите. Помагање на глобалната промена кон економија со низок степен на јаглерод. Соработка за постигнување стратесиска рамка за политика за зелен развој и развој со низок степен на јаглерод за активно решавање на глобалните климатски промени, подобрување на квалитетот на животната средина и олеснување на соработката

меѓу бизнисите во зелениот сектор. Олеснување на градењето на пазар за тргување со емисии во Кина и користење на пазарниот механизам во решавањето на климатските промени преку градење капацитет за тргувањето со емисии меѓу ЕУ и Кина. Подобрување на практичната соработка во градењето градови со низок степен на јаглерод во ЕУ-Кина, заедници и индустриски паркови и контрола на емисијата на стакленички гасови. Развој на технологии со низок степен на јаглерод за промовирање на употреба на обновлива енергија за намалување на потрошувачката на фосилни извори на енергија и соодветни емисии. Зацврстување на соработката за заштита на авијациската околина и одржлив развој и дискусија за тоа како да се реши влијанието што авијацијата го има врз околината. Ова треба да вклучува: истражување на развојот на долгорочниот механизам за соработка меѓу авионските индустрии на Кина и ЕУ во ECER, олеснување на истражувањето и развојот на технологија што е добра за животната средина, а што се занимава со емисиите од авионите; подобрување на научното сфаќање за авионските емисии и нивното влијание со цел подобро да се информираат оние кои ги носат политиките; иновации во управувањето со авионскиот сообраќај за да се ограничат и намалат авионските емисии; истражување, развој и промоција на одржливи био-горива за авијација; дизајнирање, изградба и ефикасно работење на зелените аеродроми, методологии и технологија за квантитативна анализа на влијанието на различни мерки за намалување на емисиите. Непрекинат дијалог и размена на искуства за регулаторните прашања и стандардите и истражувањето за животната средина. Подготвеност за истражување на можностите и заедничка работа во СТО врз основа на либерализација на АПЕС за трговија со стоки и услуги во животната средина. Соработка за справувањето со загадувањето на воздухот, водата и почвата, хемиското загадување, одржливото управување со отпад и ефикасноста на ресурсите во потрошувачката и производството, како и дејствување во случај на загадување на околината. Промовирање заштита и одржлива употреба на шумите и биодиверзитетот, особено во процената на услугите на еко-системите, пресметување на природниот капитал и иновативни механизми за финансирање; спроведување на стратешкиот план 2011-2020 на Конвенцијата за биолошки диверзитет (CBD) и Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозувани видови од дивата флора и фауна (CITES). Зацврстување на платформата за вода меѓу ЕУ и Кина за промовирање на дијалогот за

политика за водата, подобрување на заедничкото научно истражување и деловна соработка во поглед на решавањето на предизвиците во врска со водата, како количина на вода (недостиг на вода, суша, површинска вода, урбани системи за вода, вода и безбедносна група), ефикасност на употреба на водата (рециклирање на вода, користење на индустриска вода, група вода и храна, група вода и енергија), квалитет на водата (намалување на загадувањето, управување со речните корита) и катастрофи поврзани со водата.

Подобрување на размената и соработката за сеопфатно управување со океаните, просторно планирање на океаните, поморско познавање, надгледување и надзор на поморството, истражување и развој на поморската наука и технологија, раст на поморската економија и употреба на океанската енергија.

Промовирање взаемно разбирање и соработка во полето на регионалната политика. Продолжување на успехот на Дијалогот на високо ниво меѓу ЕУ и Кина и семинарот за регионална политика, спроведување размена на големи регионални политики кои вклучуваат раст, конкурентност, иновација, регионална соработка и координиран регионален развој. Спроведување заеднички истражувања врз основа на напредни прашања за регионалниот развој, продолжување на програмата за обука и капацитети на персоналот, охрабрување директни контакти и соработка меѓу соодветните регионални и локални власти и промовирање на пилот проектите.

Зацврстување на дијалогот за социјални политики, промовирање социјална безбедност и социјална кохезија, квалитетно вработување на полно работно време, безбедност и здравје на работното место и пристојна работа, како и решавање на бројни предизвици поврзани со вработување на младите, општествена благосостојба, социјална помош, демографско стареење, како и прилив на миграција и мобилност меѓу земјите. Тука е и проектот за реформа на социјалната заштита меѓу ЕУ и Кина и Проектот за безбедност и здравје на работното место во индустриите со висок ризик во ЕУ и Кина и подобро искористување на постојните механизми. Подобрување на соработката со Меѓународната организација за труд со цел натаму да се промовира агендата за пристојна работа. Проширување на дијалогот и размена во полето на здравјето,

вклучително и преку соработка со Светската здравствена организација, особено соработката во анти - микробниот отпор, електронско здравје, спречување на рак и регулаторен дијалог за фармација, во поглед на обезбедување здравје и безбедност на граѓаните. Проширување на дијалогот и размена во врска со правата на лицата со инвалидитет според Конвенцијата на ОН и правата на лицата со инвалидитет (UN CRPD) со цел да се унапреди инклузијата, да се справат со дискриминацијата и да се отстранат бариерите.

Врз основа на принципот на еднаквост и взаемна доверба, да се продолжи со развој на дијалогот и соработката за правните и административни работи. Развој на политика за јавен дијалог и механизми меѓу ЕУ и Кина како долгорочна платформа за дијалози, размена и соработка во полето на јавната политика. Прифаќање на активностите на тркалезната маса меѓу кинескиот економски и социјален совет и европскиот економски и социјален комитет, што е воспоставена на 9-от самит меѓу ЕУ и Кина и повик за дијалогот и активностите да бидат натаму проширени, особено во полињата на одржлив развој, како и трговија и инвестиции. Промовирање на размена на политики и олеснување на соработката и размената на експертизи во спречување катастрофи, подготвеност и реакција за природни и технолошки катастрофи.

Зацврстување на дијалогот и соработката меѓу ЕУ и Кина за главните меѓународни развојни прашања, како и нивните соодветни развојни политики, напори за формулирање и спроведување на развојна агенда по 2015 и одржливи развојни цели. Двете страни се согласуваат да започнат со годишен развоен дијалог на високо официјално ниво.

Размените на луѓе се суштински вектор на мирот кој истовремено придонесува за економски развој. Заедно, ЕУ и Кина претставуваат повеќе од четвртина од населението на светот. Проширувањето на контактите меѓу луѓето на двете страни е од клучно значење за унапредување на заедничкото сфаќање и негување на богатството меѓу општествата.

Целосно прифаќање на водечката улога на Дијалогот на високо ниво за луѓе-кон-луѓе меѓу ЕУ и Кина (HPPD) и промовирање на улогата на размената на луѓето како трет столб во односите меѓу ЕУ и Кина. Спроведување на целите поставени во Заедничката декларација на HPPD меѓу ЕУ и Кина. Спроведување

на активностите договорени во „Следните дејства на HPPD“ и барање нови начини за зацврстување на нивната соработка. Воспоставување културна соработка врз принципите од Конвенцијата на UNESCO 2005 за заштита и промоција на диверзитетот во културните изразувања. Надополнување на дијалогот за културна политика и зацврстување на взаемната соработка во полињата на културните индустрии, заштита на наследството и современа уметност. Продолжување на промоцијата на интелектуална размена меѓу двете страни во различни форми и на различни форуми, вклучително и Културниот форум на високо ниво меѓу ЕУ и Кина. Врз основа на принципот на еднаквост и пријателство, охрабрување на Кина и земјите членки на ЕУ да воспостават културни центри. Да се поттикне долгорочна и стабилна соработка меѓу големите културни институции и меѓу важните уметнички фестивали. Охрабрување на учењето на кинески јазик и јазиците на ЕУ во образовните системи на ЕУ и Кина. Проширување на размената на студенти и академици и поддршка на взаемните посети на младите луѓе. Заедничка работа на дијалогот за политика за млади меѓу ЕУ и Кина и Симпозиумот за развој на младинска работа меѓу ЕУ и Кина. Продолжување на спроведувањето на младинското партнерство за пријателство меѓу ЕУ и Кина поддржано од младинските акции на Кина и ЕУ под Еразмус+. Продолжување на дијалогот за образовна политика, особено во рамки на Платформата за високо образование за соработка и размена и зацврстување на компатибилноста на образовните системи на ЕУ и Кина преку „Tuning China“ и други иницијативи. Продолжување на соработката за основање центри за кинески студии и центри за европски национални и регионални студии од страна на европските и кинески институции. Промоција на размената и соработката меѓу ЕУ и Кина во полето на печатот, издаваштвото, радиото, филмот и телевизијата.

Поздравување на Дијалогот за мобилност и миграција меѓу ЕУ и Кина 2013 и продолжување на истражувањето за начини за олеснување на размената за граѓаните на ЕУ и Кина, вклучително и взаемна визна либерализација за имателите на дипломатски пасоши, притоа зацврстувајќи ја соработката на незаконска миграција.

Спроведување на Заедничката изјава од 2013 во полето на одржлив туризам од страна на Кина и ЕУ; особено, воспоставување редовен Дијалог за

туризам меѓу ЕУ и Кина и механизам за размена на информации за соодветните иницијативи и најдобри практики во развојот на одржливиот туризам; олеснување на размената на информации за заштита на безбедноста на туристите; промовирање нови приливи на туристи, вклучително и развој на заеднички проекти.

4. АНАЛИЗА НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Со сè поголемото влијание, на различни начини, на Народна Република Кина и Европската унија во светската трговија и меѓународните работи, односите меѓу нив стануваат сè поважни. Само во рамки на трговскиот обем, ЕУ од 2004 година е најголемиот трговски партнер на Кина, со тоа што трговската статистика

ја надминува трговијата меѓу САД и Н.Р. Кина со значителна маржа.⁷³ Ова самото по себе претставува значителен пресврт во споредба со последната деценија од 20-от век, кога ЕУ беше фокусирана на инвестирање пари во кинескиот развој.⁷⁴ Развојот на односите меѓу ЕУ и Н.Р. Кина не секогаш напредувал толку добро од самиот почеток во 1975 година. Инцидентот од плоштадот Тјенанмен во 1989 година ги прекинал односите за одреден временски период. Ова беше проследено со официјално ембарго на продажбата на оружје од страна на земјите-членки на ЕУ на Кина што секако било заобиколено со билатералната трговија меѓу поединечни земји и Кина, како и со одбивањето на ЕУ да и даде на Н.Р. Кина статус на пазарна економија, што се покажало како пречка во взаемното разбирање.⁷⁵ Сепак, сè поголемата меѓузависност од светската економија во ерата на глобализацијата и големината на трговијата меѓу ЕУ и Кина наметнале двете страни да се обидат да воспостават одредени принципи според кои ќе комуницираат. Ова беше мотивацијата за активната поддршка што ЕУ ја даваше на Кина да влезе во Светската трговска организација (СТО) во 2001 година и покрај спротивставувањето на САД.⁷⁶ За, ЕУ е значајна „развиена Кина која постепено ги прифаќа меѓународните норми и ја интегрира својата економија со остатокот од светот што е многу подобро од изолирана и можно нестабилна Кина“. Меѓу другите воведени иницијативи, заедничкото „стратегиско партнерство“ најавено во 2003 година било едно од најзабележливите, иако неговата ефикасност и цели и ден денес не се целосно јасни, како што истакнале Танеџа и Шамбо.⁷⁷ Ова е што ЕУ, за разлика од САД, со своите воени бази во Јапонија, Јужна Кореја и на други места, нема или има сосема мал безбедносен интерес во регионот Азија-Пацифик и што ЕУ, на која и недостига репрезентативна војска, нема способност за тврда сила и може да влијае врз светските прашања преку својата

⁷³ For reports of recent high-level Chinese visits to Europe see for instance Geza Molnar, AFP News, 25 June 2011, 'China ready to purchase Hungary bonds, extend credit: Wen', at <http://au.finance.yahoo.com/news/China-ready-purchase-Hungary-afp-1599800553.html>, and BBC News, 'China and Ireland talk up trade on visit by Xi Jinping', 19 February 2012,

⁷⁴ David Shambaugh (2010: 98) notes that "China is also a significant recipient of European Union overseas 'cooperation assistance' (external aid) – with the EU spending €250 million on such cooperation projects during the four-year period 2002–2006."

⁷⁵ Balme, Richard (2008) 'A European strategy towards China? The limits of integration in foreign policy making', in Balme and Bridges

⁷⁶ US resistance to Chinese accession to the WTO see the International Economics pages of the website of the Chinese University of Hong Kong, available at <http://intl.econ.cuhk.edu.hk/topic/index.php?did=17>,

⁷⁷ Танеџа и Шамбо (2004).

мека сила и трговските односи. Во последните неколку години, под притисок од глобалната финансиска криза и сè поголемата економска сила на Кина, има знаци дека односот меѓу ЕУ и Н.Р. Кина минува низ значителни промени. Постојат и дополнителни факти, дека двете страни веќе немаат илузија за одредени аспекти од нивниот однос. На пример, во поглед на човековите права и демократизацијата ЕУ има многу ограничен поврат на бројните иницијативи и друга страна, несака да се занимава со институциите на ЕУ.

Освен тоа, поради нивната фрустрација со бавното движење на трговските преговори во технократските структури на ЕУ и нивната желба да се занимаваат со тие работи преку преминување на бирократските посредници и одејќи директно на ниво на Самит, Н.Р. Кина очигледно одлучиле, колку што е возможно и во блиска иднина, да следат ад-хок политика фокусирајќи се на билатералните преговори за трговијата и другите прашања со индивидуални земји-членки на ЕУ. Ова резултираше со „сомнеж меѓу земјите-членки на ЕУ кои за многу важни прашања биле едни наспроти други“. Сите овие фактори укажуваат на тоа дека е исклучително важно критички да се процени сегашната состојба на односите меѓу ЕУ и Н.Р. Кина ако сакаме да ја процениме потенцијалната идна насока со одреден степен на јасност. Како што покажува истражувањето на Никола Касарини, односите меѓу ЕУ и Кина претставуваат академско поле во поголема дисциплина на меѓународните односи што неодамна започна да добива јасна форма. Особено, бидејќи преминувањето на Кина во голема економска сила со сè поголемо влијание врз глобалната трговија стана очигледно во текот на 1990-те, академскиот интерес за односите меѓу ЕУ и Кина соодветно се зголеми, особено затоа што Европејците прифатија дека инцидентот на Тјенанмен стана минато без значајно влијание врз политичкиот систем на Кина или нејзиниот економски раст. Западните академици се обидоа да најдат смисла во крајот на Студената војна, и новиот пристап на ЕУ кон односите кои, како и интеракцијата меѓу двајца партнери, соодветно минуваат низ различни фази во двете децении од Тјенанмен и сè уште еволуираат. Академската литература исто така мина низ процес на еволуција како реакција на настаните. На почетокот, по студенилото од периодот по Тјенанмен, што вклучуваше воведување на ембаргото за оружје од страна на ЕУ во 1989 година,

постоеше оживување на односот меѓу ЕУ и Кина во 1995 година. Во тоа време ЕУ дојде до „првиот заеднички политички пристап на ЕУ кон Кина“. Ова резултираше со објавувањето на официјалниот „Коминике документ“ од страна на Европската комисија насловен „Долгорочна политика за односите меѓу Кина и ЕУ“. Овој документ имаше четири цели што главно биле одржувани оттогаш (иако акцентот на една или друга цел се менувал по интервали) да ја вклучат Кина преку дијалог, да промовираат човекови права и владеење на правото во Кина, да ја интегрираат Кина во светската економија и да го „подигнат профилот на ЕУ во Кина“. Во следната фаза на односот дојде воспоставувањето на „стратегиското партнерство“ меѓу ЕУ и Кина во 2003 година, што создаде период полн со оптимизам на двете страна на дипломатската маса, како и сè пообемна литература посветена на анализата на односот. Подоцна, особено по објавата на новиот збир на ЕУ директиви кон крајот на 2006 година, постојат докази за влошување на тонот во официјалната реторика што потекнува од ЕУ и Н.Р. Кина, бидејќи ЕУ притискаше за отстапки од страна на Кина за прашања како трговски рестрикции, човекови права и интелектуална сопственост, додека Кина ги одби овие обиди и продолжи да притиска за подигнување на ембаргото за оружје од ЕУ и давањето статус на пазарна економија на НРК. Овие настани што ефективно создадоа застој кој трае до денес доведоа до поголема претпазливост (па дури и поголем песимизам) во академската литература, бидејќи стана сè поочигледно дека односите се во опасност да бидат загрозени. Нема потреба одново да се воспоставува односот на позрела основа. Во врска со литературата, иако истражувањето на бројни аспекти на ЕУ и Н.Р. Кина како одделни ентитети ја има во изобилство, литературата на англиски јазик за градењето на односите меѓу двете страни, до последниве неколку години, двај ја имало. Шамбау и неговите соработници истакнуваат дека пред нивниот том имало само една неодамнешна поголема студија во тоа поле, објавена во 2002 година, истовремено забележувајќи дека „периодичната литература ја има повеќе“. Од 2008 година наваму, книгите и публикациите напишани од страна на луѓе што ги изучувале односите меѓу Кина и ЕУ, како Шамбау и Никола Касарини, особено во поглед на извештаите издадени од институции како Европскиот совет за надворешни односи или Британскиот Горен дом. Бројот на написи и други академски трудови исто така се зголемил откако Шамбау и Касарини ги објавиле нивните истражувања. Голем дел од неодамнешната литература се занимава со

практичните аспекти и прашања во врска со односите меѓу ЕУ и Кина во трговијата, човековите права и суверенитетот, ембаргото за оружје и меката сила, додека обидите да се сместат кинеско-европските односи во рамки на теоријата на меѓународни односи се ретки.⁷⁸ Пошироките процени, на макро ниво, како онаа на Касарини се неопходни во поглед на фактот дека политичките експерти и практичарите често изгледа како да спроведуваат одделни дебати во врска со иднината на односите, поставени во теоретски рамки и во рамки на однесувањето, сепак страдаат од она што германскиот амбасадор во Н.Р. Кина, Вокер Станцел, го нарекувал „културолошка дисхармонија“. Со други зборови, постои јасно недоразбирање од секоја страна, за односот на другиот во врската што може да биде значително разјаснето на два начини: прво, со тоа што ќе се прикаже точната природа, историја и содржина на односите меѓу ЕУ и Кина и второ, со расчистување на пошироката теорија на меѓународните односи во која збирот на политички експерти и практичари собрани на секоја страна од оградата имаат посебен поглед кон односот. Важно е тука да се истакне дека теоријата на меѓународните односи како глобално академско поле е западна, а не кинеска, по потекло. Нејзините поенти за историско упатување и упатување на идеалите, како што се Бретонвудската спогодба, Лигата на нациите, кантијанската етика, балансот на моќта и итн..., се сите западни, поради едноставна причина, што ја истакнува Ијан Кларк, затоа што западните нации доминирале во меѓународниот поредок во изминативе два века. Како последица на тоа Кинезите биле присилени, во пристапувањето на глобалните дебати за меѓународните односи, да се приспособат на дебатата формулирана од Западот, според нивните потреби и сфаќања. Затоа, двете главни парадигми што доминирале во дебатата во западната теорија за меѓународни односи, од зачетокот на полето до Првата светска војна, што главно се нарекуваат „реализам“ и „либерализам“ кинеските академици не може да ги гледаат исто како и западните академици, бидејќи тие доаѓаат од различна политичка традиција што не вклучува демократски институции во европски стил и што вестфалијанскиот систем на суверените држави можеби им ја наметнал. Доволно е да се каже дека конвенционалната теорија за меѓународни односи

⁷⁸ (Мен 2011)

(нео-реализам, со акцент на државите како топки за билјард во анархичен систем на меѓународна “realpolitik”, наспроти нео-либерализмот кој тврди, во неговата современа форма, дека и државните и недржавните актери (како корпорациите и НВО) се значајни во светот на глобализираната трговија и сложената меѓузависност.⁷⁹ Неодамнешните години сведочеа за појавата на алтернативните перспективи во предизвикот со доминантната реалистично-либерална дихотомија, главно конструктивизмот. Ова го дефинира насловот на Александар Вент „Анархија е она што го прават државите“ и се фокусира на интер-субјективните идеалистички вредности. Другите конкурентни перспективи во западните меѓународни односи вклучуваат пост-модернизам, феминизам и критичка теорија, што значи дека полето на теоријата на меѓународните односи се обидува да избега од она што многу академици го гледаат како доминантна дихотомија и сега станало пофрагментирано. За да ја вратиме нашата дискусија на карактеристичното кинеско толкување на западни парадигми на теоријата за меѓународни односи, изгледа дека реализмот и неговите фиданки како нео-реализмот и нео-конзерватизмот, се генерално од либерализмот меѓу кинеските изучувачи на меѓународните односи. Многумина од нив се сомничави во врска со она што тие го гледаат како влијание врз либералните институции од Западот во врска со развојот на нивната нација. Ова е затоа што многумина од нив веруваат дека западниот либерализам, ако биде постепено апсорбиран од кинеската социо-политичка сфера, има потенцијал да го поткопа суверенитетот. Навистина, како што Џонгќи Пан истакнува, за кинеските меѓународни односи (и во академски и во политички манифестации) идејата за суверенитетот „била клучен збор во многу децении и ќе продолжи да биде така и во претстојните години“, поради болното колективно сеќавање на „загубата на суверенитетот“ некаде пред борбите за опиумот со Британците (1839-1842).⁸⁰ Овој акцент, објаснува Пан, врз поимот за суверенитетот дефиниран како „право на државата да биде независна надворешно, а врховна внатрешна“ во кинескиот политички дискурс ги турка меѓународните односи на Кина во насока на државно-центричен реализам. Исто така, имајќи ја претпоставката за глобалната анархија, врз мултиполарноста како начин за распрснување на моќта меѓу бројните глобални

⁷⁹ The classic works inspiring these opposed viewpoints in the contemporary era are Waltz's (1979) account of neo-realism and Keohane and Nye's (1977) statement of the neo-liberal paradigm.

⁸⁰ Hessler, Peter (2006) *Oracle Bones: A Journey Between China's Past and Present*, New York: HarperCollins.

лидери за да се отстрани заканата од униполарноста (пр. Американската хегемонија) или биполарноста (пр. Конфронтацијата меѓу САД и СССР во Студената војна). Според тоа, иако во неодамнешните години западниот дискурс за меѓународните односи се префрлил од реалистичко-либерална дихотомија кон алтернативни парадигми како конструктивизам и феминизам, поради логички причини, кога се гледаат од историска и политичка перспектива, главно ги игнорираат интригантните дебати и во нив доминирала реалистичката парадигма. Пред сè, тоа има влијание врз толкувањето на односите. Додека за Европејците она што тие го гледаат како „подем на Кина“ главно влијаело врз трговските прашања и тоа така се гледа во либерална рамка на глобализирана економска меѓузависност, за меѓународните односи на Кина, со својот поголем акцент на суверенитетот и мултиполарноста, влоговите веројатно се различни: ЕУ е подигната на ниво, не на меѓународна организација, туку како унитарен актер во анархичен глобален систем. Се зборува за кинеските меѓународни односи како за „стратегиски триаголник“ на САД, Н.Р. Кина и ЕУ, со што се создава мултиполарен баланс на моќ во кој ниту еден од актерите не може да доминира. Додека овие дебати на прв поглед се гледаат како да се само од теоретски интерес, крајниот резултат на овие различни ставови за односот е тенденција кон недоразбирањето на ниво на практична политика, како и на ниво на академска дебата. На пример, Пан ги анализира различните толкувања на суверенитетот и нивните последици додека Чан ги гледа недоразбирањата како обиди од Европејците да ја користат својата мека сила во Н.Р. Кина. Брзо станува јасно од написите како овој дека постои потреба за двете страни да се повлечат и да го анализираат односот пообјективно, како и со поголемо сфаќање за ставот на другиот, ако односите меѓу ЕУ и Кина треба да станат поздрави. Што се однесува до теоријата на меѓунаордните односи, реалистичката либерална дихотомија создала паралелна дихотомија во односите меѓу ЕУ и Кина: додека ЕУ, на која и недостига тврдата сила од обединета војска, се гледа себеси како да работи во рамки на либералниот институционализам врз основа на трговски односи, Н.Р. Кина се потпира на реалистичката парадигма во своето геополитичко справување и сака или да се занимава со ЕУ како унитарен актер кој претставува федерација на европски држави, или да се откаже и да се занимава со тие држави поединечно. Во меѓувреме, конструктивизмот нема доволно силен стисок на имажинацијата на ниту една страна за да ги истурка

парадигмите и да претстави начин за работа преку взаемното разбирање. На сред таквите песимистички теоретски размисли, алтернативниот пристап во теоријата на меѓународните односи се претставува како начин за повторно толкување на односот и нормативно, како потенцијално поставување на нов почеток. Овој пристап треба одново да ги протолкува кинеско-европските односи во рамки на меѓународната критичка теорија развиена од Роберт В. Кокс и други.⁸¹ Засновајќи ги своите идеи на размислите на Маркс и Вико во врска со историските циклуси, критичката теорија на Франкфуртската школа, како и повторното толкување на Антонио Грамски за поимот за хегемонијата како форма на идеолошка и културолошка доминација што ја вклучува можноста за контра-хегемонистички предизвик за постојниот поредок), Кокс го сфатил она што Ендру Линклетер го нарекува „амбициозен обид“ да ги синтетизира елементите во нова теоретска рамка. Оваа рамка била дизајнирана не само да понуди „објаснувања на постојните реалности на светската политика“, туку и „да критикува со цел да ги трансформира“ тие реалности. Критичкиот пристап од овој тип, насочен кон анализи на историските околности на ситуациите во реалниот свет, со нормативен фокус на трансформативните исходи, би изгледал како соодветен за обид да се сфати тековниот безизлез што го препознаваат многу академици што ги проучуваат односите меѓу ЕУ и Кина. Кокс објаснува дека критичката теорија содржи елемент на утопија во смисла дека може да претставува кохерентна слика за алтернативен поредок, но утопијата е ограничена со сфаќањето на историските процеси. Мора да ги одбие неверојатните алтернативи како што ја одбива постојаноста на постојниот поредок. Со други зборови, предизвикот за меѓународната критичка теорија е да дизајнира достижни сценарија за трансформација на тековниот поредок, истовремено препознавајќи дека „потенцијалот за трансформација постои во преовладувачкиот поредок, но е исто ограничен од историските сили што го креирале тој поредок“. Според тоа, клучната компонента на меѓународната критичка анализа е да ги испита историските процеси што лежат зад кој било феномен во меѓународната политичка економија што се дискутира и се толкува во контекстот на односите на моќта во кои се појавил. Целта на таквата анализа

⁸¹ Devetak, Richard (1996) 'Critical Theory', in Burchill and Linklater (eds.). Leysens, Anthony (2008) The Critical Theory of Robert W. Cox: Fugitive or Guru? , Houndmills and New York: Palgrave Macmillan.

е да се лоцира „насока за разговорите“ што дозволуваат да се започне дијалог меѓу двете страна врз основа на реконструирано сфаќање со взаемно почитување и разбирање на феноменот. Ова може да се постигне „преку сфаќање на интерсубјективните идеи што луѓето ги стекнале во поглед на нивните институции и практики“. Со други зборови, меѓународната критичка теорија сака да овозможи, со достигнување длабоко сфаќање на ставот на другата страна, преку напорни историски истражувања, спој меѓу поделбата на „нас“ и „нив“ и во теорија и во практика. На тој начин, може да се овозможи повторно воспоставување на односите меѓу ЕУ и Кина и на политичко и академско ниво, со споделено сфаќање, како и со поголема почит за секоја страна и за историскиот контекст на ставот што го носи другиот на преговарачката маса. Кон таква критичка процена на односот меѓу ЕУ и Кина. Додека за Европејците односот меѓу ЕУ и Кина се смета дека потекнува од 1975 година со воведувањето на официјалните односи, кинеската колективна меморија на интеракција со Европа достигнува многу поназад, до историските податоци за европската вклученост во нивната земја, особено во деветнаесеттиот век. Дејвид Шамбау истакнува дека серијата понижувања наметнати од рацете на Британците, Французите и Германците, вклучувајќи ја и борбата за опиум со Британците, бројните поморски порази, нееднаквите спогодби за кои се преговарало на нишан на пиштол, уништувањето на старата Летна палата во Пекинг од страна на британските и француските трупи, британската анексација на Хонг Конг и германската окупација на Чингдао⁸² оставиле голема лузна на кинеската психа што нема да биде веднаш избришана со неколку трговски комисии на ЕУ (колку и да се добронамерни од двете страни за креирањето „стратегиско партнерство“). За Кинезите, навикнати на повеќе од два милениуми да бидат империјалното „Средно кралство“ опкружено со варвари од копното, појавата на релативно малиот број Европејци кои може да ги победат со надмоќна воена технологија, дошол како огромен шок во рамки на „нематеријалните психолошки и интелектуални ефекти“.⁸³ Откривањето на јасната инфериорност на нивниот развој, главно забележан во рамки на нивните воени порази и недостигот на научен напредок во споредба со западните

⁸² Spence, Jonathan (1990) *The Search for Modern China*, New York: Norton. Keay, John (2008) *China: A History*, London: HarperPress.

⁸³ (Јахуда 2008: 17)

новодојденци ја поткопало, до подлабоко ниво кинеската смисла за да се биде природен хегемон вродено надмоќен во споредба со другите нации. На политичко ниво Кинезите исто така се учени да се потсетуваат на серијата европски интервенции во раните фази на слабоста, фрагментацијата, хаосот и обликувањето на Кина што завршило дури во 1949 година со целосното обединување на нацијата во Н.Р. Кина во време на Мао Цетонг и неговата кинеска Комунистичка партија.⁸⁴ Истовремено, на културно ниво на Кинезите им станало јасно дека Европејците ги перципираат како да имаат потреба од цивилизациско влијание за европската религија, уметност, филозофија, образование, право и други традиции. Горди на својата долга историја, уникатна цивилизација и огромен обем на културни артефакти, многу Кинези инстинктивно ги гледале европските обиди за едукација и стекнување приврзаници, дали за културата или Христијанството (пр. Мисионерска активност) или за демократијата и човековите права (пр. Иницијативите на ЕУ кон крајот на 20-от и почетокот на 21-от век) со одредена доза на сомничавост.⁸⁵ Во изминатата деценија кинеското чувство за тоа дека Европејците ги гледаат со одредена доза на доминација се зацврстило со „обвинувањето од многумина во Кина дека ЕУ често има тон на морална надмоќ“. Во овој историски контекст односите меѓу ЕУ и Кина треба да се гледаат како Европејците целосно да го разбираат кинескиот однос кон Европа. Од европска перспектива, од друга страна, историскиот однос, кога се гледа со упатување на периодот од отворањето на Кина кон крајот на 1970-те па, наваму, главно се состоел од желба да се влијае врз развојот на Кина и однесување преку серија декларации, директиви за политики и иницијативи како што се Заедничката надворешна и безбедносна политика и Дијалогот меѓу ЕУ и Кина кои само го потврдиле кинескиот став дека Европејците ги гледаат одозгора и може да придонел кон проблемите во воспоставувањето на односите меѓу ЕУ и Кина на цврсто ниво. Освен тоа, како што истакнува Шамбау, наспроти подобро информираните Кинези, европскиот пристап страдал од недостиг од експертиза и обука специфична за Кина што требало да ја имаат академиците и советниците во ЕУ. Заедно, овие фактори придонеле кон лошиот успех на европските пристапи кон

⁸⁴ Hessler, Peter (2006) *Oracle Bones: A Journey Between China's Past and Present*, New York: HarperCollins.

⁸⁵ Jonathan Spence (1980) *To Change China: Western Advisers in China* (London: Penguin) forevidence of long-term Chinese resistance to European attempts to influence or 'civilise' China.

Кина до денес, особено во областите на безбедноста, човековите права и владеењето на правото. Политиката за изолација на Мао значела дека односите меѓу Европа и Н.Р. Кина се повеќе или помалку непостојни до нивното обновување во 1975 година, но дури и тогаш биле мошне ограничени. Сепак, трговските врски меѓу Европската економска заедница (ЕЕЗ) и Н.Р. Кина започнале брзо да се зголемуваат од ниската основа во текот на 1980-те. Инцидентот од плоштадот Тјенанмен во 1989 година им ја претставил на Европејците дилемата за тоа дали да продолжат со односите со Н.Р. Кина или да ги прекинат дипломатските и трговски врски. На крај, прагматизмот победил и трговијата меѓу ЕУ и Н.Р. Кина продолжил да расте, за трипати повеќе меѓу 1985 и 1994 година. Сепак, пред Тјенанмен, се случило европското ембарго за продажба на оружје во Н.Р. Кина. Ова ембарго трае и денес и останува јаболко на раздорот меѓу двете страни, затоа што Кинезите постојано притискаат за подигнување на ембаргото, додека САД се спротивставува со сопствен притисок. Од друга страна, како што покажува Жан Пјер Кабестан, ембаргото сега може да се гледа како главно нерелевантно (освен на ниво на формални односи) бидејќи билатералната трговија во воената технологија од земјите-членки на ЕУ како Франција, Италија и Обединетото Кралство со Н.Р. Кина се случува надвор од границите на ова ембарго за оружје. Обемот на ова покажува дека „американските специјалисти признаваат дека контролата на трансферот на двојната технологија е речиси невозможна“ и дека напорите да се контролира трговијата со оружје со Кина претставува де факто чамец што тоне. Настрана од ембаргото по Тјенанмен, пристапите на ЕУ кон Н.Р. Кина од 1989 година најмногу се одвивале околу три области: безбедносна и надворешна политика (вклучително и транзицијата на Кина кон улога на глобален лидер), човекови права и владеење на правото (вклучително и интелектуална сопственост) и неизбежно, трговски прашања. Земајќи ги прво безбедносните прашања, јасно е дека влијанието на ЕУ врз Кина во оваа област е мошне ограничено поради недостигот на тврда сила (односно, непостоење на воена сила на ЕУ) и со недостигот на нејзината вклученост во азиско-пацифичкиот регион. Мошне често реториката на ЕУ кон Кина изгледа дека е ограничена на празно ехо на насоките на САД дека Кина треба да стане „поодговорен учесник“ во меѓународните работи наместо само да се потпира на САД и ЕУ да ги водат светските политики или на празни декларации и предупредувања во врска со кинеската вклученост

во Судан, Сирија, Зимбабве и други држави што се смета за не толку мала. Очигледно САД со своите бази во Јапонија, Јужна Кореја и низ светот може да изврши поголемо влијание со тврдата сила врз Кина и затоа веројатно има поголемо влијание врз кинеската надворешна политика, како и во охрабрувањето на Н.Р. Кина да има поактивна улога во меѓународните односи. Сепак, инсистирањето на Кина за политика на немешање во меѓународните работи во суверените држави (со цел да ја заштити својата сопствена контрола врз внатрешните работи) продолжува да значи дека Кина ќе се двоуми да преземе такви обврски на краток и среден рок и веројатно ќе продолжи да ја избегнува одговорноста во американската „војна на терор“ и другите активности за меѓународна политика. Сепак, како што покажува Карен Е. Смит, ЕУ се обидува да повремено да влијае врз носењето на одлуки во Кина преку својата Заедничка надворешна и безбедносна политика, иако со мал ефект. Според анализата на Смит, има барем три главни причини за недостигот на ефект: прво, имајќи го предвид недостигот на војска на ЕУ, декларациите од ЗНБП „може да ја претставуваат единствената вклученост на ЕУ“ во одредени настани; второ, интересот на ЕУ за Азија не е „многу длабок“ и последно, „политичкиот однос меѓу ЕУ и Азија (како целина) или азиските земји (специфично) имаат голем простор за раст. Имајќи предвид дека ЗНБП е доброволна и може да добие вето од само една земја членка на ЕУ, нејзината ефективност секако е ограничена, како што забележува Дејвид Шамбау „повеќе или помалку на серија декларативни идеали“. Накусо, влијанието на ЕУ врз Кина во областа на безбедносните прашања може да се запостави и ЗНБП самата по себе, е обединета политика во сегашно време, што е помалку или повеќе бел слон во просторијата. Осврнувајќи се на прашањата за човековите права и владеењето на правото, ЕУ потроши значително време и пари во изминатите две децении обидувајќи се да го промени или барем да влијае врз пристапот на кинеската влада врз овие две поврзани прашања. Во 1995 година Дијалогот за човекови права меѓу ЕУ и Кина бил воспоставен со цел да се иницира дебата на ниво на самит: според Комитетот на Горниот дом за ЕУ, од 1997 година овој дијалог меѓу ЕУ и Кина се случува двапати годишно. Сепак, до денес, овој процес „е мошне критикуван и дал мали резултати“, а Human Rights Watch го етикетира Дијалогот како „реторичка школка што нема одговорност, транспарентност и јасни одредници за напредок“. Кабестен вели дека „владините претставници и

експерти од ЕУ и Кина за човекови права се среќаваат редовно за да ги дискутираат овие прашања, но не креираат конкретни резултати, поради недостигот на подготвеност и интерес меѓу официјалните лица на ЕУ и нефлексибилноста на кинеските учесници“. Исто така, има доказ дека голем дел од кинеските лидери ги гледаат европските напори „да ја трансформираат Кина според системот на вредности на Европејците“ со голем скептицизам како снаодлив обид „да се притисне Кина да ја прими западната идеологија“ и дека ова помага да се објасни зошто Дијалогот не е „толку успешен“ и зошто „ЕУ треба да најде посуптилен начин да изврши притисок врз Кина во таа насока“.⁸⁶

Во врска со промовирањето на владеењето на правото (вклучително и прашања во врска со интелектуалната сопственост и авторските права) во Кина и покрај бројни проекти и обиди да се притиснат Кинезите кон напредокот што ЕУ го постигнала во оваа област, тоа е исто така ограничено. Според тоа, може да се каже дека иницијативите на ЕУ во областа на човековите права и владеењето на правото досега ја имале истата судбина како и оние за безбедносните прашања. Во поглед на трговијата, обидите на ЕУ да соработува со Н.Р. Кина достигнале поголем успех отколку безбедноста и човековите права. Единствената причина за ова е дека во глобализиран економски систем, на Кина и е потребно да ја развие својата економија брзо со цел да се усогласи со европската потреба да ја одржи несигурната економија и побарувачка, за двете страни да можат да имаат подобар бизнис од кога и да било. Всушност, како што беше споменато претходно, обемот на трговија меѓу ЕУ и Кина процветал во изминатите години: на пример, меѓу 2004 и 2008 година извозот од Европа кон Кина пораснал за 65%, додека во истиот период увозот на Европа од Кина пораснал за приближно 18% годишно.⁸⁷ За жал, за Европа, трговскиот дефицит со Кина исто така брзо расте: како за илустрација, трговскиот јаз меѓу ЕУ и Кина се проширил од 49 на 130 милијарди евра меѓу 2000 и 2006 година. Овој дефицит значи дека голем дел од интересот на Европа како оној на САД, лежи во убедувањето на Кина да ги отвори своите домашни пазари на европските увози и инвестиции, како и да дозволи нивната валута да порасне во однос на еврото.

⁸⁶ Wacker, Gudrun (2008) 'European cooperation with China: human rights, rule of law, the environment and civil society', in Shambaugh and Wacker

⁸⁷ EU-China trade in facts and figures', Europa Press Release Memo/09/375, Brussels, 4/9/2009, at <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/375&type=HTML>

Како што истакнува Балм, и покрај поддршката на ЕУ за влезот на Кина во СТО во 2001 година, сè уште остануваат „тешкотиите во пристапувањето кон кинескиот пазар, што станале поочигледни со текот на времето“. Во суштина, останува тешко за европските компании успешно да го пробијат кинескиот пазар, иако некои (на пример, чешко-германскиот производител на автомобили Шкода)⁸⁸ успеал да охрабри се поголема кинеска побарувачка за нивните производи. Од кинеска перспектива, во неодамнешните години кинеските лидери и експерти почнаа да ја гледаат ЕУ како неефективен спој од 27 земји-членки наместо како ефикасен, одлучен актер на светската сцена. На пример, во 2009 година труд од Четам хаус⁸⁹ наведува едно неименувано кинеско службено лице како вели дека „постојаниот неуспех на 27-те земји членки да дојдат до заедничка позиција е мошне фрустрирачки и предизвикал многу лидери во Кина да ја сметаат ЕУ како маргинална“. Ова ги довело Кинезите сè повеќе да преговараат за билатералните трговски договори со поединечни земји-членки, со што се избегнува бирократијата на институциите на ЕУ, политика заснована врз трговија што Кина веќе ја тестираше на други места во светот, како на пример, Африка и Латинска Америка. Прво, на сред економскиот хаос од глобалната финансиската криза и европската должничка криза, трговските прашања се јасно доминантен аспект од односот. Овие сега преовладуваат врз пристапите на поединечни нации од ЕУ кон Кина додека се обидуваат да добијат договори и зделки со Кинезите, дури и покрај формалната политика на ЕУ (пр. продажба на хардвер за оружје на Н.Р. Кина и покрај ембаргото за оружје, што се перципира како „застарено“). Ова доведе, на пример, до очигледни пресврти во врска со прашањето за Тибет (пр. од страна на Никола Саркози кој го испровоцирал бесот на Кинезите во 2008 година кога се сретнал со Далај Лама, сепак до 2001 година веќе го заборавил Тибет и активно се свртел кон барање кинески инвестиции во Франција),⁹⁰ додека европските лидери реализирале дека одржувањето цврст став за човековите

⁸⁸ Han Tianyang, 'Skoda: China anchoring global sales', China Daily, 13 December 2010

⁸⁹ <https://www.chathamhouse.org/>

⁹⁰ Matthew Day (December 7th 2008) 'Defiant Nicolas Sarkozy meets Dalai Lama despite China's trade threat', The Daily Telegraph, available at: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/3629865/Defiant-Nicolas-Sarkozy-meets-Dalai-Lama-despite-Chinas-trade-threat.html>, and Brian Love (30 October 2011) 'Sarkozy under fire for seeking China cash for Europe', Reuters.com, available at: <http://www.reuters.com/article/2011/10/30/uk-eurozone-china-france-idUSRE791N720111030>.

права во Тибет ќе предизвика проблем во трговските односи.⁹¹ Овој вид на промена на политиките може да се смета за лицемерие или прагматизам, зависно од гледната точка; но не постои сомнеж дека билатералните трговски односи меѓу членките на ЕУ и кинеските фирми (кои неизбежно мора да бидат овластени од кинеската држава) станале главна поента на денот, иако тие се спротивни на севкупната политика на ЕУ.⁹² Второ и мошне поврзано со првата поента, сè додека европската должничка криза станува акутна и се шири од Грција во другите големи должници како Португалија, Италија, Ирска и Белгија, веројатно ќе се појават сè повеќе и повеќе повици од Европејците за Кинезите да инвестираат во Европа на бројни нивоа, вклучително и купување обврзници⁹³ и вклученост во инфраструктурни проекти, како реконструкција на патишта и пристаништа.⁹⁴ Кинеските студенти кои веќе плаќаат школарина претставуваат значителен (и сè поголем) дел од населението на странски студенти во Обединетото Кралство и кинеските туристи патуваат и ќе патуваат во Европа во сè поголем број.⁹⁵ Така, како што кинеското економско чудо сè повеќе ја потпомага Европа, прашањата за совест со кои политиките на ЕУ за Кина се занимавале долго време, веројатно ќе бидат преполовени или игнорирани: дури и Далај Лама, на кого претходно европските лидери како Саркози и поранешниот чешки премиер Мирек Тополанек му се додворувале, ќе стане периферен или заборавен лик бидејќи реалностите на новата светска економија почнуваат да победуваат.⁹⁶ Трето, на сред длабоките промени во глобалниот економски поредок, кои веќе се случуваат, потребата за Европејците одново да ги проценат своите севкупни пристапи и односи кон Кина ќе стане уште поголема, особено бидејќи Кинезите веќе напреднале во рамки на повторната процена на својот пристап кон Европа во рамки на промената од преговорите со тешките

⁹¹ Jacques, Martin (2009) *When China Rules the World: The Rise of the Middle Kingdom and the End of the Western World*, London: Allen Lane. 316–317

⁹² Janerik Henrikson (3 June 2011) 'Italy, China sign contracts worth 3.2 billion dollars', AFP News, available at <http://uk.news.yahoo.com/italy-china-sign-contracts-worth-3-2-billion-164732248.html>, and Philippe Valat (29 January 2012) 'British charm offensive targets Chinese cash', AFP News, available at <http://au.finance.yahoo.com/news/british-charm-offensive-targets-chinese-191502426.html>.

⁹³ Molnar, Geza, AFP News (25 June 2011), 'China ready to purchase Hungary bonds, extend credit: Wen', at <http://au.finance.yahoo.com/news/China-ready-purchase-Hungary-afp-1599800553.html>

⁹⁴ Czarnecka, Marja (26 May 2011) 'EU first: Chinese workers rebuild Polish motorways', AFP News, available at <http://uk.news.yahoo.com/eu-first-chinese-workers-rebuild-polish-motorways-031621994.html>

⁹⁵ Beckford, Martin (10 September 2008) 'Big rise in number of Chinese students in UK', The Daily Telegraph.

⁹⁶ His holiness the Dalai Lama meets Czech Prime Minister', Tibet Information Office Australia (2 December 2008), available at: <http://tibetoffice.com.au/his-holiness-the-dalai-lama-meets-czech-prime-minister/>.

бирокуратските структури на ЕУ кон билатералните договори со поединечни земји. Дејвид Шамбау ја истакнал потребата за Европа да инвестира повеќе во обучувањето кинески експерти и потребата за повеќе професионалци со длабоко разбирање на Кина и кинескиот јазик за да станат еднакви со телото за Европа и неговите експерти при Владата на Кина, ќе стане сè поголема. Истовремено, Европејците треба да ја разгледаат својата тенденција кон несмасно и неефективно соочување со прашањата како човекови права, како и да негуваат посоефицициран однос кон чувствителноста на Н.Р. Кина за нејзиниот суверенитет и правото на само - определување. Четврто и последно, паралелата за европската повторна процена на нивната позиција, од кинеска страна треба да има подобро сфаќање на она што Грамски и Кокс го нарекуваат контра-хегемонски предизвик на Кина за статус-кво ситуацијата која нема да биде примена од Европа со отворени раце.⁹⁷ Кинеската политика „раздели па, владеј“ која се спроведува без фанфари, но сè уште ја забележуваат Европејците, нема да помогне да се остварат целите на Кина за зголемување на својата мека сила со неофицијална рамка за „мирен развој“.⁹⁸ Затоа, поради практични цели, а и во корист на сите, на Кина и треба да покаже поголема чувствителност и разбирање за европската сензибилност ако сака да воспостави односи со ЕУ врз основа на соработка, наместо конфликт.

Отстранувањето на недоразбирањата взаемната недоверба бара од нас, според зборовите на Роберт В. Кокс „да ја прифатиме визијата за плурализмот на културите и цивилизациите, секоја со сопствени вистини и да бараме компатибилност и помирување меѓу нив“. Развојот на подобри културни програми и обуки во ЕУ и Кина треба да се препорача, исто како и финансирањето и образовните ресурси кои треба да бидат тргнати настрана токму за оваа цел. Ваквите мерки на долг рок треба да доведат до зацврстување на односите, како и до подобрен дијалог и поздрави дипломатски процеси. Треба да запомниме дека за разлика од Европа, Кина има очигледна предност да има една обединета политика, наместо 27 разединети ентитети кои се борат да соработуваат. Овој факт, колку и да е непријатен за Европа да го прифати, и’

⁹⁷ Barry Buzan's alternative formulation is that the PRC is a 'reformist revisionist' power (2010: 18)

⁹⁸ Kurlantzick, Joshua (2007) *Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming the World*, New Haven: Yale University Press.

Li, Mingjiang (ed.) (2009) *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, Lanham: LexingtonBooks.

дава на Кина голема предност во рамки на нејзината способност да формулира и применува ефективни политики. Од европска перспектива, ако Европа не преземе мерки за да изнајде нов, обединет и попрагматичен пристап кон Кина со цел да соработува со Н.Р. Кина со еден глас, наместо со 27, ризикува да биде изоставена во глобалната трка кон несигурен нов светски поредок.

5. СТРАТЕГИСКО ПАРТНЕРСТВО МЕЃУ Н.Р. КИНА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Концептот на стратегиското партнерство не е добро дефиниран. Во периодот по Лисабон и министрите за надворешни работи и Европскиот совет имаа дискусии, започнувајќи во септември 2010 година и обидувајќи се да го разјаснат значењето на тој поим.

ЕУ порано ги сметаше водечките индустријализирани земји како САД, Јапонија и Канада за свои најзначајни партнери. Неодамна многу се зборуваше за новите сили, особено за т.н. БРИК земји односно Бразил, Русија, Индија и Кина. Овие земји, како и Мексико и Јужна Африка сега се вклучени на листите на „стратегиски партнери“ на ЕУ.

На едно негово патување во Јужна Африка, поранешниот претседател на Европскиот совет Херман Ван Ромпуј изјави: „Се договоривме дека Европа има потреба да ги промовира своите интереси и вредности во духот на

реципроцитетот и взаемната корист.⁹⁹ Стратегиското партнерство на ЕУ со клучни играчи во светот дава корисен инструмент за исполнување на овие цели“. Според оваа изјава стратегиските партнерства треба да послужат за промовирање интереси и вредности. Тоа го поставува прашањето дали може да се јават конфликти меѓу „интересите“ и „вредностите“. Во трудот се занимаваме со односите меѓу ЕУ и Кина како случај на стратегиско партнерство, при што го проучуваме концептот за стратегиските партнерства, односно како ЕУ официјално се обиде да ги дефинира овие партнерства. Како што е познато, Кина е нова сила што игра се’ поголема улога на меѓународен план. ЕУ пак, со својот огромен партнер има јасни трговски и финансиски интереси во развивањето добри односи со Кина како и со интегрирањето на Кина во глобалната политичка економија, особено во рамки на СТО. Како што беше неодамна објавено во документ од ЕУ: откако беа воспоставени билатерални односи меѓу ЕУ и Кина пред триесет и пет години, трговски односи се проширија од 4 милијарди евра во 1978 година на 296 милијарди евра во 2009 година. Денес ЕУ е најважниот трговски партнер на Кина додека за ЕУ, Кина е на второ место, веднаш зад Соединетите Американски Држави.¹⁰⁰ Но ЕУ тврди дека ги промовира своите вредности на меѓународно ниво. Тука ЕУ има сериозен проблем со Кина, земја што е далеку од демократска и што не ги почитува човековите права онака како што тие се сфатени во Европа. До кој степен и со каков ефект ЕУ се обиде да се справи со овие проблеми на вредностите во своите односи со Кина? Ако ЕУ треба да се смета за „нормативен актер“ како што кажуваат некои учени луѓе, тогаш ова мора да се рефлектира во нејзиното надворешно однесување. Но дали економските интереси преовладуваат пред нормативните позиции во односите на ЕУ со Кина? Ако е така, тогаш тоа може да има импликации врз тоа каков меѓународен актер е ЕУ. Во трудот се искажува дека рационалните теории го објаснуваат меѓународното однесување на ЕУ. Идеите и вредностите се второстепени. Студија за прашањата во односите меѓу ЕУ и Кина, вклучително и односите на Кина со Тајван, како и прашањето за човековите права ќе дадат емпириски докази во полза на овој аргумент.

⁹⁹ Remarks by Herman VAN ROMPUY President of the European Council at the press conference following the EU-South Africa Summit”, Brussels, 28 September 2010.
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116792.pdf

¹⁰⁰ European Union Factsheet, EU-China Summit (Brussels, 6 October 2010), EU Relations with China,”
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/116848.pdf

Студијата за ембаргото за оружје на ЕУ врз Кина може да има измешани резултати. Но начинот на кој некои од водечките земји членки на ЕУ работеле за да го тргнат ембаргото на оружје укажува на силната улога на трговските интереси на кои во овој случај се спротивставуваат САД, што во равенката го додава геополитичкиот интерес. Но ова се' одговара на реалистичкото сфаќање на ЕУ како меѓународен актер. Не се очекуваше дека нештата ќе се променат по стапувањето во сила на Лисабонскиот договор и заштита на ознаките на потекло и нивната меѓународна регистрација. Затоа се' уште ќе биде тешко да се добие кохерентно „надворешно дејствување“ во полза на вредностите што ги искажува ЕУ. Досега, немаше промена во политиката на ЕУ кон Кина од стапувањето на сила во Лисабонскиот договор во 2009 година. Се очекува многу национални лидери од земјите-членки на ЕУ често да го посетуваат Пекинг за да промовираат „национални“ интереси пред „европските“ интереси во иднина. И овие лидери, преку стратегиската улога што ја игра Европскиот совет, може да ја свртат ЕУ да ги брани интересите наместо да ги промовира вредностите.

ЕУ сега официјално ги смета односите со традиционалните партнери, САД, Канада и Јапонија и односите со т.н. БРИК земји (Бразил, Русија, Индија и Кина), но и Јужна Африка и Мексико, за стратегиски партнерства. Последната земја што ќе се додаде на тој список е Јужна Кореја.¹⁰¹ Тој поим, исто така, се користи за односите со некои групи на земји и меѓународни организации.

Концептот се појавил кон крајот на 1990-те кога Договорот од Амстердам го вовел инструментот за „заеднички стратегии“, заедно со „заедничките позиции“ и „здружените дејства“ што всушност биле инструменти на Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП) во Спогодбата од Мастрихт. Инструментот за „заедничките стратегии“ никогаш не бил многу користен. Тој бил оставен настрана по Лисабонскиот договор. Но во 1998 година односите на ЕУ со Русија биле првите што го добиле името „стратегиско партнерство“. Во 1999 поимот исто така, се користел за да се опише односот со Латинска Америка и Карибите и потоа некој краток период не се користел.¹⁰² Првиот напор да се дефинира била всушност Европската безбедносна стратегија (ЕБС) во 2003

¹⁰¹ Gauri Khandekar, "Strategic partnerships, what's in a name? *New Europe*, Issue 919 (January 23-29, 2011). <http://www.neurope.eu/articles/104313.php>

¹⁰² Thomas Renard, "EU Strategic Partnerships: Evolution of a Concept, from Amsterdam to Lisbon," *EU-China Observer*, Issue 5 (2010), pp. 16-22.

година иако дефиницијата не била многу јасна.¹⁰³ Во завршниот дел на ЕБС стои дека „Има само неколку, ако и воопшто постојат, проблеми со кои може да се справиме самите“. Различните закани со кои се соочува ЕУ се „заеднички закани споделувани со нашите најблиски партнери. Меѓународната соработка е нужност.“¹⁰⁴ Текстот потоа ги наведува поединечно трансатлантските односи како „незаменливи“. Целта треба да биде „ефективно и урамнотежено партнерство со САД“. Текстот повикува за „поблиски односи со Русија“ и ги гледа односите со соседите на Блискиот Исток и партнерите во Африка, Латинска Америка и Азија како важни. Конечно, бил употребен поимот: „Ние особено треба да развиваме стратегиски партнерства со Јапонија, Кина, Канада и Индија, како и со сите оние кои ги споделуваат нашите цели и вредности и се подготвени да дејствуваат во нивна поддршка“ (додаден акцент).¹⁰⁵ Зборувањето за вредностите секако додало нормативен елемент на концептот, без притоа да се тврди дека сите стратегиски партнери нужно ќе ги споделуваат вредностите на ЕУ. Извештајот за имплементација на ЕБС објавен во 2008 година повторно ги издвои трансатлантските односи како стратегиски, споменувајќи ги притоа САД и НАТО. Тогаш било изјавено: „Ние значително го проширивме нашиот однос со Кина. Врските со Канада и Јапонија се блиски и долгорочни. Русија останува важен партнер за глобалните прашања. Се’ уште постои простор да се направи повеќе во нашиот однос со Индија. Односите со другите партнери, вклучително Бразил, Јужна Африка и во Европа, со Норвешка и Швајцарија, добија на значење од 2003 година“.¹⁰⁶ Додавањето на двете европски земји можеби не помогнало да се разјасни концептот и покрај фактот што двете се важни трговски партнери. Или можеби, тие биле додадени токму поради тоа. Интересно е што сето тоа е во делот „Ефективен мултилатерализам“. Веројатно стратегиските партнерства може да се занимаваат и со билатерални прашања. Откако ЕБС беше претставена од високиот претставник за ЗНБП Хавиер Солана и неговиот тим во 2003 година, Комисијата ја објави Комуникацијата за односите и новите сили,

¹⁰³ Giovanni Grevi, “Making EU strategic partnerships effective,” *Working Paper* No 105 (December 2010). Madrid: FRIDE. <http://www.fride.org/publication/875/making-eu-strategic-partnerships-effective>

¹⁰⁴ A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003,” <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

¹⁰⁵ Commission of the European Communities, “Commission Policy Paper for the Transmission to the Council and the European Parliament: A maturing partnership – shared interests and challenges in EU-China relations,” COM(2003)533 fin. Brussels, 10/09/03. For references to the other communications, see fn. 8 in Renard, “EU Strategic Partnerships,” *op. cit*

¹⁰⁶ Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World.” Brussels, 11 December 2008

Кина, Индија, Јужна Африка, Бразил и Мексико меѓу 2003 и 2008. Насловите на овие комуникации ја користеа додавката „стратегиско партнерство“ освен комуникацијата ЕУ-Кина која го користеше поимот „партнерство што созрева“ во својот наслов. Сепак, во извршното резиме можевме да прочитаеме дека „ЕУ и Кина имаат се’ поголем интерес да работат заедно како стратегиски партнери за да го чуваат и промовираат одржливиот развој, мирот и стабилноста“ (додаден акцент). Ова изгледа дека е првпат кога поимот бил користен за односот меѓу ЕУ и Кина. Дури и откако ЕБС и по појавата на комуникацијата од Комисијата што го применувала концептот „стратегиско партнерство“ за специфични односи, овој поим останува нејасен. Дали зад сето тоа стои стратегиска визија? Дали партнерите навистина се партнери и како треба да се бираат партнерите?

По стапувањето во сила на Лисабонскиот договор во декември 2009 година, одново се јави интересот за „стратегиски партнерства“. Новиот полупостојан претседател на Европскиот совет, Херман Ван Ромпуј, одлучи да свика специјален состанок на Европскиот совет во септември 2010 година на кој шефовите на држави или влади беа поканети за да дискутираат за концептот. На оваа средба ѝ претстоеше неформален Гимних состанок на министрите за надворешни работи на кој претседаваше високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика, Кетрин Ештон. Ештон во тоа време беше и потпретседател на Комисијата во новиот институционален состав.

На Гимних состанокот му претходеше посетата на високиот претставник/потпретседател Ештон на Кина за првиот дијалог за „партнерство“, од 30 август до 4 септември 2010 година. Во информацијата за медиуми пред патувањето пишуваше: „ЕУ и Кина покажаа заедничка волја да ги продлабочат билатералните односи за прашања од надворешната политика и безбедноста како што е Корејскиот Полуостров, Иран, Африка и пиратството во Аденскиот залив.¹⁰⁷ На средбата на Европскиот совет на 16 септември 2010 година се дискутирале односите со стратегиските партнери како и економското управување. Цитат од заклучоците: „Во согласност со Лисабонскиот договор и во согласност со Европската безбедносна стратегија, Европската унија и

¹⁰⁷ EU High Representative/Commission Vice-President Catherine Ashton visits China for its first ‘Partnership’ Dialogue,” Brussels, 30 August 2010.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1077&type=HTML>

нејзините земји-членки ќе дејствуваат постратегиски со цел вистинската тежина на ЕУ да дојде на меѓународно ниво. Ова бара јасна идентификација на стратегиските интереси и цели во даден момент и фокусирана рефлексивна на средствата за нивно посигурно исполнување.

Европскиот совет повика за подобрени синергии меѓу Европската унија и националните нивоа, конзистентни со одредбите од спогодбите, за подобрена координација меѓуинституционалните актери, за подобра интеграција на сите релевантни инструменти и политики и за средби на самити со треба земји кои треба поефективно да се искористуваат.¹⁰⁸ Така, ЕУ треба да стане постратегиска во своите надворешни дејствувања. Треба да ги идентификува своите интереси и цели и да биде победувачка. Натаму, за подобрена соработка меѓу институциите на ЕУ, како и земјите-членки на ЕУ. Во заклучоците беа споменати стратегиските партнерства како „корисни инструменти“. Тие треба да бидат „двонасочни улици засновани на взаемни интереси и корист“. Подобрената трговија со стратегиските партнери беше потенцирана како „клучна цел што придонесува кон економско закрепнување и креирање работни места“. Поточно, „мора да преземеме конкретни чекори за да ги обезбедиме амбициозните Договори за слободна трговија, да обезбедиме поголем пристап до пазарот за европскиот бизнис и да ја продлабочиме регулаторната соработка со големите трговски партнери. Иако „ефективниот мултилатерализам“ исто така беше споменат во заклучоците, билатералните договори за слободна трговија сега очигледно се најдоа на агендата. Дали тоа ја вклучува и Кина?

На 6 октомври 2010 година се оствари 13-от самит за ЕУ-Кина. Тоа беше првиот самит по стапувањето во сила на Лисабонскиот договор. Во воведните забелешки Херман Ван Ромпуј изјавил: „нашите односи се темелат на 35 години дипломатски врски. Претходните 12 самити развија динамично и сеопфатно партнерство. Ние поминавме долг пат од нашиот прв Самит во Лондон 1998 година“.¹⁰⁹ Заедничкото коминике што беше издадено по средбата најмногу се занимаваше со економските прашања: меѓународната финансиска криза, билатералните и трговски односи, инвестициите, макро-економски прашања,

¹⁰⁸ European Council 16 September 2010 Conclusions, Brussels, 12 October 2010. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116547.pdf

¹⁰⁹ Introductory remarks by Herman van Rompuy, President of the European Council, at the EU-China Summit, Brussels, 6 October 2010, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116905.pdf

климатските промени и енергетската политика, без притоа да се навлегува во детали за некое од нив. Човековите права и ембаргото за оружје не беа споменати. ЕУ и Кина се согласија натаму да го зацврстуваат нивното сеопфатно стратегиско партнерство во духот на еднаквоста, реципроцитетот и взаемната корист. Тие се согласија дека нивната соработка треба да се зацврстува во поглед на глобалните предизвици. Во таа насока тие ги зацврстиле стратегиските патокази што ги дал Самитот за ЕУ-Кина преку координирање на дијалозите меѓу ЕУ и Кина и соработка во сите полиња, со особена важност на важната улога на стратегиските дијалози на ЕУ-Кина во политичките, економските, трговските и макро-економските работи. Двете страни ја препознаваат важноста од признавањето на своите главни прашања во поглед на унапредување на нивниот севкупен однос.¹¹⁰ Во суштина, на состанокот се потврди заложбата на двете страни да се зацврстат взаемните односи. Тоа не изгледа како да додало на сфаќањето за тоа што е или што треба да биде стратегиското партнерство. Изгледа дека првата работа што се издвојува од односот е особено важна. До состанокот на Европскиот совет на 16-17 декември 2010 шефовите на држави или влади „го поздравиле првиот извештај за напредок претставен од високиот претставник на Европската унија за односите со стратегиските партнери“. Од тоа произлезе „Европскиот совет да го покани високиот претставник, во блиска соработка со Комисијата и Советот за надворешни работи, да ја унапреди работата во согласност со своите заклучоци од септември 2010 година, поставувајќи ги заедничките европски интереси и идентификување на сите можни начини тие да се остварат“.¹¹¹

Јасно, сфаќањето на стратегиските партнерства беше тековна работа. Добрите намери за расчистување на концептот во вториот дел од 2010 година не создадоа јасен исход. Изгледа дека се јавила промена во вокабуларот во текот на втората половина од 2010 година. Дали ЕУ стануваше еден вид рационален актер каков што се очекува да бидат рационалистите? Ако е така, тоа имало импликации за концептот на ЕУ како нормативен актер. Нема да навлегуваме во дискусија за концептот за нормативен актер тука. Тоа е

¹¹⁰ 13th EU-China Summit Joint Press Communiqué, Brussels, 6 October 2010.

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/116908.pdf

¹¹¹ European Council 16-17 December 2010 Conclusions, Brussels, 25 January 2011.

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/118578.pdf

дискутирано во напис на Јан Манерс од 2002 година кој е мошне цитиран.¹¹² Дискусијата за природата на ЕК/ЕУ како меѓународен актер започна во 1970-те кога Душен сугерираше дека Европската заедница е „цивилна сила“. Спогодбата од Мاستрихт што ја додаде одбранбената политика, отвори можност дека ЕУ може да стане воена сила, можност што доби поголема суштина откако ЕУ започна да ја развива Европската безбедносна и одбранбена политика (ЕБОП) од 1999 година.

Концептот на нормативна сила укажува на влијанието на меѓународниот идентитет на ЕУ врз основа на неговата историја и институционално основање. Аргументот е дека ЕУ ги промовира своите сопствени норми. Овие норми се зацврстени со спогодбите и различните декларации, особено по крајот на Студената војна. Спогодбата од Мастрихт потенцирала демократија, владеење на правото и почитување на човековите права и основните слободи, но овие норми веќе биле споменати во Декларацијата од Копенхаген за европскиот идентитет во 1973 година. Тие сега се претворени во јасни услови за членство во ЕУ и ЕУ ги поставува условите во согласност со нив во своите договори со трети земји. Според Манерс, концептот на „нормативна сила“ треба да се гледа како „дополнување на цивилните или воени концепции“. Неговата студија на случај го покривала укинувањето на смртната казна каде ЕУ и Советот на Европа изгледале дека имале одреден успех, барем во Европа. Сепак, има и случаи каде „ЕУ често не се согласува со другите развиени земји од ОЕЦД, како САД и Јапонија.¹¹³ Историски односите меѓу ЕУ и Кина биле мошне погодени од т.н. „проблем на Кина“, постоењето на две влади кои тврделе дека ја претставуваат истата земја, Н.Р. Кина на копното и т.н. Република Кина (РК) на Тајван.¹¹⁴ Меѓународната заедница, вклучително и западноевропските земји се соочувале со тежок избор. Постепено европските земји воспоставиле дипломатски односи со Н.Р. Кина и ги прекина односите со РК, во одредени случаи затоа што РК не ги прифаќаше односите со земјите што воспоставиле односи со Пекинг. Денес,

¹¹² Ian Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 2 ("002), pp. 235-58.

¹¹³ Ibid. p. 253.

¹¹⁴ The following partly relies on earlier publications by the author, including "EC Trade Policy, GATT and the ROC," in Cen-Chu Shen and Yann-huei Song (eds.) *EC Integration and EC-ROC Relations* (Taipei: Institute of European and American Studies, Academia Sinica, 1995), pp. 177-232 and "The Politics and Economics of EU-China/Taiwan Relations: A European Perspective," *Dalhousie EUCE Occasional Paper* No. 1 (2006). <http://euce.dal.ca/Files/Number1FinnChinaTaiwan.pdf>

кога Тајван сака да се приклучи на ОН, истовремено дозволувајќи ѝ на Н.Р. Кина да продолжи како земја-членка на ОН, Н.Р. Кина е таа што не прифаќа решение за две Кини.¹¹⁵ Тековните односи меѓу ЕУ и Н.Р. Кина датираат од 1975 година, кога Европската заедница (ЕЗ) воспоставила официјални односи со Н.Р. Кина. Ова се случило при посетата на Пекинг од страна на потпретседателот на Европската комисија, сер Кристофер Соамс.¹¹⁶ Неколку земји членки на ЕК имале трговски договори со Н.Р. Кина и најголем дел од нив воспоставиле официјални односи со Н.Р. Кина до 1975 година. Обединетото кралство, Холандија и Данска ја признале Н.Р. Кина во 1950 година и воспоставиле дипломатски односи. И, Франција во тоа време требало да ја признае Н.Р. Кина, но признавањето на Н.Р. Кина на режимот на Хо Ши Мин го попречило усвојувањето на одлуката. Франција конечно воспоставила односи со Н.Р. Кина во 1964 година во времето на генерал Де Гол. Французите се обиделе да ги одржат односите со РК во тоа време, но РК ја одбиле идејата за „две Кини“. Така Франција ги прекинала односите со РК во полза на Н.Р. Кина. На ова подоцна се приклучиле Италија во 1970, Белгија во 1971 и Грција, Германија и Луксембург во 1972 година. Следела и Шпанија по одлуката на ОН во 1971 година да се сретне со Н.Р. Кина и да ја избрка РК, а потоа и Португалија во 1974 година. Ирска донела одлука во 1979 година.¹¹⁷ Со ова само Светиот престол (Ватикан) останал единствена европска држава со дипломатски односи со РК.¹¹⁸ Во 1974 година Европскиот совет дискутирал за трговски односи со државите меѓу кои и Кина. Било одлучено дека билатералните договори за трговија на земјите-членки кои истекувале, треба да се заменат со договори со Европската комисија. Ова било во согласност со Договорот од Рим со кој се воспоставила Европската економска заедница што предвидувале Заедничка трговска политика. Нацрт текстот кој предвидувал долгорочни непреференцијални трговски договори, врз основа на реципрочно обезбедување еднакви придобивки и обврски, бил пратен во државите вклучително и Кина. ЕК нудела третман на најповолна нација во

¹¹⁵ Republic of China, Ministry of Foreign Affairs, "The Republic of China on Taiwan and the United Nations," August 1995.

¹¹⁶ Harish Kapur, *Distant Neighbours: China and Europe* (London: Pinter Publishers, 1990), p. 123. Let us recall the the EC had nine members in 1975: France, Germany, Italy, Belgium, Netherlands, Luxembourg, United Kingdom, Denmark and Ireland. Greece joined in 1981, Spain and Portugal in 1986, and Sweden, Finland and Austria in 1995.

¹¹⁷ Harish Kapur, *China and the EEC: The New Connection* (Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1986), p. 32

¹¹⁸ Cheng-wen Tsai and Chu-cheng Ming, "The Republic of China and Western Europe: Past and Future," in Yu San Wang, (ed.), *Foreign Policy of the Republic of China on Taiwan: An Unorthodox Approach* (New York: Praeger, 1990), pp. 123-143, esp. pp. 127-28.

поглед на тарифите што биле предмет на исклучоци. Договорите, исто така, овозможувале Заеднички комитети и соодветни заштитни мерки. Патувањето на Кристофер Соамс во Н.Р. Кина во мај 1975 година треба да се гледа токму во оваа насока, на Заедничката трговска политика на ЕК. Статусот на Тајван (РК) не треба да биде надвор од агендата. НРК инсистирала ЕК формално и јавно да објави дека Тајван е интегрален дел од Кина и дека Пекинг е единствената влада што има право да ја претставува Кина.¹¹⁹ Кристофер Соамс на прес конференција на 7 мај 1975 година ја дал следнава изјава: му потврдил на министерот дека Заедницата нема официјални односи ниту пак договори со Тајван. Објаснил дека прашањата како признавање на државите не е одговорност на Заедницата. Но, истакнал пред министерот дека сите земјо-членки на Заедницата ја признаваат Владата на Народна Република Кина како единствена легитимна влада на Кина и дека сите имаат заземено позиции во поглед на прашањето за Тајван што се прифатливи за Н.Р. Кина.¹²⁰ Оваа позиција била потврдена од сер Кристофер Соамс кога одговарал на усно прашање за односите меѓу ЕК и Н.Р. Кина во Европскиот парламент на 18 јуни

1

9

7

5

г

о

д

и

н

а

.

121

¹¹⁹ Bull. EC 5-1974, point 2330, and Bull. EC 11-1974, point 1301.

¹²⁰ Xiao Zhi Yue, *The EC and China* (London: Butterworths, 1993), pp. 6-7.

¹²¹ Quoted from Kapur, *China and the EEC*, p. 37 [the ref there: *FBIS Daily Report*, 9 May 1975, p. A-19.]. See also Bull. EC 5-1975, point 1201-1205.

¹²² Council Regulation (EEC) No 2616/85 of 16 September 1985, *Official Journal of the European Communities* No L 250, 19 September 1985. See also 'Signing of the Community-China Cooperation Agreement', Bull. EC 5

¹²³ Xiao Zhi Yue, *The EC and China*, pp. 7-9.

¹²⁴ Bull. EC 6-1989, point 2.4.1

Кина“. Поконкретно, ЕУ одлучи да воведи ембарго за оружје против Кина. Пред основањето на официјалните односи со Н.Р. Кина, ЕК всушност склучи договор за текстил со РК кон крајот на октомври 1970 година.¹²⁵ Тој истекувал на 1 октомври 1973 година. Од тогаш наваму нема официјални договори или односи меѓу ЕК и РК. Тајните неофицијални односи започнале во 1980-те занимавајќи се најмногу со прашања поврзани со трговијата. Овие односи биле надополнети откако Тајван се приклучил на СТО во 2002 година, членство што е активно поддржувано од ЕУ. Кога во 1985 година бил склучен Договорот за трговска и економска соработка меѓу ЕК и Н.Р. Кина бил консултиран Европскиот парламент, според член 235 од Спогодбата за европската економска заедница (ЕЕЗ). Парламентот го одобрил предлогот на Комисијата за регулативата во врска со договорот имајќи ги предвид, меѓу другото „огромниот потенцијал што го нудат економските политики на Кина и свесни за потребата од ефективна конкуренција за искористување на тој потенцијал“.¹²⁶ Но, на истиот ден Парламентот усвоил и резолуција за трговија со Тајван каде ги истакнале „важните надворешни и трговски односи со повеќе од 140 земји што ги има Тајван и неговата позиција меѓу 20 најголеми трговски нации во светот“. европскиот парламент верувал дека „Заедницата не може да ја запостави економската важност на Тајван и треба да ја искористи предноста од развивање целосни трговски и економски односи“. Во согласност со ова Парламентот ја поттикнал Комисијата да „ги подобри постојните трговски и економски односи со Тајван и со тоа, да се осигури дека Тајван е информиран за планираните трговски мерки и е третиран на соодветен начин како и другите трговски партнери од Далечниот Исток на ЕЕЗ“.¹²⁷

Јасно, Заедницата се соочувала со дилема. Таа имала важна трговија со Тајван, но имајќи ги предвид економските реформи на копното, од Кина можело да се очекува исто така да стане важен трговски партнер. Комисијата не се согласила со Европскиот парламент во 1985 година. Всушност, во одреден период Комисијата негирала дека има контакти со РК. Во зградите на Комисијата во Брисел не биле дозволени официјални контакти. Кон крајот на октомври 1991 година кога полу-официјалната Централна новинска агенција на РК објавила

¹²⁵ Ibid., p. 6.

¹²⁶ Doc. A2-74/85, 11 July 1985. OJ No C 229, 9 September 1995

¹²⁷ Doc. 2-1765/84, 11 July 1985, OJ No C 229, 9 September 1985.

дека ќе има формални разговори меѓу ЕК и РК за правата за интелектуална сопственост во ноември, без да го именува местото каде ќе се одвиваат разговорите, Комисијата ја негирала таквата најава. „Нема формални преговори меѓу две страни кои не се признаваат една со друга“, изјавил портпаролот на Комисијата. Тој признал дека може да има контакти, но не и преговори.¹²⁸ Во април 1992 година потпретседателот на Комисијата, Мартин Бангман, ја посетил РК приватно, како претседател на Фондацијата Фридрих-Нуман. Додека бил таму Бангман изјавил дека ЕК сака истовремен прием на Н.Р. Кина и РК во ГАТТ. Тој исто така го дискутирал учеството на индустриите на ЕК во главните инфраструктурни проекти започнати од РК. Премиерот на РК Хау Пе-Цун ја квалификувал посетата на Бангман како мошне значајна.¹²⁹ Во октомври 1992 година пратеник во Европскиот парламент, Карлос Роблес Пикер (ППЕ) поставил писмено прашање до Комисијата за ова патување. Одговорот кој го дал Бангман од име на Комисијата на 5 февруари 1993 година бил следниов: „Од основањето на дипломатски односи меѓу Заедницата и Кина во 1975 година, Заедницата не одржува официјални односи со Тајван. И покрај отсуството на дипломатски односи, потребни се технички дискусии меѓу Заедницата и Тајван за бројни трговски прашања. Освен тоа, беше основана Работна група за пристапувањето на Тајван во ГАТТ на 29 септември 1992 година. Билатералната трговија меѓу ЕК и Тајван има значителен раст во изминативе години. Вкупната трговија порасна од 3,8 милијарди ЕКУ во 1981 година до 16,5 милијарди ЕКУ во 1991. Дефицитот на ЕК во трговијата со Тајван достигна 5,5 милијарди. Комисијата тврдеше дека Европа и Кина споделуваат бројни интереси во глобалната и регионална безбедност, на пример, непролиферација на нуклеарни оружја и други глобални прашања, како заштита на животната средина. Глобалната економска стабилност исто така, е од заеднички интерес: големината и влијанието на Кина врз светската трговија дава на нејзината економска политика ѝ дава глобално значење. Од интерес на светот, а и на Кина, е кинеската економија да продолжи да расте и да се отвори и Кина да го заземе своето место како голем играч во светскиот систем на економски правила и политики.¹³⁰ Исто така, од суштинско значење е да ѝ се помогне на Кина целосно

¹²⁸ Reuter News Service, 31 October 1991.

¹²⁹ *Agence Europe* 3 June 1992; China Economic News Service, Reuter Textline, 11 April 1992.

¹³⁰ Commission of the European Communities, "Communication from the Commission: A Long Term Policy for China-Europe Relations," COM(95) 279 final, Brussels 05.07.1995, p.3.

да учествува во системот базиран на правила во Светската трговска организација. На крај, голем дел од техничките прашања за трговијата што се најдоа на агендите за билатералните трговски односи меѓу ЕУ и Кина и Тајван беа решени или барем делумно решени во текот на пристапните преговори што доведоа до членство на Кина и Тајван во СТО во декември 2001, односно јануари 2002 година. По пристапувањето во СТО, ЕУ основаше канцеларија во Тајпеј, но се уште нема дипломатски односи меѓу Тајван и ЕУ или нејзините земји-членки. Земјите-членки на ЕУ не го поддржуваат членството на Тајван во ОН, дури и ако таквото членство биде во согласност со фундаменталниот нормативен принцип, односно само-определбата. Правично е да се заклучи дека развојот на односите меѓу ЕК/ЕУ и Кина и Тајван се поттикнати од трговски интереси. Изборот што им бил наметнат на земјите-членки бил под влијание на економските интереси, но и фактот дека Копнена Кина го има најголемото население. Присилени да избираат меѓу двете Кини европските држави постепено ја избрале Н.Р. Кина, а бидејќи двете Кини не прифаќале решение со две Кини, РК останала сама. Но, бидејќи ЕК/ЕУ имала важни трговски интереси во Тајван, биле развиени прагматични неофицијални односи. Иако, трговијата имала приоритет во односите меѓу ЕУ со Кина и Тајван очигледно е дека ЕУ се занимавала со пошироките политички настани во Источна Азија како и во САД. Во Заедничкиот акциски план од средбата меѓу ЕУ-САД од 1995 година двата актери зборуваа за споделување на одговорноста во другите региони на светот и изјавиле дека ќе „работат заедно за да го намалат ризикот од регионален конфликт врз Корејскиот Полуостров, Тајван и Јужното кинеско море.“¹³¹ Во изминатите неколку години ЕУ се обиде да ги расчисти своите стратешки интереси во Источна Азија, делумно во врска со рефлексите за концептот на „стратешкото партнерство“. Ова ѝ дозволило на ЕУ да одговори малку поконкретно и побрзо на прашањата за односите. Ова разјаснување се случило во текот на претседателството на Обединетото Кралство во втората половина од 2005 година. Деталите за новите стратешки насоки биле доверливи во тоа време. Но, различните изјави објавени во изминативе години ни даваат јасна слика за интересите на ЕУ во Источна Азија. На крај во декември 2007 година, Советот одобрил документ за „Насоките на надворешната и безбедносна политика на ЕУ“

¹³¹ http://www.eu2006.at/en/The_Council_Presidency/EU-USSummit/ImportantDocuments/ActionPlan.pdf

во кои има дел за односите во кој се вели дека ЕУ има „важен удел во одржувањето на мирот и стабилноста“.¹³² Упатувајќи се на политиката за една Кина, ЕУ треба „да ги охрабри иницијативите насочени кон промовирање дијалог, практична соработка и градење доверба“. Во трудот наведени се изјави од претседателствата на ЕУ, како и изјави од тогашниот високи претставник за ЗНБП, Хавиер Солана (1999-2009). Од стапувањето во сила на Лисабонскиот договор од 2009 година односите се помирни поради напорите на претседателот Ма да ги подобри односите на Тајван со Н.Р. Кина од неговиот избор во 2008 година. По 22 март 2008 и изборот на претседателот Ма Јинг-Јеу од партијата Куоминтанг, позната и како Кинеска националистичка партија, претседателството на ЕУ изразило надеж дека новата администрација ќе постигне напредок во овие односи:

*„Европската унија ги поздравува изборите одржани во Тајван на 22 март и ја повторува својата поддршка за демократските вредности на Тајван. ЕУ се надева дека пристигнувањето на новата администрација во Тајван ќе овозможи можност за двете страни од теснецот да постигнат натамошен напредок во односите, во полза на луѓето на двете страни. ЕУ ја повторува својата политика за една Кина и својата цврста поддршка за мирно решавање на прашањето за Тајван“.*¹³³

„Европската унија ќе продолжи да се придржува до својата политика за една Кина и ќе даде целосна поддршка за тоа“. Очигледно, ЕУ била среќна со новиот тон во односите меѓу двете страни што било проследено со раните иницијативи на новата влада на Претседателот Ма. Треба да се признае дека заминувањето на владата предводена од ДПП и враќањето на Националистичката партија дозволила подобрени односи меѓу двете страни. Но тоа се’ уште ја остава земјата од 23 милиони луѓе надвор од ОН. Дали ЕУ како „нормативен актер“ треба да го прифати тоа?

Канцеларот Шредер ги изгуби федералните избори во Германија есента во 2005 година. Ангела Меркел, новиот канцелар од 2005 година повторно почна да ја трга забраната. Претседателот Ширак беше политички ослабен кога го

¹³² Interviews with Council officials in Brussels.

¹³³ http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/CFSP_Statements/March/0322MZZ_Taiwan.html

загуби референдумот за Уставната спогодба на 29 мај 2005 година. Така, коалицијата за подигнување на ембаргото беше ослабена во 2005 година. Средбата меѓу ЕУ-Тројката и надворешниот министер на НРК во февруари 2006 година беше искористена да се дискутира прашањето за подигнување на ембаргото за оружје на ЕУ против Кина. Прашањето беше на агендата на 9-от Самит меѓу ЕУ и Кина во Хелсинки на 9 септември 2006 година.¹³⁴

Тука завршило тоа прашање. Во принцип, ембаргото за оружје треба да биде укинато, но се уште има бројни услови: (1) Надградување на Кодексот за однесување при извоз на оружје; (2) подобрување на ситуацијата со човекови права во Кина и (3) безбедност во регионот (читај: подобрени односи во теснецот). Комуникацијата од 24 октомври 2006 година од Комисијата исто така споменувала „подобрување на транспарентноста на воените трошоци на Кина“ како услов. Затоа, ќе помине време додека биде укинато ембаргото.¹³⁵ Во 2008 година Европскиот парламент додаде својот глас во усвоената резолуција: „ЕУ мора да го одржи своето ембарго за оружје против Кина, се’ додека Кина продолжува да извезува оружје на воените сили и воените групи во земји, многу од нив во Африка, што поттикнува конфликти и сериозни прекршувања на човековите права“.¹³⁶

Потоа, неочекувано, на почетокот на 2010 година шпанското претседателство повторно го отворило прашањето со тоа што шпанскиот амбасадор во Кина навестил дека ЕУ ќе го разгледа прашањето. Ова било проследено со изјавата на шпанскиот министер за надворешни работи, Мигел Анхел Моратинос кој изјавил дека Шпанија била за подигнување на ембаргото. Со ова Шарлемањ во „Економист“ ги критикувал Шпанците. Со Лисабонскиот договор во сила ротирачкото претседателство не требало да преземе таква иницијатива. Со Советот за надворешни работи претседавала високата претставничка Ештон, а со Европскиот Совет Ван Ромпуј. Во секој случај, „нема значајно придвижување по ова прашање што било замрзнато од 2004 година кога Европа се спротивставила на американскиот притисок и започнала со

¹³⁴ http://www.eu2006.fi/news_and_documents/other_documents/vko36/en_GB/1157828673423/

¹³⁵ Commission of the European Communities, “Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. EU – China: Closer partners, growing responsibilities,” COM(2006)631 final, Brussels, 24 October 2006.

¹³⁶ Chinese policy and its effects on Africa,” <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=5564762>

планови да го прекине ембаргото“. Шарлемањ продолжил велејќи дека „надградувањето на оружјето во Кина се случува околу способноста да се стави Тајван под закана и на крај да се нападне демократскиот, про-западен остров ако неговите владетели прогласат независност“. Тој исто така зборувал за „спорните барања на големи области на поморска територија“ на Кина.

Човековите права не може да се тргнат од агендата за односите меѓу ЕУ и Кина и Кина го прифати дијалогот за човекови права.¹³⁷ Јас тврдам дека ЕУ е уплашена и дека овој дијалог не дава резултати. На веб страната на Делегацијата на ЕУ во Кина може да го прочитаме следново: *„Поддржувањето на транзицијата на Кина кон отворено општество засновано на владеењето на правото и почитувањето на човековите права е централно за односите меѓу ЕУ и Кина. ЕУ е посветена на промовирање на човековите права на активен, одржлив и конструктивен начин“*.

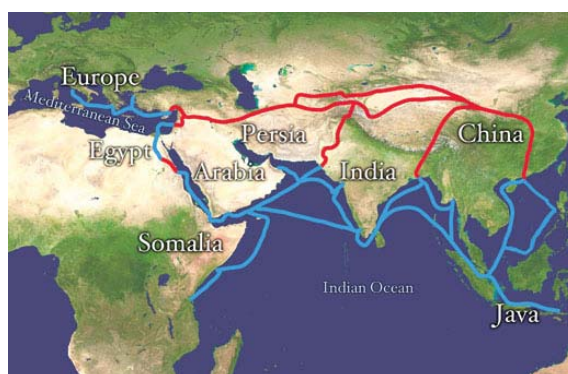
¹³⁷ Giuseppe Balducci "Inside Normative Power Europe: Actors and Processes in the European Promotion of Human Rights in China," *EU Diplomacy Papers*. 8/2008. College of Europe. www.coleurope.eu/file/content/.../ird/research/.../EDP_8_2008.Balducci.pdf

6. ПАТОТ НА СВИЛАТА

Кинеската комисија за национален развој и реформи им се приклучи на кинеските министерства за надворешни работи и трговија во објавувањето на скиците за „Економски појас на патот на свилата“ и за „Поморски пат на свилата во 21 век“, познати под заедничкиот назив „Еден појас, еден пат“. Ако овој амбициозен проект успее, Кина ќе стане водечка економска и дипломатска сила во евроазиската интеграција.¹³⁸

За „Еден појас, еден пат“ да успее, се потребни поголема дипломатска координација, стандардизација и поврзување на трговските капацитети, слободни трговски зони и друга политика за олеснување на трговијата, финансиска интеграција која ќе го промовира кинескиот јуан, како и културно - образовни програми низ Азија, Европа, Средниот Исток и низ Африка.

Некои мислат дека овој проект е кинескиот Маршалов план, но кинеските лидери не прифаќаат таква споредба. Според нив, нивна цел е интеграција на Европа и на Азија, а не цртање граници; економски пораст, а не политичко влијание. Ама, токму тука лежи и опасноста: ако Кина не ги избалансира вешто инвестициите и дипломатијата во потрагата по политичко влијание, може да се заплетка во конфликти за кои не е подготвена.

¹³⁸ <http://republika.mk/427631> пристапено на 09.05.2017 12:11 часот

* Превземено од: <http://republika.mk/427631> пристапено на 09.05.2017 12:15 часот

Иако точните детали за „Еден појас, еден пат“ на разни мапи и предлози различно се прикажани, копнениот појас, генерално, ќе се состои од патишта, пруги, енергетски гасоводи и телекомуникациски врски, а ќе има цел да ги поврзе Кина, Централна Азија, Средниот Исток, Европа и Русија. Поморскиот пат, пак, ќе плови од бреговите на Кина преку Јужнокинеско Море, Индиски Океан, Црвено Море, Средоземно Море (преку Суецкиот Канал), со неколку попатни станици во Африка. „Еден појас, еден пат“, всушност, е марш на Кина кон Запад и одговор на американската стратегиска пенетрација во Азија, како и обид за обнова на историската улога на Кина во унапредувањето на трговијата меѓу Кина и Европа.

Кинескиот претседател, Си Џинпинг, официјално го најави „појасот“ во септември 2013 година, а „патот“ во октомври истата година. Финансиите за проектот ќе бидат од контроверзната Азиска банка за инфраструктурни инвестиции (50 милијарди долари), Фондот за нов пат на свилата (40 милијарди долари) и Нова банка за развој на БРИКС. Според кинеските власти, проектот ќе допре до 4,4 милијарди луѓе во повеќе од 65 земји, а според кинеските медиуми тоа е најзначајниот и најдалекосежен проект што земјата некогаш го предложила.

Стратегијата „Еден појас, еден пат“ е во полза на остварување на кинеските внатрешно државни цели, како зајакнување на кинеската економија, пренасочување на вработените во инфраструктурата кон меѓународната сцена, подобрување на условите во недоволно развиените југозападни делови на земјата. Надвор од границите на Кина, проектот ќе ѝ донесе придобивки од трговија и од валутни свопови, што би ја зајакнало меѓународната моќ на кинескиот јуан како светска трговска валута. Обезбедувањето енергетски договори, пак, ќе ѝ даде сигурност во снабдувањето со енергенти, а со копнената енергетска инфраструктура ќе се избегнат ризиците на поморскиот пренос на пратки.

„Еден појас, еден пат“ е корисен и за надворешната политика на Кина, како и за продлабочување на односите со нејзините соседи. Двојниот план, исто така, ќе ги унапреди и односите со големи земји во развој и ќе биде поддршка за реструктурираниот меѓународен систем кој ја става Кина во центарот на светската

моќ. Подемот на Кина ѝ донесе и поголеми меѓународни обврски, а со трговската програма, конечно, ќе може да се стреми кон посакуваната визија за заеднички напредок на Азија во следните децении. Зајакнатите билатерални трговски односи се во прилог на кинеската амбиција за изградба на мрежа од незападни меѓународни организации во кои таа би ја играла главната, ако не и доминантна, улога.

„Еден појас, еден пат“ добива моментум од самото објавување, како и силна финансиска поддршка од моќни финансиски институции. Во обид да ја подобри азиската инфраструктура, Кина има многу ниски стандарди за зајмење (се очекува дека до 2020 година ќе даде осум трилиони долари), што може да го загрози нејзиниот напредок. Дополнително, проекти кои се проследени со неочекувани скандали поврзани со заштита на животната средина или со човековите права би можеле да ѝ ја нарушат репутацијата. Во поморскиот дел, Кина се труди да ја унапреди инфраструктурата на пристаништата и предложените слободни трговски зони, но не се знае како ќе се изведе сето тоа, а да не ја наруши работата на постојниот поморски сообраќај.

Натаму, иако кинескиот министер на надворешни работи, Ванг Ји, изјави дека „Еден појас, еден пат“ не е алатка во служба на геополитиката, Кина, најверојатно, ќе се обиде да ја претвори економската соработка во политичко влијание. Во тој процес, Пекинг ќе треба да надмине многу тешки пречки, најпрво во однос на натпреварот на моќ со Индија, Русија и со САД во Централна и Јужна Азија и во Средниот Исток. Руските напори за создавање евроазиска унија во која поранешните членки на Советскиот Сојуз би се поврзале преку економска соработка се директна конкуренција за интегративната стратегија на Кина, и покрај подобрувањето во нивните билатерални односи. На Индија нема да ѝ биде многу мило да се справи со регионалните аспирации на Кина бидејќи политиката на Пекинг се коси со надворешната политика на Њу Делхи. Иако САД полека се повлекуваат од Авганистан и нивното влијание во Азија се намалува, овој проект ќе биде тест за Кина да покаже дали знае како да ги урамнотежи конкуренцијата и соработката – да соработува, а да не биде во конфликт со соседите и со светските велесили.

Успехот на проектот „Еден појас, еден пат“ ќе зависи и од соработката со каприциозните локални и регионални лидери. Многу од нив, посебно тие од Централна Азија и Средниот Исток, имаат вековна традиција во искористување на странските велесили за лични политички и финансиски цели. На кинеските лидери ќе им биде проблем да одржат рамнотежа во односите со Иран, Суните, Саудиска Арабија, Шри Ланка поради разни внатрешни конфликти. Потоа, има и недржавни играчи, како Талибанците во Авганистан, ИСИС во Ирак и во Сирија, Хутите во Јемен и слично, кои се опасност за остварување на кинеските инвестиции и за клучните транзитни точки низ предложениот пат.

Иако во водењето надворешна политика Кина се држи до реториката дека не треба да има губитници и дека одлуките треба да се донесуваат мирољубиво и со консензус, можно е овој проект да ја смести со парадоксална позиција: барајќи да пушти корени кон Запад, може да се рашири премногу несистематски и да се вовлече во конфликти и одговорности со кои не е подготвена да се справи.

За „Еден појас, еден пат“ да прерасне од картографска амбиција во историски потфат со успешна стратегија за економска дипломатија и, најверојатно, геополитичко влијание, Кина ќе мора да го положи тестот на способности во секој аспект на надворешна политика. А маршот кон Запад би можел да трае навистина долго...

ЗАКЛУЧОК

Овој историски преглед укажува на тоа дека има и постојаност, но и прекини меѓу минатото и сегашноста. Една од постојаностите е влијанието на огромното физичко растојание меѓу Кина и Европа. Додека Европејците не пристигнале на кинеските брегови пред петстотини години контактот меѓу двете страни бил индиректен и трговијата зависела од несигурниот степ на нарачка меѓу различните народи од Централна Азија и Блискиот Исток. Дури и денес изгледите за посакуваната копнена врска меѓу Кина и Европа имаат застој поради небезбедноста на овие региони.

Сепак, настрана од векот на европската надмоќ, „тиранијата на растојанието“ значела дека ниту Европејците ниту Кинезите не влијаеле врз геополитичките безбедносни прашања на другата страна. Откако Кина била обединета под централна и ефективна влада во 1949 година новиот и поеднаков однос станал возможен. Но целосниот развој на потенцијалите од овој фактор биле одложени до крајот на Студената војна. Четирите децении од Студената војна довеле до ситуација секоја страна да го подложи својот карактер на нивните односи со приоритетите со тие две веле сили. Дури по крајот на Студената војна двете страни воспоставиле независен однос. Јасно е дека брзиот развој на тој однос, мерен во поглед на трговијата, образовните размени, институционализираните политички размени преку границата и прифаќањето на европската помош, вклучително и помош во развојот на цивилно општество, сите имале корист од безбедносните прашања што ги измачувале односите на Кина со Јапонија и САД.

Сепак, глобализацијата што била позитивен фактор во поттикнувањето нов однос меѓу двете страни, исто така неодамна дејствувала како ограничување. Аргументите за подигнување на ембаргото за оружје (што на крај ги покажало разликите во пристапот од САД) и потенцијалната загуба на европските работни места покажуваат дека Европејците не може да се оттргнат

од проблемите на регионалната безбедност во Источна Азија, ниту пак Кинезите може да ја гледаат економската глобализација како потфат што нема да ги чини ништо. Надвор од тоа, глобализацијата направи домашните општества на двете страни да имаат поблиска интеракција една со друга и тоа за првпат. Физичкото растојание меѓу Кина и Европа исто така се гледа во културниот и во психолошкиот домен. Ниедна од двете страни не претставува позната територија за другиот и тоа довело до недоразбирања, како во минатото, така и денес. Но тоа не ја спречило ниту една од страните да биде под влијание на другата, но веројатно не на начини на кои ние сме претпоставувале. Како што беше забележано претходно, Кина извршила големо влијание врз развојот на настаните во Европа со воспоставувањето на темелите на она современоста во Европа и во технолошка смисла, што довело до Индустриската револуција и во филозофска смисла што довело до Европскиот период на просветлување. Подоцна, Европејците успеале да се пробијат кон Кина, која и самата се оттргнувала и главните лекции ги научила од ова и се однесувале на градењето модерна држава што за возврат можела да се спротивстави на Западот. Јазот во знаењето и разбирањето меѓу двете страни сè уште е многу голем. На пример, неколкумина Европејци може да именуваат кинески романописец или кинески сликар. Некои се запознале со неодамнешните кинески филмови, но настрана од неколку специјалисти, веројатно ниту еден Европеец не би можел да тврди дека ги познава интелектуалните дебати што се одвиваат во Кина од трагедијата на Тијанмен во 1989 година. Кина останува далечна за Европејците. Многумина ја признаваат како веле-сила, но за тоа не постои дебата во Европа, како ни во Америка, за тоа какви последици може да произлезат од тоа. Кина, како и Индија, совршено одговара на европските прашања за намалување на глобализацијата во поглед на загубата на работни места. Кина исто така, се појавува на радарот на Европа поради прашањата со глобалното затоплување и незаконската миграција, но сè уште ја нема централната улога во тие прашања. Од кинеска страна, Европа не е толку битна во политичката имагинација, освен можеби како индивидуална страна во мултиполарниот свет што би можел да ја ограничи американската сила. Точно е дека специфични аспекти на социјалните политики на одредени европски земји се гледаат како можни примери од кои Кинезите може да научат нешто, но сè уште нема поголемо сфаќање за подлабоките европски дебати околу овие проблеми или за идната еволуција на

ЕУ. Пишувањата на европските специјалисти за Кина го гледаат овој предмет преку призмата на кинеската надворешна политика, а не сам за себе.

Бидејќи Кина и Европа достигнаа нова фаза во нивните односи во кои откриле дека не можат да ги избегнуваат тешките проблеми што произлегуваат од прашањето за ембаргото за оружје или намалувањето на глобализацијата, тие исто така, мора да ги решат тешкотиите што произлегуваат од нивните различни вредности и политички системи. Ова е нов предизвик во кој минатата историја не може да служи како корисен водич. Тоа се однесува на начинот на кој тие може да управуваат со проблемите што произлегуваат од интеракциите на нивните домашни општества и од нивните односи со трети земји, вклучително и оние од Третиот свет, како и САД и Јапонија. ЕУ и Кина можеби имаат нешто заедничко со тоа што се нови ентитети од глобална важност во дваесет и првиот век, но акцентот на ЕУ на демократската отчетност и владеењето на правото е сосема различен од кинеската загриженост за зачувување на владеењето на Комунистичката партија. Разликите меѓу овие две страни ќе бараат внимателно управување и справувањето со новите тешкотии ќе биде тест што ќе биде мошне важен за институциите што двете ги изградиле меѓу себе во претходната деценија. Сепак, историското искуство на серијата средби меѓу Кинезите и Европејците треба да покаже дека има голема взаемна почит што треба да ја олесни успешната еволуција кон следната фаза.

Забележано е колебање меѓу остварувањето на интересите и остварувањето на вредностите. Ова укажува на тоа дека се уште е нејасно каков актер сака да биде ЕУ. Може да се тврди дека ЕУ има трговски интереси за добрите односи со Кина. Следниве делови покажуваат дека ЕУ ја смета стабилноста во Источна Азија за европски интерес. Овие интереси може да се очекуваат од реалистичка перспектива. Но лидерите на ЕУ исто така, зборуваат за исполнување на вредностите, веројатно повеќе во претходните години, отколку во изминатиов период, иако и тоа треба да се провери со дополнителни докази. Сепак, емпириските студии на односите меѓу ЕУ и Кина укажуваат на тоа дека трговските и геополитички интереси имаат приоритет секогаш кога има конфликт со вредностите. Но, „меката моќ“ на ЕУ не оди подалеку од Европа. Сведоштво за тоа се тековните ситуации во Северна Африка и на Блискиот Исток.

Во врска со „стратегиските партнерства“ ЕУ се соочува со тешко прашање кое е насочено да ги исполни своите интереси, особено трговските и стратегиските. Или треба сериозно да се обиде да ги проектира своите вредности во надворешните дејствувања? И ако да, како да го направи тоа? Развојот на односите на меѓу ЕУ и Н.Р. Кина не течеле баш глатко гледано во новата историја кои официјално започнуваат во 1975 година. Случувањата на плоштадот Тијанмен во 1989 година ги нарушуваат односите привремено, и водат кон ембарго за набавка на оружје од државите на ЕУ за Н.Р. Кина, која сепак е заобиколена со билатерални трговски договори од одредени држави на ЕУ. ЕУ одби да и даде на Н.Р. Кина, Market Economy Status (MES) со што се покажа дека е голема пречка за взаемното продлабочување и подобрување на односите. Сепак, порастот на меѓузависност на светската економија во ерата на глобализација и општата трговија ЕУ-Н.Р. Кина ги подобри односите на двете страни и доведе до состојба да мора да се воспостават подобри конекции и принципи на подобра комуникација. ЕУ беше силно мотивирана и ја поддржа Н.Р. Кина да стане членка на Светската Трговска Организација (СТО) во 2001 година, иако САД силно се противеа. Исто така, односите на двете страни се подобруваа и во 2003 година кога беше претставено “стратешкото партнерство” на ЕУ и Н.Р. Кина се со цел да се подобрат односите во сите сфери. Познато е дека ЕУ во регионот на Источна Азија нема воена моќ, како што тоа го имаат САД со воените бази во Јужна Кореја и Јапонија таа мора да игра на картата на мека моќ и добри трговски односи. Интересен станува и односот со тоа што ЕУ врз НР Кина не форсира веќе европски вредности, демократизација и човекови права, а за возврат Н.Р. Кина не е толку огорчена кон европските институции. Мора да се спомене и тоа дека дел од државите членки на ЕУ си развиваат посебни билатерални трговски договори и со тоа си ја зголемуваат недовербата и сомнежот една на друга да не биде изиграна со билатералните односи со НР Кина.

Сите овие фактори се значајни да се земат во предвид за едно истражување на односите на Европската унија–Н.Р. Кина, историските аспекти сегашната состојба и каде тие ќе бидат насочени во иднина. После 30 години забрзан економски развој, Н.Р. Кина се здоби со приматот на Втора светска

економија, со што и нејзиното геополитичко значење и влијание се зголеми значително.

Генерално, проширувањето и продлабочувањето на политичката интеракција меѓу Европската унија и Кина може да се согледа како резултат на потребата за соработка со цел остварување на своите интереси, а тоа креира и глобална моќ врз многу сфери на делување. Ова претставува и причина за меѓусебната поддршка во многу надворешнополитички прашања. Уште еден поттик за нивната меѓусебна соработка е заедничкиот интерес во полињата на размена на технологија, ресурси и зголемени трговски односи. Неодамна беше одбележена и 40-годишнината од дипломатските односи меѓу ЕУ и Кина. За одбележување е и тоа дека Европратениците изгласаа резолуција во која се истакнува дека ЕУ и Кина мора да работат заедно во справување со глобалните предизвици и закани, како тероризмот, нелегалната миграција, безбедноста, климатските промени и глобалното финансиско и пазарно владеење. Европратениците повикаа на разговори за забрзување на темпото кон постигнување нов договор за партнерство и соработка врз основа на доверба, транспарентност и почитување на човековите права. Во овој контекст добро е да се нотира и дека неодамнешните предлози на Европската комисија за финализирање на Европската монетарна унија (ЕМУ) се недоволни за да се справат со сегашните недостатоци во институционалните рамки на евро - зоната. Тие побараа земјите - членки да мора построго да го применуваат кодот од осум точки на ЕУ за извоз на оружје, особено со променетото безбедносно опкружување во соседството на ЕУ, а ова е аспект што ги засега односите на Н.Р. Кина и ЕУ.

ЛИТЕРАТУРА

- Ashton, C.(2009). The EU-China Trade Relationship Going Forward: Building Confidence. *Speech at the University of International Business and Economics*, Beijing, China.
- Beneyto, J.M., Sorroza, A., Hurtado, I. and Corti, J.(2011). Political Dialogue in EU-China Relations. *Documento de Trabajo Serie Unión Europea* No.50/2011, CEU Ediciones, Madrid, Spain.
- Biuković, L.(2010). Selective Adaptation of WTO Transparency Norms and Local Practices in China and Japan. In Debra P. Steger(ed.) *Redesigning the World Trade Organization for the Twenty-first Century*. Waterloo, Canada: Wilfrid Laurier University Press, pp.193-218.
- Brenton, P., Sheehy, J. and Vancauteran, M.(2001). Technical Barriers to Trade in the European Union: Importance for Accession Countries. *Journal of Common Market Studies*, 39(2), pp.265-284.
- Brühlhart, M. and Matthews, A.(2007). EU External Trade Policy. In El-Agraa and Ali, M.(eds.) *The European Union: Economics & Policies* (8th Edition). Cambridge: Cambridge University Press, pp.921-967.
- Chang, H.-J.(2004). Regulation of Foreign Investment in Historical Perspective. *The European Journal of Development Research*, 16(3), pp.687-715.
- Casarini, N.(2006). The Evolution of the EU-China Relationship: from Constructive Engagement to Strategic Partnership. *Occasional Paper* No.64, Institute for Security Studies, the European Union, Paris, France.
- Council of EC and Government of P. R. China.(1985). Agreement on Trade and Economic Cooperation Between European Economic Community and the

People's Republic of China. *Official Journal of the European Communities*, No L250, 19 September 1985, pp.2-7.

- Dai, X.(2006). Understanding EU-China Relations: An Uncertain Partnership in Making. *Research Paper* 1/2006, Centre for European Union Studies, The University of Hull, UK.
- EU Commission.(1995). A Long-term Policy for China-Europe Relations. *Communication from the Commission*[COM(1995)279 final], Brussels, 15.07.1995.
- EU Commission.(1998). Building a Comprehensive Partnership with China. *Communication from the Commission*[COM(1998)181 final], Brussels, 25.03.1998.
- EU Commission.(2001). EU Strategy towards China: Implementation of the 1998 Communication and Future Steps for a more Effective EU Policy. *Communication from the Commission*[COM(2001)265 final], Brussels, 15.05.2001.
- EU Commission.(2003). A Maturing Partnership-Shared Interests and Challenges in EU-China Relations. *Commission Policy Paper*[COM(2003)533 final] , Brussels, 10.09.2003.
- EU Commission.(2006). Closer Partners, Growing Responsibilities, A Policy Paper On EU-China Trade and Investment: Competition and Partnership. *Commission Working Document* [COM(2006) 631 final], Brussels, 24.10.2006.
- EU Commission.(2010). The CAP towards 2020: Meeting the Food, Natural Resources and Territorial Challenges of the Future. *Communication from the Commission*[COM(2010)672 final], Brussels, 18.11.2010.

- EU Commission.(2011a). Commission Regulation (EU) No 258/2011 of 16 March 2011 Imposing a Provisional Anti-dumping Duty on Imports of Ceramic Tiles Originating in the People's Republic of China. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L70, Volume 54, 17 March, 2011, pp.5-30.
- EU Commission.(2011b). Trade and Investment Barriers Report 2012. *Report from The Commission to the European Council*[COM(2011)114 final], Brussels, 10.3.2012.
- EU Commission.(2012). Trade and Investment Barriers Report 2012. *Report from the Commission to the European Council*[COM(2012)70 final], Brussels, 21.2.2012.
- EU Council.(2000a). Council Regulation (EC) No 1334/2000 of 22 June 2000 Setting up a Community Regime for the Control of Exports of Dual-use Items and Technology. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L159, Volume 54, 30 June, 2000, pp.1-215.
- EU Council.(2000b). Council Decision of 22 June 2000 Repealing Decision 94/942/CFSP on the Joint Action Concerning the Control of Exports of Dual-use Goods. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L159, Volume 54, 30 June, 2000, pp.218.
- EU Council.(2000c). Council Joint Action of 22 June 2000 Concerning the Control of Technical Assistance Related to Certain Military End-uses. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L159, Volume 54, 30 June, 2000, pp.216-217.
- EU Council.(2011a). Council Implementing Regulation (EU) No 917/2011 of 12 September 2011 Imposing a Definitive Anti-dumping Duty and Collecting Definitively the Provisional Duty Imposed on Imports of Ceramic Tiles Originating in the People's Republic of China. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L238, Volume 54, 15 September, 2011, pp.1-23.

- EU Council.(2011b). Council Implementing Regulation (EU) No 451/2011 of 6 May 2011 Imposing a Definitive Anti-Subsidy Duty on Imports of Coated Fine Paper Originating in the People"s Republic of China. *Official Journal of the European Union(English Edition)*, L128, Volume 54, 14 May,2011, pp.18-75.
- EU Council.(2011c). Council Implementing Regulation (EU) No 452/2011 of 6 May 2011 Imposing a Definitive Anti-Dumping Duty and Collecting Definitively the Provisional Duty Imposed on Imports of Coated Fine Paper Originating in the People"s Republic of China. *Official Journal of the European Union(EnglishEdition)*, L128, Volume 54, 14 May,2011, pp.1-17.
- EUROPA.(2007). EU Budget-Facts and Myths. *Press Releases MEMO/07/350*, Europa.eu, date: 12/09/2007.
- Fox, J. and Godement, F.(2009). *A Power Audit of EU-China Relations*. European Council on Foreign Relations(ECFR), London, UK.
- GAO.(2008). Laws and Policies Regulating Foreign Investment in 10 Countries. *Highlights of GAO-08-320, a report to the Honorable Richard Shelby, Ranking Member, Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs, U.S. Senate*, U.S. Government Accountability Office, Washington DC.
- Global Britain.(2004). Customs Duties: Hardly Worth Collecting. *Global Britain Briefing Note No.33*, 17 September, 2004, London, UK.
- Griesse, O.(2006). EU-China Relations-An Assessment by the Communications of the European Union. *Asia Europe Journal*, 4(4), pp.544-554.
- Kasteng, J.(2012). *Paving the Way for Unfair Competition: The Imposition of EU Anti-Dumping Duties on Ceramic Tiles from China*. Stockholm, Sweden: National Board of Trade.

- Kern, S.(2008). *SWFs and Foreign Investment Policies-An Update*. Frankfurt. German: Deutsche Bank Research, October 22, 2008.
- Kraft, J. M.(2010). *Surviving the “Made in China” Stigma: Challenges for Chinese*
- *Multinational Corporations*. Master of Arts Thesis, published on 18/06/2010, California, USA: University of Southern California.
- Lardy, N. R.(2003). Trade Liberalization and Its Role in Chinese Economic Growth. *Proceedings of International Monetary Fund and National Council of Applied Economic Research Conference “A Tale of Two Giants: India’s and China’s Experience with Reform and Growth”*, November 14-16, 2003, New Delhi, India. Lorca-Susino, M.(2006). The EU-China Trading-Economic Relationship is not a Zero-Sum Game. *European Union Miami Analysis(EUMA)*, Vol.3, No.3, Miami,USA.
- Mullally, L., O’Brien, N. and Stephenson, P.(2005). *Open Up: Why the EU Must Reform to Survive*. London, UK: Open Europe.
- National Audit Office.(2008). *Financial Management in the European Union*. Norwich, UK: The Stationery Office.
- Prevost, D., Choukroune, L., Creemers, R. and Huchet, J.-F.(2011). *EU-China Trade Relations*. Directorate-General for External Policies of the Union, Directorate B, European Parliament, Brussels, Belgium.
- SCIO.(2011). China's Foreign Trade. *Governmental White Paper*, first edition 2011, State Council Information Office(SCIO), Beijing, China.
- Smith, M. and Xie, H.(2010). The European Union and China: The Logics of „Strategy Partnership“. *Journal of Contemporary European Research*, 6(4), pp.432-448.

- Sorroza, A.(2011). Is the Eurozone Crisis Changing EU-China Relations? *Elcano Royal Institute(ARI)* 154/2011, Madrid, Spain.
- Stepan, M. and Ostermann, F.(2011).EU-China Relations: Strategic or Pragmatic, the Future or Already the Past? *Atlantisch Perspectief*, 35(2), pp.19-24.
- van der Putten, F. P.(2009). The EU Arms Embargo against China: Should Europe Play a Role in East Asian Security? *Social and Cultural Research Occasional Paper Series* No.7, published by Centre for Qualitative Social Research Centre, Department of Sociology, Hong Kong Shue Yan University, Hong Kong, China & East Asian Studies Program, Department of History, Pace University, New York, USA.
- Bon Reppert-Bismarck, J. (2004). OECD Scolds EU, U.S. for Slow Farm-Subsidy Cuts. *The Wall Street Journal Europe*, 11 Jun 2004.
- Wickman, K.(2003). *Whither the European Agricultural Policy? A Viable Reform of the CAP in the Context of an Enlarged EU and the Doha Development Round*.Stockholm, Sweden: Timbro.
- Милески, Тони (2005): **Македонија: Рубикова коцка на Балканот;** Филозофски факултет, Скопје
- Милески, Тони (2010): **Концепти на светски геополитички поредоци;** Безбедносни Дијалози Број 2 Година I, Скопје
- Милески, Тони (2006): **Геополитички модел за процесирање на геополитички настани;** Современа македонска одбрана Број 14 Година V, Скопје

- Милески, Тони (2001): **Територијалниот императив-фактор кој влијае на стабилноста во Југоисточна Европа**; Современа македонска одбрана Број 3 Година II, Скопје
- Милески, Тони (2004): **Политичко-географскиот процес како детерминанта на формирањето на политичката карта**; Современа македонска одбрана Број 9 Година IV, Скопје
- Милески, Тони (2000): **Поимно определување на политичката географија и нејзиното место во светската академска практика**; Современа македонска одбрана Број 2 Година I, Скопје
- Милески, Тони (2005): **Политичко-географскиот процес на Балканот**; Современа македонска одбрана Број 12 Година V, Скопје